

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

PERZEKUCE OPOZICE A NONKONFORMNÍCH AKTIVIT V SEVEROZÁPADNÍCH ČECHÁCH V LETECH 1969-1989

Diplomová práce

Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obory: 7503T023 – Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
7504T243 – Učitelství českého jazyka a literatury

Autor práce: **Bc. Lenka Pondělíčková**
Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Pondělíčková**
Osobní číslo: **P12000957**
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**
Studijní obory: **Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy**
Učitelství českého jazyka a literatury
Název tématu: **Perzekuce opozice a nonkonformních aktivit v severozápadních Čechách v letech 1969-1989**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zmapovat trestněprávní, pracovněprávní i jiné postihy opozičních a nonkonformních aktivit v severozápadních Čechách v období tzv. normalizace. Bude zaměřena na působení represivního aparátu v tomto regionu, především na Státní bezpečnost. Část práce bude samozřejmě věnována i rozboru výše uvedených nezávislých aktivit. Práce bude vycházet z pramenného výzkumu, především z materiálů uložených v Archivu bezpečnostních složek a v knihovně samizdatové a exilové literatury Libri prohibiti. Stranou zájmu nezůstane ani dobový tisk a výpovědi pamětníků.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ALAN, Josef (ed.): Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945-1989. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2001. 613 s. ISBN 80-7106-449-1.

BLAŽEK, Petr (ed.): Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha: Dokořán 2005. 356 s. ISBN 80-7363-007-9.

CUHRA, Jaroslav: Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969-1972. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1997. 154 s. ISBN 978-80-8527-064-8.

GEBAUER, František - KAPLAN, Karel - KOUDELKA, František - VYHNÁLEK, Rudolf: Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993. 236 s. ISBN 80-85270-24-2.

OTÁHAL, Milan: Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2002. 105 s. ISBN 80-7285-011-3.

OTÁHAL, Milan: Opozice, moc, společnost 1968-1970. Příspěvek k dějinám "normalizace". Praha: Maxdorf 1994. 124 s. ISBN 80-85800-12-8.

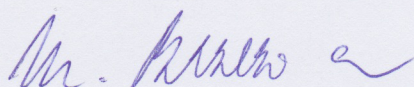
OTÁHAL, Milan: Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2011. 646 s. ISBN 978-80-7285-137-9.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.**

Katedra historie

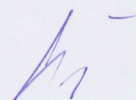
Datum zadání diplomové práce: **19. dubna 2013**

Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2014**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 19. dubna 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych velice poděkovala PhDr. Jaroslavu Pažoutovi, Ph.D. za jeho ochotu, cenné rady a především za jeho trpělivost při vedení této diplomové práce. Dále děkuji zaměstnancům Archivu bezpečnostních složek, Libri prohibiti a také všem pamětníkům, kteří mi poskytli důležité informace. V neposlední řadě patří velké díky mému příteli a celé rodině, především mým rodičům a prarodičům, kteří mě podporovali po celou dobu studia. Bez těchto lidí by tato práce nikdy nevznikla.

Anotace

Diplomová práce mapuje opoziční a nonkonformní aktivity v severozápadních Čechách v období tzv. normalizace. Popisuje jednotlivé případy a následnou perzekuci, jíž byly jednotlivé osoby vystaveny. Část práce je věnována případovým studiím, ve kterých je analyzován průběh trestního stíhání. V práci nechybí analýza vyšetřovacích metod bezpečnostních orgánů a justice jakožto opěrného systému komunistického režimu v Československu. Práce vychází z široké pramenné základy převážně z fondů Archivu bezpečnostních složek a ze sbírky Libri prohibiti v konfrontaci s pamětníky a odbornou literaturou.

Klíčová slova: Československo 1969–1989, perzekuce, opozice, nonkonformní aktivity, underground, tzv. normalizace, severozápadní Čechy

Annotation

In this thesis, we try to cover the activities of opposition and nonconformists in the North East Bohemia in the period of so. normalization. We describe particular cases and the following persecution. Partially, the thesis involves case studies in which we analyse the prosecution procedures. Further, the investigative methods of the security authorities and judiciary as the supporting system of the communist government in Czechoslovakia are identified within this work. As the sources, the fund of Archive of Security Services, collections of Libri prohibiti, interviews with witnesses, and topical literature are used in this thesis.

Keywords: Czechoslovakia 1969–1989, persecution, opposition, nonconformist activities, underground, so. normalization, North West Bohemia

Obsah

Seznam použitých zkratk a symbolů	9
1. Úvod	11
2. Vymezení severozápadních Čech a územní charakteristika	16
2.1. Vymezení regionu	16
2.2. Administrativní členění a charakteristika regionu	16
3. Československo v období tzv. normalizace	21
4. Státní bezpečnost – nástroj státní moci	25
4.1. Organizační struktura StB se zaměřením na krajskou úroveň	26
5. Opozice vůči režimu v období tzv. normalizace	29
6. Opoziční a nonkonformní aktivity v severozápadních Čechách v období tzv. normalizace	34
7. Případové studie	67
7.1. Kauza Josefa Mašína	67
7.2. Kauza Gustava Vlasatého	70
7.3. Kauza Jiřího Chmela	75
7.4. Kauza Josefa Hegra a spol.	81
7.5. Kauza Jiřího Slováka	85
7.6. Kauza Josefa Ourody	90
7.7. Kauza Václava Umlaufa	94
7.8. Kauza Ivana Kožíška	102
7.9. Kauza Radima Hložánky	105
7.10. Kauza Jiřího a Ingrid Bartošových	108
7.11. Kauza Petra Švestky a jeho manželky	110
7.12. Kauza Aleše Středy	112
7.13. Kauza Romana Rákosníka	113
8. Závěr	116

Seznam použitých pramenů a literatury.....	120
Prameny	120
Literatura.....	122
Příloha	127

Seznam použitých zkratk a symbolů

ABS	Archiv bezpečnostních složek
CO	Civilní obrana
dr.	doktor
č.	číslo
ČSSR	Československá socialistická republika
FMV	Federální ministerstvo vnitra
Infoch	Informace o Chartě 77
inv. jedn.	inventární jednotka
ISO	Iniciativa sociální obrany
JJV	jiho-jihovýchod
JUDr.	juris utriusque doctor (doktor obojího práva)
KBSE	Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
Kčs	koruna československá
KGB	Комитет государственной безопасности (Výbor státní bezpečnosti)
KOR	Komitet obrony robotników (Výbor na obranu dělníků)
KSČ	Komunistická strana Československa
KS SNB	krajská správa Sboru národní bezpečnosti
MNV	městský národní výbor
NDR	Německá demokratická republika
NF	Národní fronta
n. p.	národní podnik
NSR	Německá spolková republika
OF	Občanské fórum
OO VB	obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti
OS SNB	okresní správa Sboru národní bezpečnosti
PLR	Polská lidová republika
por.	poručík
ROH	Revoluční odborové hnutí
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
Sb.	sbírka
S SNB	správa Sboru národní bezpečnosti

SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOkA	státní okresní archiv
SSM	Svaz socialistické mládeže
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SSZ	severo-severozápad
StB	Státní bezpečnost
TS	tajný spolupracovník
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚV KSSS	Ústřední výbor komunistické strany Sovětského svazu
VB	Veřejná bezpečnost
VONS	Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných
zn.	značka
ZV	závodní výbor

1. Úvod

Léta tzv. normalizace jsou doprovázena řadou opozičních a nonkonformních aktivit, pomocí nichž se jednotlivé vrstvy obyvatel snažily upozorňovat na zhoršující se situaci v Československu. Hlavní motivací při výběru tématu mé diplomové práce byla skutečnost, že této problematice nebyla badateli dosud věnována dostatečná pozornost. Protože pocházím ze severozápadních Čech, pro svou práci jsem zvolila právě tento region.

Cílem diplomové práce je na základě analýzy a syntézy dostupných pramenů a literatury charakterizovat situaci v severozápadních Čechách v období tzv. normalizace a zmapovat opoziční a nonkonformní aktivity v tomto regionu.

Práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol a do několika podkapitol. Po úvodu, ve kterém jsou nastíněny cíle práce, základní prameny a zdroje poznání a jejich kritika, následuje první hlavní kapitola, jež vymezuje region severozápadních Čech. Ten je zde charakterizován především z hlediska aspektů, které jsou pro něj zásadní a jimiž je specifický (jako např. vývoj administrativního členění, průmysl, který měl za následek značnou devastaci krajiny severních Čech, složení obyvatelstva apod.).

Druhá kapitola je věnována politickému vývoji v Československu v letech 1969–1989. Zde je stručně popsána situace v Československu a některé společenské proudy a aktivity v širších celostátních souvislostech.

Třetí kapitola je zaměřena na nejdůležitější nástroj moci, na Státní bezpečnost, jež byla po dobu komunistického režimu oporou celého systému. Je zde nastíněn její vývoj, význam, ale také její organizační struktura především na krajské úrovni. Všechny informace jsou zaměřovány na severozápadní Čechy, přesto nelze pominout celostátní kontext.

Ve čtvrté kapitole se stručně věnuji opozičním aktivitám, jež byly významné napříč celou republikou. Týká se např. jednotlivých nezávislých iniciativ, projevů nesouhlasů a kritiky, *Charty 77*, apod.

Pátá kapitola se zabývá touto situací konkrétně v severozápadních Čechách. Zde jsou chronologicky nastíněny jednotlivé nonkonformní aktivity a následné perzekuce. Jelikož si bezpečnostní složky svou činnost velice důkladně plánovaly a zaznamenávaly, vychází tato kapitola především z dostupných svodných informací, jež byly pravidelně z Krajských správ Sboru národní bezpečnosti (dále též SNB) zasílány na Federální ministerstvo vnitra. Tyto zprávy nastiňují vývoj tzv. operativního

zájmu a byly denního, týdenního, měsíčního, čtvrtletního a také ročního charakteru.¹ Svodných informací týkajících se Severočeského kraje je obrovské množství, přesto je třeba upozornit, že nejsou kompletně dochované a některé údaje nejsou k dispozici.

Text se snaží o syntézu jednotlivých druhů dostupných pramenů – dokumentů státní provenience, materiálů vzešlých z opozičního prostředí (především Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných) a v neposlední řadě dokumentů jednotlivých kauz. Začíná rokem 1969 a dále po jednotlivých úsecích mapuje situaci v celém regionu. Mělo by být zřejmé, co bylo v hledáčku bezpečnostních orgánů a jak se jejich oblast zájmu vyvíjela. Z počátku lze vysledovat zaměření především na osoby činné v kritických letech 1968–1969, později se objevuje mnoho aktivit úzce spojených s lidmi z okolí undergroundu a po roce 1977 byl stěžejním mezníkem vznik *Charty 77*. Koncem sedmdesátých a počátkem osmdesátých let je agenturní pozornost věnována převážně tomuto fenoménu. Současně je v této kapitole průběžně poukazováno na vybrané jednotlivé a zajímavé kauzy, které ilustrují společenské tendence a pozici Státní bezpečnosti.

Šestá kapitola se skládá z několika vybraných případových studií, které dokládají situaci v severozápadních Čechách, jež je popsána v kapitole předchozí. Jednotlivé případy jsou řazeny chronologicky dle doby konání trestního řízení, jelikož to považují za nejvhodnější způsob. Jsou vybrány tak, aby zahrnovaly širší škálu trestných činů. Každá kauza je jiná a většině z nich nebyla dosud badateli věnována patřičná pozornost. Práce neměla za cíl kompletně zmapovat veškeré opoziční aktivity a kauzy, je pouze sondou do této problematiky a jejím vedlejším cílem může být i vznik celé řady otázek, a tím pádem otevření nového prostoru pro další badatelské zájmy.

Jednotlivé kauzy představují nejčastější případy soudních perzekucí a snaží se objasnit průběh celého vyšetřování, obžalování a následného odsouzení. Také si lze všimnout, jakou roli hrála justice a jak se její verdikty lišily v průběhu zmíněných dvaceti let. Analyzovány jsou případy s osobami z různých společenských vrstev např. s církevním představitelem, s tzv. reformním komunistou, s emigranty, s členy tzv. severočeského undergroundu, s lidmi z okolí *Charty 77* apod.

Historické bádání o období tzv. normalizace je ovlivněno několika významnými faktory, které nelze opomenout a kterými je dvacáté století jedinečné. Hlavním

---

¹ Ústav pro studium totalitních režimů: *Denní svodky a informace Hlavní správy Státní bezpečnosti* [online], [vid. 20. 10. 2014], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/denni-svodky-hlavni-spravy-stb>.

aspektem je skutečnost, že ačkoliv jde o období již ukončené, stále nás od něj dělí relativně malý časový odstup, což do jisté míry ovlivňuje historikovu práci tím, že stále žije spousta pamětníků, kteří mohou o dané situaci hovořit. Metoda orální historie patří k velice důležitým a nemělo by se na ni při interpretaci doby zapomínat. Pro období dvacátého století je celkem obvyklé, že se na historikově práci podílejí i sami „laici“, kteří vypovídají buď ve vlastních dílech, nebo poskytují historikům své vzpomínky v podobě interview, vyprávění, ale také písemných pramenů jakými mohou být fotografie, dopisy, rozsudky, apod.² Přesto je velice důležité, aby se v rámci co nejvyšší objektivity k danému tématu vyjádřili.³ Proto byly využívány výpovědi pamětníků, a to nejen hlavních aktérů jednotlivých případů, ale také jejich rodin a blízkých přátel. S některými byly také uskutečněny rozhovory o celém období tzv. normalizace a o každodennosti v této době. Ke všem rozhovorům, výpovědím a soudním výsledkům (včetně těch, které uskutečnil někdo jiný) je nutno přistupovat velice kriticky, jelikož veškeré výpovědi mohou či mohly být zmanipulované, neobjektivní či nepřesné kupř. kvůli časovému odstupu.

Kromě výpovědí pamětníků byly hlavním zdrojem materiály z Archivu bezpečnostních složek a z knihovny samizdatové a exilové literatury Libri prohibiti. K analýze doby a celkové situaci v regionu jsem z Archivu bezpečnostních složek nejvíce využívala fond II. správy kontrarozvědky I. a II. díl a X. správy kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli. Zde jsem získala důležité informace denního, týdenního, měsíčního, čtvrtletního a ročního charakteru mapující situaci v regionu. Některé informace týkající se Děčínska byly čerpány také v Okresním archivu v Děčíně z fondu Městského národního výboru Varnsdorf. Dále jsem hojně využila sbírku *Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných* uloženou v Libri prohibiti a edici dokumentů *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných 1978–1989*⁴, z nichž byly čerpány cenné poznatky k jednotlivým případům. K jednotlivým kauzám byly kromě rozhovorů prozkoumány některé operativní a vyšetřovací svazky uložené v Archivu bezpečnostních složek, materiály z Libri prohibiti, ale především jednotlivé soudní a případně rehabilitační spisy.

---

² OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969–1989: Příspěvek ke stavu bádání*, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, sv. 36, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2002, ISBN 80-7285-011-3, s. 42.

³ Více k metodě orální historie viz např.: VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku*, Praha, Fakulta humanitních studií UK v Praze: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2011, ISBN 978-80-87398-22-7.

⁴ PAŽOUT, Jaroslav, at al. (eds.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných 1978–1989*, Praha, Academia 2014, ISBN 978-80-200-2388-9.

Jelikož bylo prozkoumáno obrovské množství dobových pramenů, bylo třeba k nim přistupovat velice opatrně a nepodlehout dobové dikci. Proto bylo snahou jednotlivé případy porovnávat a analyzovat na základě více zdrojů. Je třeba také říci, že mnoho materiálů nebylo k dispozici, jelikož byly skartovány. Někdy chyběly také např. některé stránky apod. Dále je nutné upozornit na skutečnost, že dobové materiály byly velmi často nečitelné, přestože jsem pracovala s jejich několikanásobným zvětšením. Mnohdy byly vybledlé či poškozené. Některá jména a příjmení nebyla zcela čitelná a občas byla zkomolena, ale i na to se snažím v poznámkovém aparátu upozornit.

Ke zkoumanému období byla prostudována i odborná literatura, byť jí je k našemu tématu jen omezené množství. Nejvíce jsem využila publikace Milana Otáhalu jako např. *Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989*⁵, *Normalizace 1969–1989*⁶ či *Opozice, moc společnost 1969/1989*⁷, které poskytly důležité informace o zkoumaném období a o opozičních aktivitách v Československu. Dále jsem pracovala např. s knihou Petra Blažka *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*⁸ či s publikací editorů Petra Blažka a Jaroslava Pažouta *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*⁹. K bezpečnostním orgánům a jejich struktuře byla značně využívána např. kniha Prokopa Tomka *Okres na východě 1960–1989. Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*¹⁰ a další. Pro geografický přehled severozápadních Čech sloužila např. kniha Jiřího Anděla *Geografie Ústecka*¹¹, ale také kupř. publikace Miroslava Vaňka *Nedalo se tady dýchat*¹², která poskytla informace o ekologické situaci v severozápadních Čechách v letech 1968 až 1989 a mnoho dalších.

---

⁵ OTÁHAL, Milan: *Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2011, ISBN 978-80-7285-137-9.

⁶ OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969–1989*, c. d.

⁷ OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc společnost 1969/1989*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1994, ISBN 80-85800-12-8.

⁸ BLAŽEK, Petr (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*, Ústav českých dějin FF UK, Praha, Dokořán 2005, ISBN 80-7363-007-9.

⁹ BLAŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR 2013, ISBN 978-80-7285-166-9.

¹⁰ TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989. Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, Praha, Vyšehrad 2008, ISBN 978-80-7021-944-7.

¹¹ ANDĚL, Jiří, et al.: *Geografie Ústecka, Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně 2002, ISBN 80-7044-413-4.

¹² VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1996, ISBN 80-85800-58-6.

Kromě pramenů a publikací jsem značně vycházela i z internetových zdrojů. Mnoho informací bylo použito z webu Archivu bezpečnostních složek, z Ústavu pro studium totalitních režimů, z Českého statistického úřadu, ze stránek Policie České republiky apod. V některých případech byly použity i informace z televizních pořadů České televize, např. z pořadu *Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy*.

Práce se opírá o dlouhé studium archivních materiálů v komparaci s výpověďmi několika pamětníků, které pomáhají zvýšit objektivitu práce. Snaží se přiblížit situaci v severozápadních Čechách a především poukázat na některé perzekuční kauzy a jejich vyšetřování. Mnoho z případů je tak rozsáhlých a zajímavých, že by si dle mého názoru zasloužily minimálně samostatnou publikaci. Přesto věřím, že tato práce zaplní prázdná místa v regionální historii a třeba i nabídne řadu otázek, které by mohly otevřít další prostor novým badatelským zájmům.

2. Vymezení severozápadních Čech a územní charakteristika

2.1. Vymezení regionu

Severozápadní Čechy náleží do oblasti dnešního Ústeckého kraje (Ústecka), jenž má poměrně kompaktní a protažený tvar ve směru SSZ – JJV (viz obr. č. 1).¹³

Obr. č. 1: Dnešní podoba Ústeckého kraje¹⁴

Státní hranice dnes tvoří Spolková republika Německo a dále kraje Liberecký, Karlovarský, Plzeňský a Středočeský. Největším vodním tokem je řeka Labe, do které se vlévají další řeky jako třeba Ohře a Bílina.

2.2. Administrativní členění a charakteristika regionu

V celkové reorganizaci administrativního členění státu byl původní Severočeský kraj, jenž se rozkládal na území níže vymezeném, ustanoven zákonem 36/1960 Sb. Do tohoto kraje spadalo celkem deset okresů – Česká Lípa, Děčín, Chomutov, Jablonec nad Nisou, Liberec, Litoměřice, Louny, Most, Teplice, a Ústí nad Labem (viz obrázek č. 2).¹⁵ Celý region měl v roce 1980 1 167 732 obyvatel a k roku 1985 to bylo celkem

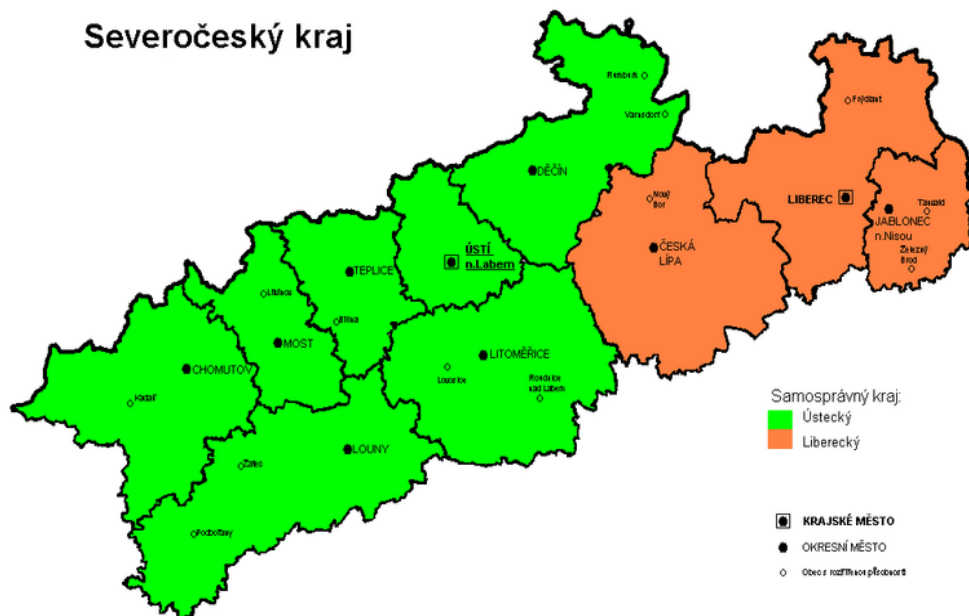
¹³ ANDĚL, Jiří, et al.: *Geografie Ústecka*, c. d., s. 7.

¹⁴ *Mapa Ústeckého kraje* [online], [vid. 18. 2. 2014], dostupné z: <http://spravnimapa.topograf.cz/ustecky-kraj>.

¹⁵ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Zákon 36/1960 Sb., o územním členění státu, in: *Sbírka zákonů Republiky československé* [online], s. 98–100 [vid. 27. 2. 2014], dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=36&r=1960>.

1 183 145 obyvatel.¹⁶ Největším okresním městem co do počtu obyvatel byl k roku 1985 Liberec se svými 100 048¹⁷ obyvateli a po něm následovalo Ústí nad Labem, ve kterém žilo 90 520 obyvatel.¹⁸ Dále pak Chomutov, Děčín, Teplice atd. Dnes náleží území okresů Česká Lípa, Liberec a Jablonec nad Nisou do kraje Libereckého.

Obr. č. 2: Okresy v rámci původního Severočeského kraje a jejich současné územně právní zařazení¹⁹

Roku 1997 byl kraj zákonem č. 347/1997 Sb. modifikován a vznikly nové územní samosprávné celky, jedním z nich byl i dnešní Ústecký kraj.²⁰ Ten spravoval několik okresů – Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad

¹⁶ ZAVŘELOVÁ, Jindřiška: *Statistická ročenka, okres Děčín 1985*, c. d., s. 19.

¹⁷ Ve Statistické ročence okresu Děčín je uvedeno, že Liberec měl v roce 1985 158 979 obyvatel a Ústí nad Labem 117 450 obyvatel. ZAVŘELOVÁ, Jindřiška: *Statistická ročenka*, c. d., s. 19.

¹⁸ JELÍNEK, Jaroslav et al.: *Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1985*, Praha, SNLT – Nakladatelství technické literatury 1985, s. 91.

¹⁹ KONÍČEK, Ondřej: *Mapa severočeského kraje (1960–1990)* [online], [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: <http://sk.wikipedia.org/wiki/S%C3%BAbor:Severoceskykraj.PNG>.

²⁰ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Zákon 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], s. 7018 [vid. 18. 2. 2014], dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1997&cz=347>.

Labem. Největším městem kraje je i v současnosti Ústí nad Labem, které má přibližně 93 747 obyvatel.²¹

Od roku 2003 byly okresní úřady zrušeny. Jejich funkci převzaly správní obce s rozšířenou působností a krajské úřady, čímž okresy jako územní jednotky státní správy přestaly existovat. Do kraje spadá tři sta padesát čtyři obcí různých velikostí a z toho padesát devět nese statut města.²² Dnes má Ústecký kraj rozlohu 5 335²³ km² a v září 2013 měl přibližně 825 646 obyvatel²⁴.

Otázka sociální stratifikace obyvatelstva na tomto území byla poměrně komplikovaná. Po druhé světové válce žili na území bývalých Sudet převážně noví obyvatelé.²⁵ Po odsunu německy mluvících obyvatel zanikl zdejší folklór a původní tradice a novým přistěhovalcům chyběla jakási identifikace s krajem a pocit příslušnosti k tomuto regionu²⁶. Tato skutečnost se promítla do složení obyvatelstva v této oblasti. Dodnes v kraji platí, že je osídlen převážně lidmi ze sociálně slabších vrstev, kteří původně přišli z vnitrozemí. Proto i dnes území charakterizuje relativně příznivé věkové složení obyvatelstva, ale méně příznivá vzdělanostní struktura, vyšší kriminalita, vysoká etnická heterogenita a vyšší nezaměstnanost.²⁷ Do regionu přicházelo také velké množství Romů hlavně z východního Slovenska. Jelikož je i dnes vzdělanostní úroveň tohoto etnika spíše nízká, je už několik let v regionu hlavním tématem romská otázka, která se stává pro některá města stále aktuálnější a naléhavější. Např. v roce 1985 přišlo do okresu Teplice přibližně pět tisíc Romů. Z hlediska Státní bezpečnosti (dále též StB) byla národnostní heterogenita zásadní, jelikož národnostní menšiny byly také středem jejího zájmu (v severozápadních Čechách hlavně osoby německé, židovské a romské národnosti).²⁸

Z geografického pohledu je reliéf dnešního Ústeckého kraje velmi členitý a pestrý. Na jeho území se nachází např. pás Lužických a Krušných hor, Děčínská

---

²¹ Regionální informační servis: *Souhrnné informace o Ústí nad Labem* [online], [vid. 19. 2. 2014], dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=554804>.

²² Český statistický úřad: *Charakteristika Ústeckého kraje* [online], aktualizace 9. 1. 2014 [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/charakteristika_kraje.

²³ Ústecký kraj: *Statistika Ústeckého kraje* [online], aktualizace 29. 8. 2006 [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=311515&p1=95406.

²⁴ Český statistický úřad: *Nejnovější údaje o kraji* [online], aktualizace 17. 2. 2014 [vid. 26. 2. 2014] <http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/home>.

²⁵ VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, c. d., s. 54.

²⁶ Je zajímavé, že absence jakéhosi patriotismu je patrná i u mladých lidí, kteří se v regionu narodili.

²⁷ K poslednímu dni roku 2013 bylo zaznamenáno celkem 65 820 uchazečů o práci. Český statistický úřad: *Nezaměstnanost v Ústeckém kraji* [online], aktualizace 24. 1. 2014 [vid. 19. 2. 2014] http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/nezamestnanost_v_usteckem_kraji_k_31_12_2013.

²⁸ VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, c. d., s. 54–56.

vrchovina, Mostecká pánev atd. Hospodářský význam kraje je dán historicky, jelikož se zde nacházelo značné nerostné bohatství, např. hnědé uhlí, písek využívající se ve sklářském průmyslu, uran apod. Z tohoto důvodu patřil region k těm nejprůmyslovějším v Československu. V průběhu druhé poloviny 20. století byla krajina především v severních Čechách v důsledku průmyslové těžby (např. oblast Severočeské hnědouhelné pánve) značně deformována a exploatace krajiny měla negativní dopad na kvalitu životního prostředí. Jako příklad můžeme uvést těžbu hnědého uhlí, jehož se v roce 1970 vytěžilo na severu Čech asi padesát pět milionů tun a v roce 1985 už to bylo již přibližně sedmdesát pět milionů tun. Tato těžba představovala asi 26 % celkové spotřeby prvotních energetických zdrojů Československa. Hlavní význam měla pro obrovské palivoenergetické komplexy. Žádná z elektráren přitom nebyla odsířena, celková emise oxidu siřičitého do ovzduší tak činila přes dva miliony tun.²⁹ Na devastaci životního prostředí a s tím spojené zhoršování ovzduší a životních podmínek v severních Čechách upozornil ve svém projevu v roce 1970 i tehdejší prezident Ludvík Svoboda: *„Znečišťování vzduchu, země i vody dosáhlo takových rozměrů, že ohrožuje nejen zdraví, ale i samu budoucnost příštích generací. Pro příklady bohužel nemusíme chodit daleko ani v naší zemi. Za deset let vzrostlo množství prachu v ovzduší dva a půl krát a množství kysličníku siřičitého ještě o něco více. Podobně je tomu se znečišťováním vodních toků, i když se v poslední době alespoň v některých řekách situace zlepšila.“*³⁰

V průběhu 70. a 80. let byla ekologická situace v tomto regionu čím dál kritičtější. Svědčí o tom např. státobezpečnostní materiály dokládajících jednotlivé opoziční a nezávislé aktivity. Bližší informace k této situaci v severozápadních Čechách viz další kapitoly.

Význam tohoto kraje je dnes dán mimo jiné tím, že jím prochází významná dopravní tepna (E55), jež spojuje jih a sever Evropy a u Lovosic přechází v dálnici D8. Dále se zde nachází celkem třináct silničních celních přechodů, tři železniční, jeden říční a další pro pěší a cyklisty.³¹

---

²⁹ VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, c. d., s. 47.

³⁰ Projev prezidenta republiky Ludvíka Svobody, in: *Ochrana přírody*, 1970, č. 9–10, s. 195, citováno dle: VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, c. d., s. 20.

³¹ Český statistický úřad: *Charakteristika Ústeckého kraje* [online], aktualizace 9. 1. 2014 [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/charakteristika_kraje.

Na území kraje se nachází významné přírodní památky. Nejvýznamnější je národní park České Švýcarsko zřízený v roce 2000 a dále třeba chráněné krajinné oblasti Labské pískovce, České Středohoří, část Kokořínska a Lužických hor a několik přírodních rezervací.³²

Za důkaz časného osidlování této krajiny můžeme považovat mnohé zachované historické pamětihodnosti. Mezi nejznámější a nejstarší patří třeba románská rotunda sv. Jiří na Řípu, dále třeba kláštery v Oseku a v Doksanech, zámky v Duchcově, v Libochovicích, v Ploskovicích apod. Neméně významné jsou městské památkové rezervace Ústěk, Litoměřice a Terezín, které mají také zajímavou historii.³³

---

³² Český statistický úřad: *Charakteristika Ústeckého kraje* [online], aktualizace 9. 1. 2014 [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/charakteristika_kraje.

³³ *Tamtéž.*

3. Československo v období tzv. normalizace

Konec 60. let a počátek 70. let v Československu byl ve znamení několika změn. Okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 zahájila proces znovu nastolování centralistické vlády Komunistické strany Československa. Toto posrpnové období je všeobecně nazýváno jako tzv. normalizace a nutno podotknout, že mimo jiné znamenalo jednu z dalších vln československé emigrace.

Od první poloviny roku 1969 se formovaly hlavní zásady a požadavky tzv. normalizačního režimu. Do uceleného programu byly zformulovány v květnu 1969. Snahou bylo transformovat stát po vzoru Moskvy tak, aby byl opět obnoven jeho byrokraticko-centralistický aparát a aby komunistická strana opět získala vedoucí úlohu ve společnosti.³⁴ K dosažení těchto cílů sloužila mimo jiné tzv. kádrová opatření³⁵, v rámci nichž byla postupně ze všech orgánů strany odstraňována³⁶ celá řada osob s reformistickým smýšlením (podporovali obrodný proces).³⁷

Snahy o tzv. konsolidaci režimu začaly ještě v srpnu 1968 po podepsání tzv. moskevského protokolu a vrcholily v dubnu 1969, kdy byl Alexander Dubček nahrazen ve funkci prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa (dále jen ÚV KSČ) Gustávem Husákem.³⁸ Husákův režim začal s realizací „čistek“ strany, společenských organizací a státního aparátu od reformistů apod.³⁹ Prostředkem se staly mimo jiné tzv. prověrky hodnotící postoje a činy jednotlivých členů strany, jež byly schváleny v lednu roku 1970 ÚV KSČ. Tyto stranické čistky byly hned po roce 1948 druhou největší akcí podobného charakteru a postihly přibližně na půl milionu členů.⁴⁰ Nástrojem, jemuž připadla mimořádně výrazná úloha, se stala justice a Státní bezpečnost, která se zajímala především o reformistické a opoziční síly, jichž byla celá řada. Nutno podotknout, že zpočátku se vedení státu nemohlo na tyto orgány zcela

---

³⁴ *Opatření k posílení stranického vlivu v místech, kde je nízký počet komunistů a nejsou ustaveny základní organizace strany* [online], aktualizace 29. 9. 2010 [vid. 4. 3. 2014], dostupné z: http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/cat_view/9-dokumenty/10-neperiodicke-publikace-ustedniho-vyboru-ks.html.

³⁵ K problematice kádrové politiky podrobněji např.: HRADECKÁ, Vladimíra – KOUDELKA, František: *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969–1974*, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, sv. 31, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1998, ISBN 80-85270-83-8.

³⁶ Čistky se týkaly samotné KSČ, ale také státních úřadů a institucí, společenských organizací apod. OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969–1989: Příspěvek ke stavu bádání*, c. d., s. 48.

³⁷ *Tamtéž*, s. 47.

³⁸ *Tamtéž*.

³⁹ Podrobněji k čistkám ve straně v letech 1969–1970 viz např.: MAŇÁK, Jiří: *Čistky v Komunistické straně Československa 1969 – 1970*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1997, 127 s. ISBN 80-85270-59-5.

⁴⁰ OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc společnost 1969/1989*, c. d.

spolehnout, neboť i v jejich řadách se objevovaly reformní myšlenky. Vedle čistek a pracovněprávních postihů občanů aktivních při tzv. obrodném procesu docházelo k trestnímu stíhání a odsouzení těch, kteří byli aktivní proti husákovskému režimu. Ten přitom dbal na to, aby rozsudky nepřipomínaly procesy 50. let. Trestní stíhání mělo působit především korektně. Dále byly hned po srpnu 1968 rozpuštěny nezávislé organizace typu KAN, K 231⁴¹ apod.

Zásadním dokumentem bylo *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*⁴², jež bylo plenárním zasedáním ÚV KSČ schváleno v prosinci 1970. Textem se de facto uzavřela první fáze tzv. normalizace a byl sepsán tak, aby co nejvíce odpovídal zájmům a požadavkům Moskvy. Objevilo se v něm několik zásadních myšlenek, které ovlivnily další vývoj ve státě. Tento téměř šestadvacetistránkový dokument obsahuje charakteristiku vývoje KSČ, interpretuje intervenci vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a staví pomyslný štít reformním snahám, jež dle tohoto pramene měly ohrožovat socialistickou republiku. Události z roku 1968 zde byly prezentovány jako „kontrarevoluce“ a veškeré reformní snahy byly odsouzeny. Právě tzv. reformní komunisté a dále tzv. pravicoví oportunisté či exponenti pravice (jak byli nazýváni proreformně smýšlející lidé) měli být pro komunistický režim (potažmo normalizační) největší hrozbou.⁴³ Hlavním smyslem tedy bylo co nejvíce znovu upevnit a udržet absolutní moc strany ve státě. Instrumentem k dosažení tohoto cíle se staly zmíněné čistky nejen ve straně a ve státní správě. Klíčové funkce byly obsazeny pouze „oddanými“ příslušníky KSČ a jiní lidé neměli prakticky žádnou šanci do těchto pozic proniknout. Příslušníci tzv. nomenklatury vystupovali jako součást mocenské opory tzv. normalizačního režimu.⁴⁴ Kromě personálních změn se dalším nástrojem tehdejší politiky staly zákazy některých časopisů, vznikl Úřad pro tisk a informace, jež kontroloval a cenzuroval sdělovací prostředky apod. Již v září 1971 Státní bezpečnost tvrdila, že konsolidace moci se dařila: „*Charakteristickým rysem současného údobí jsou stále zřetelnější pozitivní výsledky konsolidačního úsilí*

---

⁴¹ K problematice KAN a K 231 podrobněji např.: HOPPE, Jiří: *Opozice '68: sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2.

⁴² Znění celého text viz např.: *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ* [online], aktualizace 29. 9. 2010 [vid. 4. 3. 2014], dostupné z: http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/cat_view/9-dokumenty/10-neperiodicke-publikace-ustedniho-vyboru-ks.html.

⁴³ *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ* [online], aktualizace 29. 9. 2010 [vid. 4. 3. 2014], dostupné z: http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/cat_view/9-dokumenty/10-neperiodicke-publikace-ustedniho-vyboru-ks.html.

⁴⁴ OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969–1989: Příspěvek ke stavu bádání*, c. d., s. 49.

v politické, hospodářské a společenské oblasti. Tuto tendenci je možno sledovat již od dubnového zasedání ÚV KSČ v roce 1969 a zvláště se upevnila na základě jednání XIV. sjezdu KSČ a jeho výsledků. Pozitivní vývoj ve společnosti rozhodující měrou ovlivňuje současnou státobezpečnostní situaci v ČSSR.⁴⁵ Ačkoli státobezpečnostní literatura hovořila o určité stabilizaci situace v Československu, skutečnost byla poněkud jiná. Události ze srpna 1968 se staly významným impulzem ke vzniku mnoha opozičních aktivit.⁴⁶

První polovina 70. let je ve znamení určité ekonomické stability. Byl zaznamenán prudký nárůst populace, který byl dán také tím, že dospěly silné poválečné ročníky. Nově narozené děti v tomto období jsou označovány jako Husákovy děti.⁴⁷ Rodina byla ze strany státu podporována různými výhodami např. novomanželskými půjčkami, zvýšením přídavků na děti apod. Navíc v tuto dobu vznikala také rozsáhlá paneláková výstavba, která de facto vyřešila bytovou otázku, jež byla všudypřítomná.⁴⁸ A právě na tom tzv. normalizační režim stavěl. Utvořil jakousi nepsanou dohodu mezi ním a občany. Na jedné straně byla poskytnuta záruka základních sociálních „jistot“ a mírného růstu životní úrovně, což ale bylo vykoupeno tím, že občané museli být loajální k požadavkům, které na ně byly kladeny (souhlas s okupací, prvomájové a listopadové manifestace, ...) ⁴⁹. To šlo k určité vědomé pasivitě obyvatel. Proto se mnoho občanů v tomto období uchýlovalo do svého soukromí – na chalupy.

Hospodářský vzestup měl ale také své nevýhody. V důsledku nekontrolovatelné těžby uhlí docházelo hlavně v severních Čechách ke značnému znečištění životního prostředí. Kromě toho docházelo ke značné devastaci krajiny (provoz neodsířených elektráren, nepřiměřené používání umělých hnojiv, usychání lesů, ...) a to vše se podepisovalo také na lidském zdraví. Alarmující ekologická situace způsobila, že Československo patřilo k nejvíce znečištěným zemím v Evropě.

Od poloviny 70. let se začíná ekonomika pozvolna zpomalovat. 80. léta v Československu lze už charakterizovat slovy jako ekonomická stagnace, nízký životní standard (nedostatek spotřebního zboží apod.), pokračování devastace životního

---

⁴⁵ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond A 34, inv. jedn. 1399, Zpráva o bezpečnostní situaci.

⁴⁶ Podrobněji viz další kapitoly.

⁴⁷ HAUSEROVÁ, Nikola: *Petiční hnutí v Československu v letech 1987–1988*, diplomová práce, Technická univerzita v Liberci 2014, s. 26.

⁴⁸ Nutno podotknout, že paneláková sídliště velmi výrazně zasáhla do krajiny, kterou nenávratně pozměnila.

⁴⁹ TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989: Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, c. d., s. 13.

prostředí (hlavně v severozápadních Čechách) apod. Je třeba říci, že tyto faktory se dotkly především všedního života občanů, kteří si stěžovali mimo jiné na špatné zásobování běžným spotřebním zbožím, na špatnou organizaci pracovních směn, na ohrožující životní prostředí apod. Mnohdy se nechávali informovat o situaci v ostatních zemích a často se jí inspirovali (1980 Polsko). To byly jedny z hlavních důvodů, proč nejen v Československu narůstaly opoziční aktivity, demonstrace a jiné občanské iniciativy v podobě petic, rozvoje samizdatového tisku atd. Jejich největší rozvoj ovšem nastává především po roce 1985, kdy se prvním tajemníkem Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu stal Michail Gorbačov, jenž svou politikou glasnosti a perestrojky otevřel cestu k demokratizaci sovětského systému.⁵⁰ Politika nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních států měla za následek postupné uvolňování a zvyšování nadějí i československé veřejnosti.⁵¹ Souhra nastíněných změn ve společnosti se stala živnou půdou pro vytvoření atmosféry vedoucí k politické transformaci, ke které v Československu došlo především po listopadu 1989.

---

⁵⁰ OTÁHAL, Milan: *Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989*, c. d., s. 620.

⁵¹ VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, c. d., s. 87.

4. Státní bezpečnost – nástroj státní moci

Mezi klíčové nástroje moci v tomto období patřila justice a Státní bezpečnost, jež byla de facto tajnou policií, která patřila po celou dobu k hlavním opěrným pilířům tehdejšího režimu. Vznikla v roce 1945 a po celou dobu své existence byla hlavním nástrojem k udržení moci. Především od roku 1948 a dále v první polovině 50. let výrazným způsobem zasahovala do veřejného i soukromého života občanů a velmi často ovlivňovala jejich další osud. Vznikla jako součást Sboru národní bezpečnosti a postupně se stala hlavní oporou celého režimu. Činnost StB byla přísně utajena a definování této instituce bylo v zákonech velmi vágní, většinou bylo pouze uvedeno, že se jedná o „složku SNB“. Její úkoly byly nastíněny až v Zákoně o národní bezpečnosti č. 149/1947 Sb. a v poúnorovém zákoně č. 286/1948 Sb. informace o StB chybí.⁵² V dalších zákonech č. 70/1965 Sb. a č. 40/1974 Sb. jsou informace o činnosti StB ještě obecnější.⁵³

Tvořilo ji několik složek (rozvědka, kontrarozvědka, vojenská kontrarozvědka a další vyšetřovací útvary), z nichž nás bude v této práci nejvíce zajímat především činnost kontrarozvědky, jakožto orgánu zaměřujícího se mimo jiné o vnitřního (včetně potenciálního) nepřítele státu. Úkol StB byl jasný – chránit stabilitu moci, vyhledávat, kontrolovat a likvidovat trestné činy jako např. vlastizrada, vyzvědačství, poškozování zájmu republiky v cizině, pobuřování, sabotáž, podvracení republiky a mnoho dalších. K tomu sloužily různé metody práce. Vyšetřovací metody StB byly velmi často nezákonné. Je třeba ale zmínit, že metody StB se vyvíjely a měnily dle potřeb. Obecně se často využívalo vydírání, odposlechů, odpůrci režimu byli pronásledováni, provokováni, unášeni ze zahraničí a při samotných výsleších se příslušníci StB mnohdy nevyhýbali ani psychickému a fyzickému násilí.⁵⁴

Samotná činnost StB jakožto složky SNB byla oficiálně ukončena až rozkazem ministra vnitra Richarda Sachra 31. ledna 1990.

K udržení stability komunistického režimu sloužila mimo jiné rozlehlá agenturní síť, různé technické prostředky napomáhající odposlouchání apod. a také různé a často nezákonné metody, jimiž se StB podílela na konsolidaci moci strany ve státě a o nichž byla stručně řeč výše.

---

⁵² TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989: Občané a nejnižší články Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, c. d., s. 15.

⁵³ *Tamtéž.*

⁵⁴ *Tamtéž.*

4.1. Organizační struktura StB se zaměřením na krajskou úroveň

Státní bezpečnost, jejíž centrální orgány se v průběhu let 1948–1989 několikrát měnily, měla velmi složitou strukturu. Tato práce se soustředí především na krajskou úroveň, přesto je třeba upozornit, jak vypadala centrální struktura tohoto aparátu. Po většinu období tzv. normalizace bylo centrálními součástmi StB několik správ, které spadaly většinou pod Federální ministerstvo vnitra. Jako příklad uveďme alespoň I. správa SNB, jež byla hlavní správou rozvědky, II. správa SNB jako hlavní správa kontrarozvědky pro boj proti vnějšímu nepříteli a X. správa SNB, jež byla také správou kontrarozvědky, ale zajišťovala boj proti vnitřnímu nepříteli atd. Dalšími útvary byla např. Správa vyšetřování StB, Správa pasů a víz apod.⁵⁵

Organizační struktura StB na nižších úrovních je taktéž složitou záležitostí, již bylo prozatím věnováno jen velmi málo pozornosti.⁵⁶ Jelikož je rámec této práce vymezen lety 1969–1989, předchozí vývoj zde bude nastíněn jen velice přehledově, přestože je k pochopení fungování StB na krajské a okresní úrovni vcelku důležitý. Důraz zde bude kladen převážně na krajskou a okresní úroveň StB od šedesátých let.

V roce 1949 vešly v platnost zákony, jež transformovaly administrativní členění Československa. Bylo zrušeno zemské uspořádání státu a nahradilo jej členění na devatenáct krajů a dvě stě sedmdesát okresů. Současně v každém krajském národním výboru bylo zřízeno krajské velitelství SNB a na okresní úrovni fungovaly oddíly StB. V dalších významných městech pak existovaly oblastní úřadovny StB⁵⁷. Pod krajské a okresní velitelství spadalo několik různých operativních oddělení členících se dle tematického zaměření StB (např. hospodářství, politika, ...).⁵⁸

V roce 1950 vzniklo Ministerstvo národní bezpečnosti. Krajská velitelství StB byla jeho výkonnými orgány až do roku 1953, kdy bylo Ministerstvo národní bezpečnosti zrušeno. Dále byly bezpečnostní složky včleněny do nově strukturovaného ministerstva vnitra (dále též MV).⁵⁹ Téhož roku byly zřízeny krajské a okresní správy

---

⁵⁵ Policie České republiky: *Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu – Struktura StB, Centrální součásti StB od 1. 7. 1974 do 31. 7. 1988* [online], [vid. 15. 1. 2015], dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/struktura-stb.aspx>.

⁵⁶ Problematice StB na krajské a okresní úrovni se věnovala též kniha: TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989. Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, c. d.

⁵⁷ StB bylo složkou SNB.

⁵⁸ TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989: Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, c. d., s. 17.

⁵⁹ *Tamtéž*, s. 18.

ministerstva vnitra, pod něž spadala i krajská a okresní velitelství StB a Veřejné bezpečnosti (dále též VB).⁶⁰ StB byla řízena I. zástupcem náčelníka ministerstva vnitra.

V roce 1960 proběhla v Československu další územní reforma. V severozápadních Čechách byl v rámci reorganizace administrativního členění státu vytvořen Severočeský kraj, pod nějž spadalo celkem deset okresů – Česká Lípa, Děčín, Chomutov, Jablonec nad Nisou, Liberec, Litoměřice, Louny, Most, Teplice, a Ústí nad Labem. Od 1. dubna téhož roku byla ustanovena nová reorganizace součástí ministerstva vnitra v krajích a okresech (např. Krajská správa MV Ústí nad Labem). Krajské správě (dále též KS) MV byla podřízena jednotlivá okresní oddělení.⁶¹

Další důležitá změna ve fungování StB proběhla v roce 1966, kdy byly dosavadní KS MV nahrazeny KS SNB. Ty byly řízeny I. náměstkem ministerstva vnitra. V rámci KS SNB fungoval I. odbor (rozvědka), dále StB, v rámci níž fungoval II. odbor (kontrarozvědka), IV. odbor (sledování), VI. odbor (technika), odbor vyšetřování a oddělení StB v jednotlivých okresech.⁶²

KS SNB veleli náčelníci, které do funkce ustanovoval ministr vnitra Československé socialistické republiky (dále též ČSSR). Role těchto náčelníků byla významná, jelikož byli de facto zástupci všech krajských složek SNB a s tím souvisely i jejich ekonomické pravomoci.⁶³ Struktura okresní správy StB, jež byla součástí KS SNB, byla následující:⁶⁴

- náčelník (zároveň první zástupce náčelníka KS SNB),
- zástupce náčelníka Správy StB,
- vnitřní oddělení a operativní skupina,
- samostatné vyhodnocování a statisticko-evidenční oddělení,
- 1. odbor – kontrarozvědka,
- 2. odbor – vnitřní zpravodajství,
- 3. ekonomická kontrarozvědka,
- 4. odbor – sledování,
- 6. odbor – zpravodajská technika,

---

⁶⁰ TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989: Občané a nejnižší články Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, c. d., s. 18.

⁶¹ *Tamtéž.*

⁶² *Tamtéž.*

⁶³ *Tamtéž*, s. 20.

⁶⁴ *Tamtéž.*

- odbor vyšetřování StB.⁶⁵

Správě StB byly podřízeny oddělení StB v okresech a zde působila i oddělení pasů a víz.⁶⁶

Další důležitá změna se týkala struktury územních útvarů StB na úrovni okresu. Důvody této změny byly hlavně ekonomické. Okresní správa SNB se stala jednotným a výkonným celkem, pod který spadaly dříve samostatné útvary – Veřejná bezpečnost, oddělení StB, oddělení pasů a víz apod. Cílem měla být lepší spolupráce při plnění úkolů apod., ale skutečnost byla mnohdy jiná. Předávání informací mezi sebou velmi často vázlo a určení hlavní zodpovědnosti bylo také velmi obtížné. Tato reorganizace byla schválena roku 1975 a existovala do roku 1980.⁶⁷

Důležité je si uvědomit, že řízení SNB bylo třístupňové: ministerstva – kraj – okres. Okresní správa SNB se členila na útvary funkční a výkonné. Trestné činy proti republice a závažné hospodářské delikty spadaly do kompetencí agendy StB. Těžiště její práce spočívalo ve vyhledávání, odhalování a zamezování protistátní činnosti.⁶⁸

---

⁶⁵ TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989: Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, c. d., s. 20.

⁶⁶ *Tamtéž*.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 21–22.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 25–26.

5. Opozice vůči režimu v období tzv. normalizace

V šedesátých letech probíhaly v Československu v rámci obrodného procesu pokusy o reformu socialismu, jejímž cílem bylo propojení socialismu s demokracií. Tyto snahy vrcholily v roce 1968. Ovšem v srpnu tohoto roku byl tento pokus přerušen intervencí vojsk Varšavské smlouvy. Do čela KSČ byli pod dohledem Moskvy dosazeni lidé, kteří měli znovu upevnit moc KSČ.⁶⁹ Neostalinský režim velmi brzy narazil na odpor obyvatelstva, které většinou obrodný proces podporovalo.⁷⁰ Proreformně se angažující lidé byli zjednodušeně nazýváni „pravcovými oportunisty“ či „exponenty pravice“.⁷¹

Postupně se formovala základna opozice. Její složení bylo velice pestré. Z počátku na straně opozice stáli tzv. reformní komunisté, členové brněnské organizace Československé strany socialistické, vysokoškoláci z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, ale také další studenti⁷², novináři, spisovatelé, hudebníci, mládí lidé apod. Je třeba si uvědomit, že právě lidé, kteří bývali jakýmkoli způsobem v opozici proti režimu, bývali často oběťmi různých perzekucí a čistek, ačkoli se velmi často jednalo o schopné odborníky ve svém oboru.⁷³ Právě proto zvolila celá řada osob raději cestu emigrace. Ta také dala vzniknout škále opozičních aktivit i v rámci Československa – zahraniční rozhlasové vysílání, publicistická činnost (samizdat), šíření zakázaného zahraničního tisku apod. O těchto aktivitách na území severozápadních Čech viz dále.

Z počátku to vypadalo, že většina společnosti nebude opozici podporovat, jelikož se obávala následných problémů a nevěřila, že by mohla být schopna něco změnit. Velký zvrat nastal po roce 1975, kdy se Československo účastnilo Helsinské konference⁷⁴, kde se zavázalo respektovat lidská a občanská práva a svobody. Tento okamžik se stal v celém sovětském bloku významným impulsem k rozvoji mnoha opozičních aktivit, jejichž cílem bylo sledovat a kontrolovat dodržování těchto práv.

---

⁶⁹ OTÁHAL, Milan: Opozice v českých zemích na sklonku tzv. normalizace, in: BLAŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, c. d., s. 112.

⁷⁰ *Tamtéž.*

⁷¹ TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989: Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, c. d., s. 133.

⁷² Ke studentskému hnutí v šedesátých letech podrobněji viz např.: PAŽOUT, Jaroslav: *Mocným navzdory: Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*, Praha, Prostor 2008, ISBN 978-80-7260-186-8.

⁷³ PROKEŠ, Petr: *Konec jednoho experimentu: Krize a pád totalitního režimu v Československu 1968–1989*, Jinočany, H & H 1993, ISBN 80-85787-08-3, s. 46.

⁷⁴ K Helsinské konferenci blíže např.: THOMAS, Daniel, C. *Helsinský efekt: Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*, Praha, Academia ČSDS 2007, Novověk, sv. 1, ISBN 978-80-200-1506-8.

Komunistické vedení se snažilo předcházet šíření informací o výsledcích helsinské konference, přesto se tyto zprávy dostávaly do povědomí občanů, nejčastěji z vysílání rozhlasových stanic Svobodná Evropa, BBC a z různých tištěných materiálů.

Projevy opozice byly různorodé. Specifické bylo, že se do opozičních hnutí zapojovali i političtí vězni, nejvíce exkomunisté (aktivní byl např. Jaroslav Šabata). Dále se do protirežimních aktivit zapojovala také inteligence, jíž vadila hlavně nemožnost seberealizace. Usilovala především o nezávislé myšlení a o možnost veřejně se angažovat. Proto se lidé scházeli, diskutovali, vydávali, studovali samizdat apod. Tím se rodila velmi důležitá kultura, jež přinesla trvalé hodnoty.⁷⁵

Další významnou úlohu v opozičním hnutí hrála tzv. druhá kultura neboli underground, který se utvářel hlavně z mladé generace a soustředil se kolem rockových skupin. Jejich touhou bylo žít podle svých představ a dle slov teoretika Ivana Martina Jirouse byla cílem undergroundu destrukce establishmentu. Ani toto hnutí se nevyhnulo problémům s normalizačním vedením.⁷⁶

Členové opozice (ať už v Československu nebo v emigraci) bojovali za lidská a občanská práva, za svobodu, kritizovali totalitní režim a velmi často vystupovali proti němu, proto bylo mnoho z nich trestně stíháno a na základě vykonstruovaných procesů odsouzeno (např. Uhl, historik Hübl a mnoho dalších osob.).⁷⁷ Politické procesy první poloviny sedmdesátých let uzavřely první pomyslnou etapu normalizace, která si kladla za cíl především odstranit nežádoucí osoby z některých pozic, a tím obnovit pořádek v zemi a konsolidovat moc.⁷⁸ Paradoxně se právě tímto činem zformovala výrazná základna opozice.

Protesty proti tehdejší politice obecně spočívaly např. ve vydávání a šíření nelegálních tiskovin (ať už se jednalo o zakázané knihy, periodika nebo jen letáky), v konání hudebních koncertů nejrůznějšího charakteru, kde skrze hudbu umělci vyjadřovali své postoje, nebo v jiných občanských aktivitách.

V roce 1977 vznikla významná občanská iniciativa s názvem *Charta 77*. Autorem základního *Prohlášení Charty 77* byl Václav Havel a cílem signatářů bylo pečovat o občanská a lidská práva v Československu, ke kterým se zavázalo na

⁷⁵ OTÁHAL, Milan: Opozice v českých zemích na sklonku tzv. normalizace, in: BLAŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, c. d., s. 114–115.

⁷⁶ K undergroundu blíže např. DENČEVOVÁ, Ivana – STÁREK, František, Čuňas – STEHLÍK, Michal: *Tváře undergroundu*, Praha, Radioservis 2012, ISBN 978-80-87530-17-7.

⁷⁷ PROKEŠ, Petr: *Konec jednoho experimentu: Krize a pád totalitního režimu v Československu 1968–1989*, c. d., s. 47.

⁷⁸ OTÁHAL, Milan: *Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989*, c. d., s. 69.

Helsinské konferenci v roce 1975. Bylo vydáno 1. ledna 1977 a podepsalo ho dvě stě třicet čtyři občanů (včetně přes sto exkomunistů). *Charta 77* byla ojedinělým projevem opozice v sovětském bloku, své požadavky zformulovala v program a žádala vedení státu, aby je dodržovalo, neboť to podepsali právě v Helsinkách. V ostatních státech sovětského bloku existovaly různé helsinské výbory, které upozorňovaly na konkrétní případy porušování lidských a občanských práv, ale nikde nevznikl takto ucelený program. Další význam *Charty 77* spočíval v tom, že se jí podařilo sjednotit různé ideové proudy a směry – od tzv. reformních komunistů přes demokraticky zaměřené intelektuály, až po členy undergroundu a nábožensky orientované skupiny. Oficiální hodnocení tohoto dokumentu bylo samozřejmě velmi negativní. Státní bezpečnost ho prezentovala jako politickou akci proti stávajícímu režimu a žádala její odvolání.⁷⁹ Signatáře čekala perzekuce v podobě zadržování, zamezování činnosti, výpovědi se zaměstnání, nátlak, aby se vystěhovali, výhrůžky apod.

V její těsné blízkosti byl dubnu 1978 založen *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných* (dále též VONS), jenž na ni bezprostředně navazoval. Sledoval jednotlivé případy soudní perzekuce a snažil se na ně upozorňovat. *Charta 77* a VONS se po svém vzniku staly nosnými pilíři opozice v Československu. Záhy po vydání *Charty 77* a po vzniku VONS bylo několik čelních představitelů odsouzeno a na mnoho z nich čekal několikaletý trest odnětí svobody. I v osmdesátých letech pokračovaly procesy, pomocí nichž se tzv. husákovský režim „zbavoval nepohodlných osob“.⁸⁰

Tuto perzekuci a krizi se však podařilo překonat a *Charta 77* přežila i v dalších letech, kdy se věnovala dále své činnosti. Bohužel se jí nepodařilo ovlivnit větší část obyvatelstva, a tak počet signatářů v roce 1989 činil pouze něco málo přes dva tisíce.⁸¹

Je třeba si uvědomit, že v této komplikované situaci v Československu nebylo vlastně pravého vítěze, neboť režim de facto toleroval mnoho protestů, jelikož nebyl dostatečně schopen uhlídat veškeré opoziční aktivity a nebylo v jeho silách trestněprávně či jinak postihovat ty, kdož podporovali opoziční proudy.⁸²

---

⁷⁹ OTÁHAL, Milan: Opozice v českých zemích na sklonku tzv. normalizace, in: BLAŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, c. d., s. 114–115.

⁸⁰ OTÁHAL, Milan: *Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989*, c. d., s. 69

⁸¹ OTÁHAL, Milan: Opozice v českých zemích na sklonku tzv. normalizace, in: BLAŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, c. d., s. 118.

⁸² KALINOVÁ, Lenka: *Konec nadějím a nová očekávání: K dějinám české společnosti 1969–1993*, Praha, Academia 2012, ISBN 978-80-200-2043-7, s. 302.

Od poloviny 80. let se v důsledku přestavby politiky M. Gorbačova měnila situace v celém sovětském bloku. Režim postupně ztrácel oporu v Sovětském svazu, což byl velmi důležitý moment pro disent, který mohl zahájit boj o moc. Atmosféra strachu ve společnosti pomalu mizela a lidé mohli znovu začít dávat svou nespokojenost najevo i veřejně.⁸³ Impulzem k neklidu mezi občany v Československu se staly i klesající naděje na zlepšení hospodářské situace a také životního prostředí. Od druhé poloviny osmdesátých let se do občanských iniciativ zapojovalo postupně čím dál více lidí. K tomu přispěla větší dostupnost zakázané literatury a rozhlasového vysílání.

V polovině 80. let se do aktivního občanského života začala zapojoovat také mladá generace, jíž opět vadila nemožnost se seberealizovat. Poměry v zemi vyvolávaly u mladých lidí pocit prázdnoty, nicoty, zmaru a často rezignace. Mladí lidé se realizovali alespoň v oblasti rockové hudby nebo ekologie. Postupně generace mladých lidí vytvářela své vlastní nezávislé iniciativy. Specifické místo zaujímal *Společnost za veselejší současnost*, jež vznikla pod vlivem polské *Pomerančové iniciativy*. Na poměry reagovali spíše recesemi (např. show *Veselejší Bezpečnost* ze srpna 1989). Další významnou iniciativou byly *České děti*, jež navrhovaly uspořádání některých věcí v zemi. Měl být např. navrácen majetek církvím, klášterům, šlechticům apod. Další opoziční skupinou mládeže bylo třeba *Nezávislé mírové sdružení – Iniciativa za demilitarizaci společnosti*. Všichni aktivisté zdůrazňovali hodnotu míru a požadovali jeho zachování.⁸⁴

Významným momentem bylo vydání dokumentu *Manifest Hnutí za demokratickou svobodu: Demokracii pro všechny* (15. října 1988), jenž měl rozpoutat diskusi o politickém pluralismu a o demokratické ústavě. Od roku 1988 se projevovaly významné aktivity opozičního hnutí spojené s masovými demonstracemi, jež vrcholily u příležitosti výročí upálení Jana Palacha (tzv. Palachův týden 15. – 21. ledna 1989). Postupně se zapojovali další a další občané. Na demonstranty byly povolány Lidové milice.

Dalším významným nástrojem, pomocí něhož se snažila opozice protestovat proti tzv. normalizačnímu režimu, byly petice. Kromě již zmíněných ekologických petic vznikaly koncem roku 1988 ještě petice, jejichž hlavním požadavkem bylo propuštění politických vězňů. Vrcholem petičního hnutí byla petice *Několik vět* připravovaná

---

⁸³ OTÁHAL, Milan: Opozice v českých zemích na sklonku tzv. normalizace, in: BLAŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, c. d., s. 119.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 124–127.

v roce 1989. Krom osvobození politických vězňů požadovala také zrušení cenzury, shromažďovací svobodu, svobodu diskuze o padesátých letech, o pražském jaru apod. Do listopadu 1989 petici podepsalo přibližně 40 000 lidí, včetně známých osobností.

Zmíněné skutečnosti, ale také ekonomická nerovnováha, porušování zákonů, nedostatky ve školství a celkově špatné životní podmínky vedly ke zhoršování nálad ve společnosti, což bylo jednou z hlavních příčin listopadových událostí roku 1989, které vedly k pádu mnoho let trvajících komunistického režimu.

6. Opoziční a nonkonformní aktivity v severozápadních Čechách v období tzv. normalizace

Počátek tzv. normalizace v severozápadních Čechách byl silně ovlivněn událostmi roku 1968, proto se i aktivita StB v tomto období nesla v témže duchu. Její činnost byla na počátku roku 1969 zaměřena především na jednotlivé opoziční proudy, nonkonformní aktivity a problematiku emigrace obecně.⁸⁵ V průběhu ledna bylo v Severočeském kraji nahlášeno celkem třicet pět dospělých emigrantů, čtyři mladiství a třináct dětí. Tyto osoby ovšem emigrovaly již v roce 1968, ale tato zpráva o uskutečněné emigraci zahrnuje období až do konce ledna 1969. Během celého roku 1968 až do konce ledna 1969 emigrovalo tedy z této oblasti dvě stě pět dospělých, třináct mladistvých a čtyřicet jedna dětí. Skutečný počet emigrantů byl ale pravděpodobně mnohem vyšší, jelikož přibližně dva a půl tisíc lidí překročilo povolený čas pobytu v zahraničí a již se do vlasti nevrátilo. V dokumentech lze také vyčíst údajné motivy emigrace jako třeba nepřátelství, touha po dobrodružství, zjištěné a rodinné důvody, obavy z trestu apod.⁸⁶ Příkladem může být např. Jaroslav Hošťálek, jenž se rozhodl využít povolené desetidenní návštěvy u svých příbuzných v Německé spolkové republice (dále též NSR) k emigraci. Učinil tak v dubnu roku 1969 svým vozidlem společně s manželkou Ilonou a pětiletou dcerkou Lucií. Jako velmi problematické StB vnímala fakt, že Hošťálek byl mistrem na stavbách vojenských objektů. Podílel se např. na výstavbě letiště v Žatci a na některých raketových základnách. Navíc byl nositelem státního tajemství zvláštní důležitosti, proto panovala obava, že by mohl tajemství ohledně výstavby vojenských objektů vyradit. Proto se StB snažila o této osobě získat co nejvíce informací.⁸⁷ Velmi zřídka se někteří emigranti vraceli zpět do vlasti, kde pak byli velmi podrobně vytěžováni k získání co nejvíce informací.

Dále bylo počátkem roku 1969 naopak zaznamenáno 1037 občanů různých kapitalistických zemí, kteří se přihlásili k pobytu v Severočeském kraji.⁸⁸ Kromě toho

---

⁸⁵ BOBOVSKÝ, Marek: *Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity ve Východočeském kraji v letech 1969-1989*, diplomová práce, Technická univerzita v Liberci 2014, s. 19–20.

⁸⁶ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3641, Zprávy o státobezpečnostní situaci v krajích za leden – únor 1969, Státobezpečnostní situace v Severočeském kraji za měsíc leden 1969 ze správy StB Ústí nad Labem ze dne 3. února 1969, s. 10.

⁸⁷ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3703, Týdenní informace ze správy StB Ústí nad Labem za březen – prosinec 1969, Týdenní informace ze správy StB ze dne 12. května 1969, s. 1.

⁸⁸ Konkrétně to bylo čtyřicet sedm občanů v České Lípě, sto dvacet devět občanů v Děčíně, sedmdesát čtyři v Chomutově, sto čtyřicet jedna v Jablonci nad Nisou, dvě stě dvacet šest v Liberci, sedmdesát v Litoměřicích, dvacet v Lounech, šedesát osm v Mostě, sto osmdesát pět v Teplicích, čtyřicet sedm v Ústí nad Labem. O zbylých lidech není známo, kam se přihlásili k pobytu. ABS, fond A 34, inv. jedn.

StB monitorovala například průjezd diplomatických aut a vůbec veškeré zahraniční pohyby na území republiky. Materiály týkající se zájmů, pohybů a styků svědčících o údajné trestné činnosti západních mocností uvádí, že v průběhu ledna 1969 bylo v Severočeském kraji zaznamenáno projíždění např. osmi vozidel z Indonésie, čtyř z USA, dvou z Jemenu apod.⁸⁹ Je třeba podotknout, že často projížděla Terezínem a jiným vojenským územím, což údajně svědčilo o zájmu o vojenské nebo bývalé vojenské objekty.⁹⁰ Dostupné prameny vypovídají o velmi aktivní činnosti StB a jednotlivé cesty zahraničních automobilů byly popisovány velmi detailně. Je možné se dočíst přesné informace o trase, o pasažérech, o časovém rozvržení cesty, o přestávkách, o výstupu z vozidla apod. Automobily projíždějící kolem vojenských objektů (např. Mimoň, Terezín apod.) údajně často sledovaly sovětskou vojenskou techniku. Přesto je velmi pravděpodobné, že celá řada z těchto vozů nic nesledovala, ale jednalo se o obyčejné lidi, kteří projížděli těmito místy, aby se někam dopravili. Za důkaz považujeme i to, že pasažérem vozu byla mnohdy žena s dítětem.⁹¹ Pamětnice M. P. vzpomínala, že v okolí Mimoně byl úsek, kde se sice mohlo projet, ale nesmělo se zastavovat, protože to byl také vojenský prostor. Uvedla, že vždy pociťovala strach a určité napětí, když viděla plno sovětských vozidel, vojáků apod.⁹²

To, že rok 1969 se odehrával ještě stále na pozadí roku 1968, je zřejmé také ze soustavného sledování KAN, K 231 a dalších nepovolených organizací. Ačkoliv byla činnost těchto organizací po srpnových událostech roku 1968 zakázána, její členové a přívrženci se i nadále ilegálně scházeli. Velmi často to bylo v různých kulturních domech či na jiných veřejných místech pod zcela novým názvem, např. v Domě kultury v Ústí nad Labem se bývalí příslušníci KAN scházeli pod hlavičkou *Klubu společenských aktualit* apod. Jedním z témat schůzek byla např. emigrace a vyřizování cestovních dokladů. Mezi hlavní iniciátory a organizátory schůzek patřil kupř. v Ústí nad Labem Žaloudek, v Litoměřicích Josef Strejc atd.

Mezi velké téma související s bývalými členy KAN patřil dopis zaměstnanců ZV ROH⁹³ v elektrárně Tušimice, v němž jeho iniciátoři kritizovali tehdejší režim. V dopisu se uvádí, že zaměstnanci hodlají prosazovat své požadavky bez ohledu na

---

3641, Zprávy o státobezpečnostní situaci v krajích za leden – únor 1969, Státobezpečnostní situace v Severočeském kraji za měsíc leden 1969 ze správy StB Ústí nad Labem ze dne 3. února 1969, s. 6.

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 4.

⁹⁰ Některé zahraniční návštěvy byly také soukromého rázu.

⁹¹ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3743, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – červen 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 19. června 1972, s. 4.

⁹² Rozhovor s Marií Pondělíčkovou a Františkem Pondělíčkem konaný dne 2. listopadu 2014.

⁹³ Závodní výbor Revolučního odborového hnutí

sovětský nátlak. Dále upozorňovali, že by raději obětovali svůj život, než aby žili v trvalé porobě a byla jim omezována svoboda. Poukazují na hrdinský čin Jana Palacha a berou si z něj příklad. Dopis působí velice otevřeně, kriticky a výhrůžně. Svědčí o jisté statečnosti jeho iniciátorů a hlavně o odhodlanosti se nevzdat a bojovat za své zájmy. Jeho autorem byl velmi iniciativní a poměrně radikální předseda ZV ROH Otta Macák, jenž byl v roce 1968 členem KAN.⁹⁴

StB si pečlivě zaznamenávala veškeré letáky, nápisy a většinou anonymní dopisy vyskytující se na veřejných místech. Během celého roku jich vzniklo obrovské množství. Jen v lednu bylo zaznamenáno několik takových skutečností, např. popsání pomníku Rudoarmějců v Lovosicích, několik letáků s protirežimními hesly, ale také bylo zabaveno několik blahopřání. Jedno z nich bylo zajímavé, jelikož na něm bylo „PF 69“ a byla tam vyobrazena mapa ČSSR a SSSR. Přes celou mapu byla nakreslena kráva, jež se pásala v ČSSR a dojena byla v SSSR. Autor tohoto přání naznačil, co si myslí o těchto zemích a nepochybně mu nechyběl smysl pro humor. Ostatně fakt, že autorům nechyběl vtip, nám dokazují také ukázky dalších dvou obrazových materiálů.⁹⁵

Většina protirežimních dopisů a letáků se často odkazovala k památce zmíněného Jana Palacha. Mnohdy vyznívaly tyto radikální projevy naléhavě: „[...]Národ se vám pomstí, vy svině rudý. Vaše rudá tyranie skončí brzy, dřív než se nadějete. Vaše sviňský ksichty se budou houpat na smyčkách, to vám přísaháme a běda vám. Jak se na vás dostaneme, ani ten zkurvený Brežněv vás nezachrání[...]“⁹⁶ Nebo podobný ovšem údajně ústní projev: „Už není daleko doba, kdy je odsud poženeme kulometama, škoda, že je Hitler všechny nepostrřílel, negramoty.“⁹⁷ Vesměs všechny projevy, ať už písemné nebo kreslené, byly většinou velmi hrubé, vulgární a se stejnými cíli. Upozorňovaly na špatné vedení státu, kritizovaly KSČ a její monopol ve státě, vystupovaly proti SSSR, požadovaly větší svobodu apod. Je zřejmé, že lidem došla trpělivost. S autory těchto výroků a s mnoha dalšími bylo zahájeno trestní řízení, ovšem pokud byli dohledáni. I přes pečlivou práci StB se celou řadu z nich nepodařilo

---

⁹⁴ Celý dopis viz příloha č. 1. ABS, fond A 34, inv. jedn. 3641, Zprávy o státobezpečnostní situaci v krajích za leden – únor 1969, Státobezpečnostní situace v Severočeském kraji za měsíc leden 1969 ze správy StB Ústí nad Labem ze dne 3. února 1969, s. 15.

⁹⁵ Viz příloha č. 2.

⁹⁶ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3641, Zprávy o státobezpečnostní situaci v krajích za leden – únor 1969, Státobezpečnostní situace v Severočeském kraji za měsíc leden 1969 ze správy StB Ústí nad Labem ze dne 3. února 1969, s. 17.

⁹⁷ *Tamtéž*, s. 18.

dopátrat. Jednotlivé případy měly své zavedené krycí jméno, podle kterého se StB orientovala, v této době např. akce Tiskař, akce Lidovec apod.⁹⁸

Dále se ve všech dokumentech pořizovaných StB (denní, týdenní, měsíční, roční informace) objevují detailní informace o jednotlivých osobách, jež byly z různých důvodů v hledáčku StB. Jedním z případů byl třeba Josef Pilz, jehož jméno se objevovalo pod tzv. akcí Redaktor. Josef Pilz nazývaný v celém dokumentu jako objekt (běžná praxe StB), byl v kontaktu s lidmi z NSR a z Německé demokratické republiky (dále též NDR). Pilz měl být v kontaktu také se zahraničními novináři a údajně navazoval styky se západoberlínskou televizí a rozhlasem.⁹⁹

Jedním z dalších, jenž se dostal na seznam sledovaných osob, byl třeba Antonín Strnad¹⁰⁰, redaktor oblastního studia Československého rozhlasu. Jelikož se angažoval v srpnu roku 1968, StB se domnívala, že se obával následků, a proto raději využil svého výjezdu do Rakouska k emigraci. Jeho poslední pracovní úkon spočíval v průzkumu veřejného mínění. Protože to bylo v oblasti, kde byla dislokována sovětská vojska, je pochopitelné, že většina názorů vyzněla negativně a protisovětsky. Některé později zazněly při vysílání rádia *Svobodná Evropa*, proto byl předpoklad, že Strnad tyto materiály vyvezl a předal k dispozici.¹⁰¹ StB v průběhu roku 1969 zjistila, že Strnad působil v *Mezistátním výboru pro evropské vystěhovalectví* ve Vídni, kde byl údajně velmi spokojen. Zde pomáhal československým občanům emigrovat do Latinské Ameriky. StB uvedla, že občanům z řad KSČ nevyhověl a dokonce je měl vyhazovat. Sám se měl k situaci v Československu vyjádřit tak, že „[...]V ČSSR je vše ztracené, vrací se padesátá léta. Nebýt Sovětů, kteří jsou v ČSSR, dokázal by se národ se vším vypořádat. Za současného stavu je to beznadějná situace[...]“ Zajímavé je, že mu velvyslanectví USA nabídlo, že by se mohl odstěhovat i s rodinou do USA, ovšem to Strnad odmítl, jelikož měl rozjednané své působení jako redaktor v *Deutsche Welle* v NSR a tato nabídka mu přišla zajímavější.

V průběhu celé etapy tzv. normalizace byly mapovány veškeré organizace, kluby apod. a zvláště pokud byly nějakým způsobem podezřelé z nelegální činnosti typu tvorba zakázaných protistátních materiálů, příprava emigrace apod. V průběhu září

⁹⁸ABS, fond A 34, inv. jedn. 3703, Týdenní informace ze správy StB Ústí nad Labem za březen – prosinec 1969, Situace ve vnitřních problematikách ze správy StB ze dne 17. března 1969, s. 1.

⁹⁹Jednalo se o stanici *Svobodný vysílač Berlín*. ABS, fond A 34, inv. jedn. 3703, Týdenní informace ze správy StB Ústí nad Labem za březen – prosinec 1969, Týdenní informace ze správy StB ze dne 31. března 1969, s. 1.

¹⁰⁰ABS, fond A 34, inv. jedn. 3703, Týdenní informace ze správy StB Ústí nad Labem za březen – prosinec 1969, Týdenní informace ze správy StB ze dne 21. dubna 1969, s. 4.

¹⁰¹*Tamtéž.*

1969 byl v Severočeském kraji, konkrétně ve Vratislavicích nad Nisou a ve Varnsdorfu, založen tzv. *Kulturverband* (Kulturní svaz Němců žijících v ČSSR), jenž vydával časopis *Volkszeitung*.¹⁰² Problém StB shledávala především v tom, že ve vedení tohoto klubu byly osoby německé národnosti. Panovala obava, že bude snaha o navázání užších styků s NSR.¹⁰³

V roce 1969 proběhlo velké množství manifestací, při kterých se především vysokoškolští studenti vyjadřovali k situaci v Československu. I zde byla zřejmá návaznost na Jana Palacha, ke kterému se odkazovalo obrovské množství tehdejších materiálů. Jeho pohřeb byl samozřejmě jednou ze stěžejních bodů, na který se StB soustředila a věnovala mu abnormální pozornost.¹⁰⁴

První polovina sedmdesátých let je stále obdobím tzv. konsolidace komunistického a potažmo normalizačního režimu. V Severočeském kraji, kde mohl být styk s občany ostatních zemí mnohem intenzivnější a snazší, byly intenzivně monitorovány osoby německé národnosti. Od počátku šedesátých let počet obyvatel cizí národnosti v kraji klesal a do první poloviny let sedmdesátých se snížil zhruba o deset tisíc. S tím souvisí i fakt, že se zvyšoval počet lidí, kteří žádali o cestu do NSR.¹⁰⁵ StB se nejvíce obávala *BND*¹⁰⁶, která se měla zajímat především o vojenskou a politickou problematiku. Zájmem *BND* byla údajně snaha získat československé občany ke spolupráci. Tomu se pochopitelně StB snažila vyvarovat, jelikož hrozilo vyzrazení informací o situaci v Československu. Proto bylo snahou StB veškeré podezřelé styky osob eliminovat na minimum. Na některé občany vedla StB osobní spis a jiné osoby byly uváděny v jednotlivých akcích typu Admirál, Simone, Mnichov apod.¹⁰⁷

Další hrozbou byly jednotlivé místní skupiny již zmíněného spolku *Kulturverband*, kterých bylo již přibližně čtyřicet pět v celém Severočeském kraji. Spolek zajišťoval výuku německého jazyka na školách či formou vzdělávacích kroužků

---

¹⁰² ABS, fond A 34, inv. jedn. 3644, Státobezpečnostní situace v krajích – vývoj 1970, Operativně politická situace v Severočeském kraji ze dne 28. července 1970, s. 5.

¹⁰³ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3703, Týdenní informace ze správy StB Ústí nad Labem za březen – prosinec 1969, Týdenní informace ze správy StB ze dne 8. září 1969, s. 15–16.

¹⁰⁴ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3867, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – listopad 1969, Denní informace ze správy StB ze dne 22. ledna 1969, s. 1–2.

¹⁰⁵ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3644, Státobezpečnostní situace v krajích – vývoj 1970, Operativně politická situace v Severočeském kraji ze dne 28. července 1970, s. 1–2.

¹⁰⁶ Bundesnachrichtendienst neboli Spolková zpravodajská služba. Jedná se o zpravodajskou službu dnešní Spolkové republiky Německo, jež vznikla v roce 1956 a měla na starosti rozvědnou činnost. *Zpravodajská služba* [online], aktualizace 5. 4. 2013 [vid. 29. 10. 2014], dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Spolkov%C3%A1_zpravodajsk%C3%A1_slu%C5%BEba.

¹⁰⁷ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3644, Státobezpečnostní situace v krajích – vývoj 1970, Operativně politická situace v Severočeském kraji ze dne 28. července 1970, s. 4–5.

a dále měl údajně získávat především mladé lidi, kteří měli sloužit k prosazování jejich zájmů. Spolek si údajně kladl jako jeden z cílů navrátit německý majetek původním majitelům německé národnosti, používání německého jazyka na úřadech apod. Dále měl mít údajně heslo, že Sudety byly a budou německé. Těžko říci, zda tento spolek měl takto radikální myšlenky. Materiály dokazující konkrétní činnost spolku nebyly k dispozici, tudíž je možné, že StB skutečnost mírně poupravila.

První polovina sedmdesátých let je ve znamení poklesu opozičních aktivit, jako jsou především veřejná vystoupení, protistátní letáky apod. Je to dáno především konsolidací normalizačního režimu a pokračováním aktivní činnosti bezpečnostních složek. Přesto je třeba si uvědomit, že nelegální a protistátní aktivity nevymizely, jen byly lépe konspirovány. To samozřejmě neplatí o všem, i v této době vzniklo mnoho zápisů o různých kauzách, o nelegálních tiskovinách atd. Zajímavé je, že oproti předchozím letům se naopak vyskytovalo podstatně více záznamů o nelegálně držených zbraních, což vzbuzovalo samozřejmě větší obavy z různých protirežimních činností.¹⁰⁸

Dále se na jednotlivých pracovištích v Severočeském kraji objevovalo více poruch a závad údajně způsobených úmyslným zásahem člověka, resp. zaměstnance. StB si to vykládala jako úmysl poškodit socialistické společenské a státní zřízení.¹⁰⁹ K dokreslení situace poslouží jako příklad akce Vakcína, při které měli zaměstnanci výzkumného pracoviště nedodržet postup při výrobě vakcíny proti slintavce, a tím měla vzniknout škoda ve výši 700 000 Kčs. Většina odborníků z tohoto pracoviště dříve emigrovala do západních zemí a pachatelův cíl byl údajně poškodit živočišnou produkci v Československu.¹¹⁰ Nebylo k dispozici více materiálů k této kauze, tudíž nelze určit, jaký byl skutečný postup výroby tohoto farmaceutického výrobku. Podobných případů existovala celá řada.

V dokumentech týkajících se první poloviny sedmdesátých let se také objevují informace o různých sešlostech a schůzích většinou přátel, které byly v hledáčku StB kvůli údajným protirežimním plánům. Jednotlivé akce se mnohdy konaly u někoho v bytě a bezpečnost uváděla, že se tam kritizovalo socialistické zřízení státu, napadal se Sovětský svaz atd. StB nezapomněla upozornit, že mnoho lidí bylo bez trvalého zaměstnání a peníze, jež byly získávány příležitostnou prací, měly být utráceny po

---

¹⁰⁸ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3718, Týdenní informace o státobezpečnostní situaci Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1970, Týdenní informace správy StB ze dne 6. července 1970, s. 4–5.

¹⁰⁹ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3644, Státobezpečnostní situace v krajích – vývoj 1970, Operativně politická situace v Severočeském kraji ze dne 28. července 1970, s. 13.

¹¹⁰ *Tamtéž.*

restauracích apod.¹¹¹ Skutečný důvod těchto návštěv samozřejmě mohl být a často skutečně byl zcela jiný.

Po celou dobu komunistického režimu byla jedním z hlavních zájmů StB církev a její představitelé. Stále se zkoumal jejich postoj k socialistickému zřízení. Vědělo se o veškerých cestách do zahraničí, církevní majetek byl pod státním dohledem atd. Od roku 1971 měli být českoslovenští duchovní obdarováni z Říma osobními auty značky Fiat 500. Navíc veškeré poplatky byly hrazené z Říma, takže duchovní nic neplatili. Dostupné dokumenty také uváděly, že tehdejší biskup Štěpán Trochta již auto značky Fiat 125 dostal a státními orgány mu bylo odpuštěno clo. Je zřejmé, že bezpečnost se zajímala nejen o církevní majetek, ale také o jednotlivou činnost duchovních, o jejich svěcení, pastorece apod. To dokládá také fakt, že byl založen svazek s názvem Senior na Miloše Rejchrtu¹¹², faráře evangelické církve. Měl mít přednášku vycházející z knihy ruského emigranta Berdajeva nazvanou *Ruský komunismus a křesťanství*. Při ní měl údajně degradovat osobnost Lenina a kritizovat ideologický komunismus. Přednášky se účastnilo několik duchovních.¹¹³ Dochované materiály také dokládají sledování řeholních sester např. v Liběšicích, kdy se v roce 1970 na tamější faře konalo několik návštěv z jiných far.¹¹⁴ Mezi duchovními, kteří se objevovali v hledáčku StB po celou dobu tohoto období, patřil např. František Tomášek, Karel Otčenášek, Dominik Duka, Štěpán Trochta a další. Existuje i několik záznamů o domovních prohlídkách jednotlivých charitativních domů, far, klášterů atd. Velmi často se odehrávaly i v nočních hodinách. Byla zabavována církevní literatura, samizdatové tiskoviny a jiné závadné materiály. Tyto policejní akce velmi výrazně narušily život tamějších duchovních, kteří byli zvyklí na uzavřenou společnost.

Celá léta mocenského monopolu komunistů jsou protkána také různými paradoxy, kdy se z jednotlivců často stávali donašeči a mnohdy i zrádci svých blízkých. Důkazem toho může být třeba jistá Stanislava Klempířová, jež se v říjnu 1970 dostavila na oddělení Veřejné bezpečnosti v Litvínově, aby oznámila na svého manžela, Jana

---

¹¹¹ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3718, Týdenní informace o státobezpečnostní situaci Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1970, Týdenní informace správy StB ze dne 6. července 1970, s. 4.

¹¹² Objevuje se i zkomoleně jako Reichert. ABS, fond A 34, inv. jedn. 3731, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1971, Týdenní informace správy StB ze dne 27. září 1971, s. 4.

¹¹³ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3731, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1971, Týdenní informace správy StB ze dne 27. září 1971, s. 4.

¹¹⁴ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3718, Týdenní informace o státobezpečnostní situaci Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1970, Týdenní informace správy StB ze dne 6. července 1970, s. 8.

Klempíře, nepřátelskou činnost proti socialistickému zřízení.¹¹⁵ Jan Klempíř byl zaměstnán jako technik v *Chemoprojektu* v Litvínově a ve své funkci byl nositelem státní tajemství. Jeho blízká rodina emigrovala v roce 1969 do NSR a od té doby byl s nimi v nepřetržitém písemném kontaktu. Sám údajně chystal ilegální odchod do zahraničí. Jako důvod své ženě uvedl nedostatek peněz v zaměstnání a svůj život v Československu přirovnával k životu v koncentračním táboře. Veškeré informace Klempířová uvedla a podotkla, že sama emigraci odmítla, za což se s ní chtěl Klempíř rozvést. To byl pravděpodobně důvod, proč mezi oběma manželi vznikla vlna nenávisti. Klempířová nejspíš neunesla, že by se s ní její muž rozvedl, a proto se mu mstila tím, že ho šla udat a nestyděla se sáhnout i do minulosti, tedy i do kritického roku 1968. Údajně byl členem KAN i po zákazu této organizace a domů měl nosit ilegální tiskoviny. Další skutečnosti, které na něj údajně donesla, se týkaly kontaktů se zahraničím, konkrétně s NSR. Jednou prý slyšela v rádiu zmínku o Františku Kainzovi, který žil v NSR. Údajně mu měl někdo donášet informace o situaci v Československu. Klempířová uvedla, že je velmi pravděpodobné, že donašečem těchto informací je sám Klempíř, neboť se s Kainzem velmi dobře znal a byli v písemném kontaktu. Důkazy Klempířová nemohla poskytnout, jelikož uvedla, že veškeré dopisy psal v zaměstnání.¹¹⁶ Klempíř se tedy stal poměrně intenzivně sledovanou osobou. Podobný osud, kdy byl někdo zrazen vlastní rodinou, měla celá řada lidí. Je to důkaz toho, jak tehdejší režim dokázal manipulovat s lidmi a pokřivit jejich charakter.

Kromě zmiňovaných událostí máme v tomto období v severozápadních Čechách zaznamenáno několik napadení, vyhrožování fyzickou likvidací, narušování různých soukromých akcí apod. Někdy byli fyzicky či slovně napadáni i samotní komunisté. Podléhali kritice, byli obviňováni z krize, ze špatné situace v Československu apod. Mnohdy jim bylo dokonce vyhrožováno smrtí atd.¹¹⁷ Ovšem máme dochované i některé případy napadení, u kterých se nakonec ukázalo, že si to oběti vymyslely a zinscenovaly samy. Takovým případem byla např. členka KSČ Ludmila Dubcová, kandidátka na poslance městského národního výboru (dále jen MNV). Dotyčná si vymyslela, že byla napadena, ale při vyšetřování celého případu se

---

¹¹⁵ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3718, Týdenní informace o státobezpečnostní situaci Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1970, Týdenní informace správy StB ze dne 19. října 1970, s. 6.

¹¹⁶ *Tamtéž.*

¹¹⁷ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3718, Týdenní informace o státobezpečnostní situaci Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1970, Týdenní informace správy StB ze dne 21. prosince 1970, s. 4.

ukázalo, že se její tvrzení nezakládalo na pravdě. Jaké motivy ji vedly k tomuto činu, není známo.¹¹⁸

Také máme zaznamenán případ, jenž byl pracovně nazván akce Kocanda. Jednalo se o skupinu osob, která plánovala narušit průběh oslav 25. výročí osvobození Československa v Litoměřicích, které se měly konat 9. května 1970. Skupina byla vedena Miroslavem Svobodou a dále mezi členy patřil Josef Horst, jenž měl údajně k připravované akci odcizit samopal, a několik dalších osob. Podobných akcí s nelegálně drženými zbraněmi se plánovalo více, ale velmi často se na ně přišlo dříve, než byly vykonány.¹¹⁹

Stranou zájmu v sedmdesátých letech nezůstaly ani státní hranice. Ačkoliv nebyly střeženy tak přísně jako třeba v padesátých letech, je třeba si uvědomit, že příslušníci Pohraniční stráže je hlídali až do roku 1990, kdy byl tento oddíl zrušen. Jejich úkolem bylo hlídat a usměrňovat pohyb osob v okolí státních hranic. Často jim k tomu dopomáhali vycvičení psi. I ze sedmdesátých let máme dochované záznamy o tzv. převaděčích. Jako příklad poslouží např. akce Seladon, v rámci níž se bývalý funkcionář KAN snažil od srpna 1968 převádět příslušníky stejné organizace přes hranice, a tím jim dopomáhal k emigraci. V sedmdesátých letech StB na kauze dále intenzivně pracovala a zjišťovala podrobnější informace.¹²⁰

Mezi další události, které se odehrály v Severočeském kraji do poloviny sedmdesátých let, patřily např. ztráty nebo odcizení některých tajných materiálů. V těchto případech panovaly obavy, že by mohlo dojít k vyzrazení státního, služebního nebo hospodářského tajemství. Na počátku sedmdesátých let bylo např. v Děčíně zjištěno, že náčelníkovi štábu Civilní obrany (dále jen CO) Divokému chyběly materiály přísně tajného charakteru. Jelikož se jednalo o tzv. operační svodky, byla dána přibližně týdenní lhůta k nalezení těchto spisů. Dále došlo např. ke ztrátě tajných písemností v elektrárně v Komořanech apod. Některé materiály byly později nalezeny např. při pokusu odvést je za hranice, při domovních prohlídkách apod.¹²¹

I v tomto období se na veřejných místech objevovaly různé protistátní nápisy, letáky a jiné tiskoviny. Často bývaly popsány sochy, památníky, dopravní značky,

---

¹¹⁸ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3731, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1971, Týdenní informace správy StB ze dne 24. října 1971, s. 3.

¹¹⁹ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3526, Vyhodnocení výslednosti práce správy StB Ústí nad Labem za rok 1970, s. 5–6.

¹²⁰ *Tamtéž*, s. 14.

¹²¹ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3731, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1971, Týdenní informace správy StB ze dne 3. ledna 1971, s. 1–2.

mapy, vývěsné tabule a jiná veřejná místa. Z října 1971 nám jako příklad poslouží následující citace, ze které je zřejmé, jaký charakter tyto nápisy měly. Opět jde hlavně o kritiku vedení státu a o reflektování přítomnosti sovětských vojsk na území Československa. Některá slova zastupovala myšlenky velké části společnosti. Tento leták se vyskytl v obci Kostomlaty pod Řípem: „*Nad ní hvězda pěticipá, pod ní český národ chcípá, kéž by mohla noha Husa, do prdele kopnout Rusa. Zápotocký dělal z kurev dámy, Novotný zas z volů pány.*“¹²²

Sama StB hodnotila svou práci na počátku let sedmdesátých velmi pozitivně, což není samozřejmě nijak překvapující. Upozorňovala, že za dobrými výsledky stála hlavně práce na konsolidaci normalizační moci, na které se podílel náčelnický kolektiv, stranické orgány a všichni příslušníci správy StB. Oproti předchozím letům se údajně podařilo více proniknout do problematiky vnitřního nepřítele, do zájmových oblastí apod. Za největší riziko v Severočeském kraji byli stále považováni příslušníci pravice nebo osoby vyloučené z KSČ. Proto bylo velkým cílem bezpečnostních složek co nejvíce těchto „nežádoucích“ lidí, kteří se mnohdy stále objevovali ve vyšších funkcích, vyloučit, kádrově vyměnit a často nějak potrestat.¹²³ Jednou z osob, které měly podobný osud, byl třeba varnsdorfský občan Josef Mašín, jehož kauza je popsána a analyzována v následující kapitole.

Ani další roky nepřinesly v opozičním hnutí nějaké zásadní změny. Přes velmi rozsáhlou a propracovanou agenturní síť se i v roce 1972 stále objevovala velmi kritická slova napadající komunistický režim v Československu, Sovětský svaz apod. Většinou byla evidována v písemné podobě jako anonymní dopisy, letáky na veřejných místech, na pracovištích apod. Příkladem je dopis s názvem „*Všem poslancům německého spolkového sněmu: žádná ratifikace sovětské smlouvy*“, který obdržela redakce časopisu ve Varnsdorfu. Zajímavé je, že totožný dopis obdržela i redakce okresních novin v Litoměřicích. Datum i místo podání je stejné, Frankfurt nad Mohanem dne 17. ledna 1972, ale odesílatel uvedený na zadní straně obálky nekoresponduje. Celý dopis i s přílohou byl předán VB, která se snažila případ vyšetřit.¹²⁴

Během dalších let máme zaznamenáno poměrně velké množství návštěv Československa z okolních zemí. Může to svědčit především o stálých kontaktech rodin

---

¹²² ABS, fond A 34, inv. jedn. 3731, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1971, Týdenní informace správy StB ze dne 24. října 1971, s. 4.

¹²³ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3533, Vyhodnocení plánu práce správy StB Ústí nad Labem za rok 1971, s. 1–14.

¹²⁴ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3743, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – červen 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 7. února 1972.

žijících v Československu a v zahraničí. Z hlediska StB to mohl být poměrně nebezpečný fenomén, jelikož to byli potenciální nepřátelé a vždy panovalo riziko vyzrazení informací o situaci v Československu. Máme zaznamenán třeba případ Bernharda Wenzela, rakouského občana, jenž přicestoval na čtyřicet pět dní za svou bývalou manželkou. Zajímavé je, že to byla první návštěva od roku 1945. Na Krajskou správu SNB v Ústí nad Labem přišlo v souvislosti s touto osobou několik anonymních dopisů, které upozorňovaly na nacistickou minulost Wenzela. Měl být údajně příslušníkem SS a SA. Po důkladném prověření této osoby se nepodařilo tyto informace potvrdit, proto byl Wenzel po své návštěvě propuštěn zpět do svého bydliště. Přesto se dále objevovaly anonymní dopisy upozorňující na tohoto člověka, a tak bylo snahou StB zjistit jejich pisatele a případné svědky.¹²⁵

Veškeré svodné informace, jež si StB pozorně vedla, upozorňovaly mimo jiné stále na problematiku hranic, projíždění diplomatických aut, aut s cizí státní poznávací značkou apod. Jen od 15. ledna do 3. února 1972 přejelo přes oddělení pasových kontrol v místech (na hraničních přechodech) Cínovec, Děčín, Hřensko a Varnsdorf do Československa celkem 82 096 osob a téměř 19 000 automobilů. Největší ruch byl zaznamenán ve Varnsdorfu, kde přejelo státní hranici přes 33 000 osob. Hraniční přechod tam přitom existoval teprve pět let, jelikož byl otevřen až v roce 1967.¹²⁶ Hlavním motivem příjezdu do Československa byla turistika a obchod. Ačkoliv byl zájem zahraničních turistů velmi různorodý, lákala je např. česká kuchyně, potraviny, nápoje (především pivo, víno a rum), ale také spotřební zboží a další výrobky. Zcela největší zájem byl ale nepochybně o benzín. Proto i ve Varnsdorfu vznikla v blízkosti státních hranic čerpací stanice. Jelikož byly přepravované osoby prověřovány, máme zaznamenáno i několik případů, kdy do Československa vpuštěny nebyly. Jednalo se o lidi v podnapilém stavu, o lidi se spornou fotografií, dále o osoby nelegálně převážející některé druhy zboží apod.

Počet legálních cestujících přes státní hranice v Severočeském kraji se zvyšoval. Za jeden týden koncem srpna roku 1972 počet cestujících přes hranice přesáhl 171 000 osob, což je od února téhož roku více jak jednou tolik.¹²⁷

---

¹²⁵ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3743, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – červen 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 7. února 1972, s. 2–3.

¹²⁶ Státní okresní archiv Děčín (dále jen SOkA Děčín), fond Městského národního výboru Varnsdorf (dále jen MNV Varnsdorf), Kronika města Varnsdorf, s. 413.

¹²⁷ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3744, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 28. srpna 1972, s. 6.

Někteří pamětníci dodnes vzpomínají na cestování do NDR. Bylo zakázáno převážet různé zboží, i to, které je pro nás dnes nepochopitelné, např. záclony, obuv, ale i různé potraviny apod. Marie Pondělíčková vzpomíná na své cesty z Varnsdorfu do NDR, kdy si její kamarádka koupila záclonu a aby nebyla na hranicích chycena, nechala se jí celá omotat a na to se normálně oblékla. Dále prý bylo časté, že ženy převážely na sobě i několik kusů spodního prádla, což už někteří příslušníci na hranicích věděli a ti tolerantnější dělali, že to nevidí, ačkoli jim také hrozily nepříjemnosti. Zaujala mě i vtipná historka, kdy Marie Pondělíčková převážela do Varnsdorfu čerstvé maso, které si koupila až v Löbau. Na hranicích byli zkontrolováni a posláni zpět, aby maso vrátili do obchodu. Dohodli se, že počkají, až se na hranicích vymění služba, ale nakonec vymysleli, že masem „vypolstrují“ dveře od auta. Sundali tedy dveřní kryt, dali tam maso a opět vše vrátili do původního stavu. Poté už hranice do Varnsdorfu přejezili bez problémů a dodnes na tuto historku s úsměvem vzpomínají. Veškeré informace o hranicích jsou jasným důkazem toho, že hranice byly otevřenější a nebyl již takový problém dostat se do sousední země. Je ale důležité si uvědomit, že to způsobovalo také jisté komplikace, jelikož se objevovaly větší fronty v obchodech, v restauracích, odvažela se za hranice československá měna, některé výrobky byly mnohem dříve vyprodané apod.¹²⁸ I na toto dodnes pamětníci vzpomínají.¹²⁹

Jsou dochované informace také o tom, že mnoho lidí se pokoušelo přejít hranice ilegálně. Většina z nich byla při útěku zadržena. Mívali u sebe především zbraně, kleště, mapy apod. Hrozilo jim přitom trestní stíhání pro trestný čin opuštění republiky. Celé řadě z nich se ilegálně emigrovat podařilo.

Další případy objevující se ve svodných informacích informují o padělání a falšování cestovních dokladů. Mnoho lidí kvůli vycestování měnilo svou identitu. Jednou z těchto osob je třeba Věra Friedrichová, jíž se podařilo ilegálně utéci do NSR v kamionu převážejícím zboží. Později se její známý doznal, že jí v útěku pomohl. Zajímavé je, že ve zprávě o této osobě je poznámka, že byla „prováděna opatření k návratu“¹³⁰. O jaká opatření šlo, není ale zřejmé.

Po celou dobu tehdejšího režimu probíhalo vyslýchání osob, jež se vrátily z ciziny z nějakého pobytu. Často se jednalo o návrat ze služební cesty, z dovolené,

---

¹²⁸ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3743, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – červen 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 7. února 1972, s. 7–8.

¹²⁹ Rozhovor s Marií Pondělíčkovou konaný dne 1. listopadu 2014.

¹³⁰ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3744, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 21. srpna 1972, s. 1–2.

z návštěv rodin žijících v emigraci apod. Ačkoli mohly být tyto osoby k československým občanům v cizině loajální, někdo poskytl důležité informace na různé uprchlíky z Československa apod. Motivy mohly být různé, předpokladem byl hlavně strach anebo někteří prospěcháři očekávali různé výhody pro sebe či svou rodinu. Příkladem je Rudolf Bartoň, jenž po své cestě ze Švédska roku 1972 informoval místní bezpečnostní složky např. o manželích Pejchalových, kteří emigrovali z Československa. Bartoň vypověděl o jejich zaměstnání, o jejich situaci v zahraničí a dokonce také značku auta a telefonní číslo k nim domů.¹³¹

Z denních informací z roku 1973 vyplývá, že vývoj v Československu probíhal i nadále v zajetých kolejích. Bezpečnost monitorovala mimo jiné jednotlivé nepřátelské osoby, které podléhaly kádrovým čistkám. Výměna pracovníků postihla veškeré orgány státní i kulturní.

V polovině sedmdesátých let jsou z dostupných materiálů z tohoto regionu prvně zřejmé stížnosti na nedostatek potravin v důsledku přítomnosti sovětských vojsk na území Československa. Většinou se jedná o nedostatek masa, masných výrobků, uzenin, ale i obilí apod. Kritiku projevil kupříkladu Emil Řezáč z Bíliny, jenž měl pronést, že „*Rusům dáváme jídlo, které jsme museli od nich nakoupit*“. Podobné názory se vyskytovaly čím dál více. Objevovaly se třeba informace, že Rusové levně nakupovali pšenici v Kanadě a do Československa ji pak draze prodávali, a tím vydělávali. Přitom Československo ji rovnou v Kanadě nakoupit nemohlo. Bezpečnostní orgány to interpretovaly jako snahu o vyvolání nepřátelských nálad vůči SSSR.¹³² Tato kritika zjevně také souvisela se čtvrtým výročím vpádu vojsk Varšavské smlouvy.

Kromě kritiky nedostatku potravin a spotřebního zboží se objevila na veřejnosti, konkrétně mezi zaměstnanci Československých drah v Ústí nad Labem, zpráva, že sověští vojáci konající vzorně svou službu údajně měli dostávat přidělenou jako odměnu na dvacet čtyři hodin ženu, se kterou si směli dělat, co chtěli. Konkrétně měla být sovětským vojákům v Milovicích přivezena skupina studentek, která se údajně provinila tím, že se účastnila stávky proti diskriminaci některých spisovatelů v SSSR. I tento případ šíření informací získal agenturní pozornost, ale o bližších informacích se

---

¹³¹ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3743, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za leden – červen 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 29. května 1972, s. 3.

¹³² ABS, fond A 34, inv. jedn. 3744, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 21. srpna 1972, s. 6.

v dostupných materiálech nehovoří.¹³³ Pravděpodobně se jedná o ukázkou klasického šíření mylných informací a fám.

Ani v druhé polovině sedmdesátých let neustávalo monitorování různých zájmových skupin obyvatelstva. Z dostupných materiálů je evidentní pozornost bezpečnostních složek na spisovatele, což byla vždy specifická skupina, ale také na trampy, osoby dříve vyloučené z KSČ, osoby s kontakty v zahraničí, jejichž rodinní příslušníci třeba emigrovali, navrátilce z ciziny, příslušníky církve, osoby židovského původu apod. Je stále zaznamenáno velké množství kauz, ze kterých je zřejmé, že se donášelo i na své nejbližší, tedy i na svou rodinu. Příkladem je Karel Jezdinský, jenž informoval bezpečnostní orgány o svém stejnojmenném synovi emigrujícím v letech 1968 a 1969 za pomoci Smrkovského do Mnichova, a stal se tam redaktorem rádia *Svobodná Evropa*. Vlastní otec ho měl nazvat „lumpem“, který akorát pil a kouřil. Prozradil o něm poměrně dost informací, včetně té, že se prý obával návratu, jelikož byl bázlivec.¹³⁴ Pokud by se tyto informace zakládaly na pravdě, svědčilo to o tom, jak režim dokázal hýbat s lidskými charaktery a jak se často v důsledku manipulace s lidmi rozpadaly rodiny a vztahy mezi jejich příslušníky. Ovšem pouze na základě státobezpečnostních materiálů situaci nelze objektivně posoudit.

I nadále byla operativní činnost bezpečnostních složek velice aktivní. Osoby z hledáčku StB byly sledovány (často na každé své cestě), mnohdy vyslýchány, odposlouchávány, byla jim kontrolována korespondence apod. Zabavené písemnosti procházely grafologickou expertízou, jež měla dokázat shodnost různých rukopisů a případně usvědčit „pachatele“.

Je velmi pozoruhodné, že se v této době objevovaly i osoby, jimž se podařilo nelegálně emigrovat, ale po nějaké době se dobrovolně opět vrátily do Československa, kde musely čelit mnoha výslechům, jelikož cílem bezpečnostních složek bylo zjistit co nejvíce informací o situaci v cizině, o lidech, se kterými přišly do kontaktu, ale hlavně o dalších emigrantech atd. Tento osud měla třeba Eva Svobodová, jež s přítelem emigrovala do Rakouska a později do Švýcarska, ale po rozchodu s ním se rozhodla pro návrat do Československa, kde ji čekalo zmíněné martyrium.¹³⁵ Důvodem návratů

---

¹³³ ABS, fond A 34, inv. jedn. 3744, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1972, Týdenní informace správy StB ze dne 28. srpna 1972, s. 7.

¹³⁴ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1337, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1976, Týdenní informace správy StB ze dne 12. února 1976, s. 5.

¹³⁵ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1337, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1976, Týdenní informace správy StB ze dne 4. března 1976, s. 4.

bývalo pravděpodobně nesehnání zaměstnání, jazyková bariéra, absence přátel, rodiny apod.

Druhá polovina sedmdesátých let se nesla v podobném duchu jako léta předchozí. Ze svodných informací je zřejmé, že jednou z nejsledovanějších skupin byli stále emigranti. Mnoho z těchto lidí bylo donuceno lhát, aby měli alespoň nějakou naději, že se ještě setkají se členy své rodiny, kteří zůstali v Československu. Jako smutný případ uvedme např. emigranta Bořika Veselého žijícího v NSR. Jeho snahou bylo v roce 1976 dostat své dva syny do NSR. Aby měl alespoň nějakou naději, že se to podaří, vymyslel si, že jejich matka je vážně nemocná, a poslal jim tuto zprávu v dopisu. Jelikož bylo pravděpodobné, že psaní projde kontrolou, spolupracoval dokonce s lékařem nemocnice v Mnichově. Ten mu vše podepsal a dokonce si sehnal také potvrzení Německého červeného kříže. Nakonec dopis skutečně kontrolou prošel a bezpečnostní složky v Československu zjistily, že celé psaní je pouze fingované, proto se snažily zamezit oběma synům dostat se do NSR.¹³⁶ Toto je jeden z mnoha případů, kdy byli lidé donuceni lhát a to dokonce o tak vážné věci jako je zdraví někoho z rodiny. Bohužel v tomto případě ani tyto skutečnosti nedopomohly k tomu, aby synové vycestovali, naopak.

Od roku 1977 se bezpečnostní orgány soustředily na nově vzniklou *Chartu 77*. Signatáři, ale také osoby, které ji množily, rozšiřovaly či se k ní jakkoli pozitivně vyjádřily, se staly ze dne na den zájmovými osobami. Cílem bezpečnostních složek bylo monitorovat reakci československé společnosti (dělníků i inteligence) na tento dokument. Uvažovalo se o tom, jaké důsledky a sankce budou vyvozeny pro ty, kteří odmítnou podepsat plánovanou rezoluci proti *Chartě 77*. Ve společnosti se počítalo s tím, že chartisté budou mít s úřady nějaké drobné problémy, ale obecně se domnívali, že budou podporováni a chráněni zahraničními organizacemi. Zpětně je zřejmé, že perzekuční opatření vůči chartistům bylo rozhodně větší, než se původně předpokládalo.¹³⁷ V roce 1977 získaly bezpečnostní složky v Severočeském kraji dopis Ivana Diviše, básníka, emigranta a archiváře v rádiu *Svobodná Evropa*, ve kterém vyjadřovali všichni zaměstnanci rádia zklamání nad efektem *Charty 77*. Údajně

---

¹³⁶ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1337, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1976, Týdenní informace správy StB ze dne 7. října 1976, s. 5.

¹³⁷ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1344, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1977, Týdenní informace správy StB ze dne 3. března 1977, s. 2.

očekávali mnohem více podpisů.¹³⁸ Osoby jakkoli spjaté s tímto dokumentem se ze dne na den staly hlavním zájmem bezpečnostních orgánů i v severozápadních Čechách.

V této době se začala stále více objevovat kritika porušování lidských práv. Za všechny jmenujme alespoň Václava Třísku, jenž požadoval povolení k návštěvě Kanady, kde měl v emigraci svou sestru. Jelikož mu byla žádost odmítnuta, odvolal se a vyhrožoval, že pokud bude opět odmítnut, pošle sestře dopis o porušování lidských práv, o perzekucích a nedodržování dohody z Helsinek. Tento dopis měla nechat zveřejnit v kanadském tisku. Bezpečnostní orgány okamžitě reagovaly, proběhla kontrola, zdali byl dopis odeslán a v kladném případě mělo dojít k jeho zabavení.¹³⁹ Podobných případů, kdy se lidé odvolávali na konferenci v Helsinkách, se objevovalo čím dál více.

I v této době byla zřejmá aktivita organizace *Amnesty International*. Tato mezinárodní organizace se zabývala problematikou svobody (resp. nesvobody), lidských práv, politických vězňů apod. Objevovaly se různé letáky a propagační materiály upozorňující a vyzdvihující *Chartu 77* a její signatáře. Na letácích se objevovaly fotografie Václava Havla, oznámení o úmrtí mluvčího *Charty 77* Patočky apod.¹⁴⁰

Koncem 70. let a počátkem 80. let byly terčem StB stále stejné skupiny obyvatel. Nejčastěji podléhali dlouhým výslechům lidé spojení se zahraničím, s emigranty, navrátilci z ciziny (nejčastěji se jedná o NSR) apod. Jmenujme např. Markétu Blažkovou, Petera Placha, Helgu Lavičkovou apod. Dále to byly osoby vyloučené z KSC, osoby spojené s *Chartou 77*, osoby útočící pomocí různých tiskovin na režim apod.¹⁴¹ Jako příklad poslouží tentokrát např. Ladislav Beran, jenž si nechal do emigrace zaslat zakázané tiskoviny s názvy typu *O paktu mezi Hitlerem a Stalinem*, *Nežít se lží*, *Studie č. 69* apod., které obsahovaly např. zájmy československé bezpečnosti, popisy postihů nepřátelských osob aj. Veškeré tiskoviny byly zabaveny a důkladně prověřeny.¹⁴²

---

¹³⁸ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1344, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1977, Týdenní informace správy StB ze dne 5. května 1977, s. 2.

¹³⁹ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1344, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1977, Týdenní informace správy StB ze dne 1. září 1977, s. 3.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, s. 6–7.

¹⁴¹ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1351, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1978, Týdenní informace správy StB.

¹⁴² ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1365, Týdenní informace Krajské správy SNB Ústí nad Labem 1980, Týdenní informace správy StB ze dne 19. srpna 1980, s. 4.

Svodné informace z druhé poloviny 70. let obsahují nejvíce informací z kapitoly Zpravodajské poznatky o kontrarozvědčné činnosti na úseku boje proti nepřátelským rozvědkám, emigraci a navrátilcům. Naopak nejméně informací (mnohdy žádné informace) se nachází v kapitole s názvem Názory a ohlasy na vnitropolitickou a mezinárodní situaci.

Počátkem 80. let monitorovala StB také situaci v sousedním Polsku, o které se do Československa dostávalo čím dál více zpráv. Snahou československé bezpečnosti bylo předejít podobné situaci a zabránit šíření jakýchkoli informací na území Československa, což bylo pochopitelně velmi obtížné.¹⁴³

Z roku 1980 jako příklad soudní perzekuce uveďme alespoň Petra Šantoru z Chomutova, který byl v tomto roce vzat do vazby na základě trestného činu pobuřování. Při domovní prohlídce byly u něj doma nalezeny různé písemnosti – Havlova stať *Moc bezmocných*, materiály VONS aj. Na základě soudního jednání dostal Šantora jeden rok nepodmíněné odnětí svobody a při odvolacím řízení mu byl trest zvýšen na osmnáct měsíců nepodmíněně.¹⁴⁴ To je ukázka jednoho z mnoha případů, kterým se zabýval VONS a opět se odkazoval na požadavek dodržování lidských práv, k čemuž se Československo zavázalo. Proti jejich porušování volilo mnoho československých občanů specifické formy protestu. Příkladem je hladovka držená v listopadu 1980, která měla být podporou nespravedlivě stíhaných.¹⁴⁵

Z roku 1981 máme díky záznamům VONS dochované informace o poměrně rozsáhlé policejní akci, která proběhla na základě trestního stíhání v Severočeském kraji dne 5. listopadu 1981. Z trestného činu výtržnictví na základě rozšiřování neoficiálního časopisu *Vokno* bylo obviněno několik osob, např. František Stárek z Teplic, Ivan Jirous ze Staré Říše, Jaroslav Chnappko z Mostu, jenž byl jako jediný stíhán na svobodě, a další. Mnoho z nich bylo za údajnou trestnou činnost stíháno již v minulosti a v tomto případě jim hrozil trest odnětí svobody až na několik let. U všech proběhly současně domovní prohlídky. Někdo byl kvůli tomuto případu i na několik hodin (případně dní) zadržen a vyslýchán, např. známá disidentka Petruška Šustrová. Tato kauza byla zajímavá především svým rozsahem, patřila totiž mezi akce proti nezávislé kultuře od roku 1976, tedy od procesu se členy undergroundových kapel Plastic People of the

¹⁴³ ABS, fond A34/1, inv. jedn. 710, Hodnocení pracovních výsledků II. správy SNB za rok 1981, s. 5.

¹⁴⁴ Sdělení VONS č. 60 „Pobuřující odsouzení Petra Šantory“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, Sdělení VONS (dokumenty č. 1–1125), Další dokumenty VONS (dokumenty č. 1126–1204), Praha, Academia 2014, ISBN 978-80-200-2388-9, s. 824.

¹⁴⁵ Sdělení VONS č. 128 „Zadržení v Polsku“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 456.

Universe a DG 307, k těm největším.¹⁴⁶ Za odsouzení těchto osob probíhala i celá řada demonstrací v různých státech, byla to akce nazvaná Synchron, jež připravoval Vratislav Brabenec z Vídně.¹⁴⁷

Zajímavé informace obsahuje hodnocení pracovních výsledků z této doby. Dočteme se zde, že II. správa SNB měla k 31. prosinci 1981 3824 tajných spolupracovníků.¹⁴⁸ To byla poměrně hustá agenturní síť, přesto bylo velkou snahou získat další vhodné spolupracovníky, kteří by dodrželi hlavní požadavek konspirace. Mezi navrhovanými potenciálními spolupracovníky byli lidé pohybující se mezi inteligencí, lidé mající styky s emigranty, chartisty apod. I v roce 1983 lze, podobně jako v letech předchozích, nalézt kladné vlastní hodnocení bezpečnostních složek. Uvádí se, že spolupráce Státní a Veřejné bezpečnosti a zároveň prokuratury byla na dobré úrovni. Spolupráce probíhala zejména při dokumentování trestné činnosti a při rozhodování se o dalším postupu proti ní. V této době bylo třicet dva občanů kádrově potrestáno, jelikož bezpečnost usoudila, že byli „státobezpečnostně nevyhovujícími“. Většinou se jednalo o jejich protisovětské či protistátní názory. Kádrové opatření se týkalo širokého spektra zaměstnanců např. pracovníka Federálního ministerstva zahraničních věcí nebo třeba i obsluhy vodárenské čerpací stanice v Severočeském kraji.

Jako prevence před nezákonnou činností bylo mnoho kauz zveřejňováno v hromadných sdělovacích prostředcích – v československém tisku, v televizi a v místních rozhlasích. Státní orgány vyhodnotily preventivní opatření jako úspěšné, jelikož svůj účel splnila a zároveň napomohla k předcházení podobné trestné činnosti.¹⁴⁹ Zároveň se však objevovaly informace, že ne všechny akce byly vyřešeny dle plánu. K tomu vedly různé objektivní i subjektivní příčiny, např. špatné vyhodnocení situace, nedostatky v činnosti operativních pracovníků, jejich mnohdy nízký věk a s ním související nedostatek zkušeností, slabá organizátorská činnost náčelníků na nižších stupních bezpečnostních složek, technické nedostatky apod.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ Sdělení VONS č. 279 o trestním stíhání vydavatelů časopisu Vokno Michala Hýbka, Jaroslava Chnafka, Ivana Jirouse a Františka Stárka, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 961.

¹⁴⁷ Jeho dopis o představě celé demonstrace viz příloha č. 3. Sdělení VONS č. 307 „Rozsudek nad nekonformním časopisem“, pozn. č. 8, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 1046–1047.

¹⁴⁸ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 710, Hodnocení pracovních výsledků II. správy SNB za rok 1981, s. 24.

¹⁴⁹ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 728, Hodnocení pracovních výsledků II. správy SNB za rok 1983, s. 9–

10.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 10.

V roce 1984 stále probíhalo nadále soustavné monitorování bývalých členů KAN, K 231, tzv. exponentů pravice, církevních představitelů¹⁵¹, emigrantů, občanů cizí národnosti aj. Bezpečnost chtěla věnovat svou pozornost hlavně okresům Chomutov a Teplice, kde se vyskytovalo mnoho osob německé národnosti. Dále bylo v ročním plánu upozorněno na problém vojenských objektů, které měly být ještě důkladněji střeženy, jelikož tam byly umístěny obranné raketové komplexy.¹⁵² Proto byla navázána ještě užší kooperace mezi československou bezpečností a KGB¹⁵³. I nyní se objevily ve vyhodnocení plánu práce některé nedostatky při jeho splňování, jelikož byla rozdílná „kvalita“ jednotlivých agentů, čím dál častější odmítání spolupráce apod.¹⁵⁴ Do příštích let se podobným problémům mělo předejít, proto probíhalo důkladné školení všech pracovníků bezpečnosti.

Soustavná pozornost byla dále věnována signatářům *Charty 77*. Zajímavé je, že devět osob odvolalo signaci tohoto dokumentu. Není zřejmé, co je k tomu vedlo a o koho se jednalo, pravděpodobně ale převládl strach z represí. Mezi soustavně sledovanými osobami v Severočeském kraji byl např. Ladislav Lis, signatář a bývalý mluvčí *Charty 77*. Ten se údajně také podílel na tvorbě „závadových“ materiálů. Kromě toho se Lis společně s Dienstbierem podílel na tvorbě nového prohlášení *Charty 77*, ve kterém podporovali *Solidaritu*¹⁵⁵ v Polsku. Agenturní pozornost mu byla věnována také z důvodu jeho zvolení v Paříži viceprezidentem Mezinárodní ligy pro lidská práva při Organizaci spojených národů.¹⁵⁶ Z těchto důvodů byl Lis hlavním objektem v akci Adam.¹⁵⁷

Další z osob, jež prošly perzekučními opatřeními v Severočeském kraji, byla např. psycholožka Michala Auerová, signatářka *Charty 77* a současně hlavní osoba z akce Psycholog. Byla odvolána ze své funkce v Psychiatrické léčebně v Horních

---

¹⁵¹ Např. v činnosti Svědků Jehovových mělo dojít v roce 1984 k určitému útlumu, neboť proti nim byla řada represivních opatření. Ve skutečnosti ale byli v hlubší ilegalitě a jejich činnost byla lépe utajovaná. ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, s. 7.

¹⁵² ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 604, Roční prováděcí plán po linii I. odboru správy StB Ústí nad Labem na rok 1984, s. 2.

¹⁵³ Sovětská tajná služba

¹⁵⁴ ABS, fond 34/1, inv. jedn. 787, Vyhodnocení plánu práce I. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, s. 11.

¹⁵⁵ Blíže např. v knize VILÍMEK, Tomáš: *Solidarita napříč hranicemi. Opozice V ČSSR a NDR po roce 1968*, Praha, Vyšehrad 2010, ISBN 978-80-7429-030-5.

¹⁵⁶ Dále též OSN. ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů vyplývajících z ročního prováděcího plánu a bezpečnostní situace po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za 4. čtvrtletí roku 1984, s. 1–3.

¹⁵⁷ Jeho žena byla také v hledáčku StB.

Beřkovicích, jelikož měla údajně podporovat další signatáře *Charty 77*.¹⁵⁸ I ostatní osoby podporující tento dokument byly často vystavovány různým dalším represím, např. bylo připraveno jejich vystěhování v rámci akce Asanace, bylo jim zabraňováno v koupích domů, pozemků apod.

Je zřejmé, že ani v polovině 80. let v severozápadních Čechách opoziční aktivity neustaly, avšak probíhaly stále převážně v rukou jednotlivých místních skupin bez zapojení větší části společnosti. Bezpečnost se snažila zamezovat veškerým schůzkovým činnostem, srazům, festivalům (např. Holandský kapr), ale i trampským výletům, cyklistickým závodům, výstavám chartistů a dalším různým uměleckým činnostem. V roce 1984 bylo např. zamezeno konání vlastních výtvarných výstav Vladimíru Halamáskovi, Janu Princovi, jenž měl vystavovat svá díla u sebe doma v Mastířovicích, Zdeňku Jelínkovi, jenž pořádal undergroundově zaměřenou výstavu v Pekle na Českolipsku atd. Dále bylo vedeno přestupkové řízení proti Jiřímu Zelenkovi, jenž měl pořádat sraz osob hippies v Libočanech, bylo zamezeno konání celorepublikového trampského srazu, byly kontrolovány veškeré koncerty atd.¹⁵⁹ V tomto roce bylo dle poznatků správy StB v Ústí nad Labem zavedeno represivní opatření u dvaceti sedmi osob – Josef Huleš byl veden v akci Lepič, Josef Voženílek veden pod akcí Korna, Josef Urlich v akci Kolo apod. – z nich šestnáct bylo odsouzeno.¹⁶⁰

Z dostupných materiálů je zřejmé, že v osmdesátých letech se více aktivují specifické skupiny typu hippies, různé hudební skupiny apod. Všichni, kteří se nějak lišili od šedého mainstreamu, byli nedůvěryhodní. Monitorovaly se např. skupiny propagující punk. Ty se přitom charakterizovaly pouze na základě oblečení, obarvených vlasů, přívěsků apod. To vše mělo údajně negativně působit na své okolí.¹⁶¹

Dále se v Severočeském kraji začaly stále více objevovat materiály upozorňující na problematiku životního prostředí. V některých městech z okresu Děčín a Ústí nad

---

¹⁵⁸ ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, s. 1–3.

¹⁵⁹ Této problematice se věnuje např.: STÁREK, František – KOSTŮR, Jiří: *Baráky – souostroví svobody*, Praha, Pulchra 2010, ISBN 978-80-87377-19-2. ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce 2. odboru S StB Ústí nad Labem za rok 1984, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, s. 3.

¹⁶⁰ ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, s. 5–7.

¹⁶¹ ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, Bezpečnostní situace za 1. čtvrtletí 1984 na úseku boje proti vnitřnímu nepříteli, s. 1.

Labem se v průběhu tohoto roku objevovaly písemnosti kritizující stav životního prostředí v Severočeském kraji. Mnohdy byla uváděna hladina oxidu siřičitého v ovzduší a s tím související dopady na zdravotní stav obyvatel.¹⁶² O životní prostředí se zajímali podporovatelé a členové *Charty 77*.¹⁶³ Všechny zmíněné aktivity znamenaly zase krok blíže k pozdějším nejen ekologickým demonstracím v Severočeském kraji, které se řadí k důležitým aspektům pádu komunistického režimu v roce 1989.

Obecně lze konstatovat, že šíření zakázaných písemných materiálů bylo jednou z nejčastějších opozičních aktivit, které se v osmdesátých letech objevovaly. Z roku 1984 se mnoho tiskovin objevovalo na Děčínsku. Zde existovalo i několik případů ničení prvomájových výzdob. Ostatně svátek 1. máj byl pro mnoho lidí dnem, kdy se odmítali zapojovat do prvomájových oslav, ale třeba protestně odjížděli na vandr apod.¹⁶⁴

V polovině 80. let probíhaly, jak je zřejmé z denních informací správy StB v Ústí nad Labem, stále stejné akce a monitorování lidí, kteří se měli provinit ze stále stejných deliktů – styky s emigranty, šíření nelegálních tiskovin, podporování *Charty 77*, spojení s organizací VONS apod. Jako zástupce posledního případu uvedme alespoň JUDr. Prušu, jenž měl styky s VONS a poskytoval mu informace ze Severočeského kraje.¹⁶⁵ Zde je nutno říci, že narušení cílů *Charty 77* a VONS byl jeden z hlavních bodů v plánu na rok 1985.¹⁶⁶ To se z části plnit dařilo, jelikož v roce 1985 byla signace *Charty 77* zrušena u čtyř osob.¹⁶⁷ Další plán se týkal např. nepřetržité kontroly chatařských oblastí, kde se často scházeli disidenti.¹⁶⁸ Chatové oblasti byly místem, kde v osmdesátých letech trávila celá řada osob většinu svého volného času. A právě tyto osoby měly mít na starosti jednotlivé okresní správy StB.

V roce 1985 se v denních informacích od bezpečnostních orgánů objevila informace, že počátkem roku byl uveřejněn v emigrantském periodiku *České slovo*

---

¹⁶² ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, Bezpečnostní situace za 1. čtvrtletí 1984 na úseku boje proti vnitřnímu nepříteli, s. 2.

¹⁶³ *Tamtéž*, s. 6.

¹⁶⁴ ABS, fond 36, inv. jedn. 458, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1984, Bezpečnostní situace na úseku boje proti vnitřnímu nepříteli za 1. pololetí 1984, s. 28.

¹⁶⁵ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1170, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – červen 1985, Denní informace ze S StB ze dne 30. ledna 1985, s. 1.

¹⁶⁶ ABS, fond A 36, inv. jedn. 412, Roční plán II. odboru správy StB Ústí nad Labem na rok 1985, Harmonogram pracovních úkolů po linii II. odboru správy StB, s. 2.

¹⁶⁷ ABS, fond A 36, inv. jedn. 459, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1985, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů po linii II. odboru správy StB za rok 1985, s. 1.

¹⁶⁸ Např. Lis měl chalupu v obci Sosnová (okres Česká Lípa).

v rubrice Perzekuce článek o Milanu Vlkovi.¹⁶⁹ Vlk měl být autorem letáku zaměřeného proti internacionálnímu zásahu SSSR v roce 1968. Článek popisuje jeho perzekuci, bylo v něm uvedeno, že skončil v psychiatrickém ústavu v Horních Beřkovicích, odkud se v důsledku podávání špatných léků vrátil s podlomeným zdravím. Tento se údajně uzdravil až díky pomoci západoněmeckých odborníků, kteří stanovili přesnou diagnózu a poslali správné léky. Dále je v článku uvedeno, že zájem StB se přesunul hlavně na jeho matku a bratra, přičemž bratr měl být při výslechu dvakrát zbit. V článku se také uvádí celá jména prokurátorů, kteří byli v této kauze také zainteresováni. Bezpečnostní orgány to v denní informaci hodnotily jako nepravdivý a tendenční článek, který měl být později využíván v dalším rozpracování akce.¹⁷⁰ To je jasný důkaz, že se o jednotlivých perzekucích občanů informovalo čím dál častěji a nejenom prostřednictvím *Charty 77* a *VONS*, ale také v emigrantských tiscích a jiných oficiálně nežádoucích tiskovinách.

V roce 1985 denní informace dokládají také několik případů posprejování různých objektů nápisem „KSC – zrádci“¹⁷¹. Je zjevné, že se jednalo v mnoha případech o téhož pachatele, jelikož nápis byl stále stejný. Měnila se pouze barva spreje a také poškozený objekt, jednou se jednalo o panelákové dveře, v dalším případě o auto nebo vrata dílny. 19. dubna 1985¹⁷² bezpečnostní složky informovaly o dopadení Vlastimila Brůzka, údajného pachatele těchto přibližně dvaceti „protistátních a hanobících nápisů“¹⁷³.

V polovině 80. let lze pozorovat jisté zmírnění situace. Daleko častěji se již objevovaly mírnější tresty za údajné delikty a také častější vyhlásování podmíněných trestů místo vazby (např. Stanislavu Ralbovskému, MUD. Karlu Kahanovi, apod.). Příkladem je skupina osob ze Severočeského kraje (Dušek¹⁷⁴, Vajda, Šebelík), jež v roce 1985 údajně připravovala krádež letadla Svazarmu, s nímž chtěli emigrovat do

---

¹⁶⁹ Tomuto případu se podrobně věnoval např. TOMEK, Prokop: Případ Milana Vlka a Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, in: *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných: Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*, PAŽOUT, Jaroslav (ed.), Sborník grantového projektu, č. 2, 2008, Libri prohibiti 2008, ISBN 978-80-254-2077-5, s. 64–71.

¹⁷⁰ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1170, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – červen 1985, Denní informace ze správy StB ze dne 27. března 1985, s. 1.

¹⁷¹ Dále se objevily názvy pro členy KSČ typu humánní teroristé apod. ABS, fond A 36, inv. jedn. 1170, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – červen 1985, Denní informace ze správy StB ze dne 30. května 1985, s. 1.

¹⁷² Datum není čitelné.

¹⁷³ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1170, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – červen 1985, Denní informace ze správy StB ze dne 19. dubna 1985, s. 1.

¹⁷⁴ V dokumentu je dvojitá varianta jména – Dušek i Hušek – evidentně se jedná o chybu. ABS, fond A 36, inv. jedn. 1171, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1985, Denní informace ze správy StB ze dne 2. července 1985, s. 1.

Západního Berlína. Všichni členové skupiny byli pouze upozorněni výstrahou a zůstali pod trvalou kontrolou. Žádné jiné opatření proti nim se nekonalo, což je evidentní rozdíl oproti letům předchozím.¹⁷⁵ Neznamená to, že by bezpečnostní orgány přestávaly plnit svou hlavní náplň, je to pouze důkaz většího vlivu nevládních organizací týkajících se lidských práv, mezinárodních organizací jako byla např. *Amnesty International* apod.

Ukazuje se určitá neschopnost státu udržovat tvrdé represe v postupně se měnících podmínkách. Základem se stal v polovině sedmdesátých let zmíněný helsinský proces, na základě něhož bylo možné vyžadovat dodržování lidských práv v Československu. Proto postupně upadala perzekuce občanů justiční cestou, ale tomuto fenoménu se věnovala dál především StB.¹⁷⁶

I v roce 1986 bylo hlavním cílem zamezit veškeré činnosti chartistů. Ke splnění tohoto bodu bylo velice důležité, že bezpečnostní složky měly poměrně dobře rozpracovanou agenturní síť. Tajní spolupracovníci (v dokumentech označování zkratkou TS) pronikali do jejich řad a snažili se získávat veškeré informace o připravované činnosti, o lidech, se kterými spolupracovali apod. Je předpoklad, že chartisté byli prozíraví a dávali si velký pozor na lidi, kteří se kolem nich pohybovali. Proto je evidentní, že se mnohdy donašeči objevili i mezi vlastními lidmi. Např. 20. ledna 1986 se uskutečnila schůzka významných představitelů *Charty 77* (asi padesáti osob), kteří se sešli u Ivana Havla v bytě. Jednalo se např. o osoby: Šnajdr, Dientsbier, Gruntorád, Václav Havel, Šabatová, Malý, Marvanová a mnoho dalších. Veškeré informace o dění v bytě jsou známé, protože byly někým bezpečnosti sděleny. Není známo, o koho se mohlo jednat. Pravděpodobně šlo o důvěryhodnou osobu, jelikož, jak další dokumenty ukazují, ji signatáři zvali na své chalupy, účastnila se promítání filmů, dávali jí číst připravované dopisy, stížnosti a jiné tajné dokumenty, které se rozhodně neměly dostat do rukou bezpečnostních orgánů. Jednalo se o osobu navrženou X. správou SNB v Praze, která byla pravděpodobně velmi schopná a dokázala si udržet potřebný stupeň konspirace.¹⁷⁷

Po celou dobu 80. let byl také zvýšen zájem o romskou komunitu. Svaz Cikánů-Romů vznikl v roce 1969 a existoval až do roku 1973, kdy bylo vedení donuceno činnost organizace ukončit. Svaz byl jednou z prvních organizací upozorňující

---

¹⁷⁵ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1171, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za červenec – prosinec 1985, Denní informace ze správy StB ze dne 2. července 1985, s. 1.

¹⁷⁶ ABS: TOMEK, Prokop: *Prevence, profylaxe a výchova v pojetí Státní bezpečnosti* [online], [vid. 8. 12. 2014], dostupné z: <http://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik5-2007/kap04.pdf>.

¹⁷⁷ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1172, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1986, Denní informace ze správy StB ze dne 3. února 1986, s. 1.

a prosazující romskou kulturu, snažil se poukazovat a různé problémy apod. K tomu jim také sloužil vlastní časopis *Romský list*. Upozorňoval na různé akce, podporoval hudební a umělecké skupiny, angažoval se také v oblasti vzdělávání, navazoval styky s Romy v zahraničí, prosazoval uznání romské národnosti apod.¹⁷⁸ I přes ukončení činnosti této organizace byli Romové pod neustálou kontrolou bezpečnosti a to až do roku 1989. To dokládá celá řada svodných informací. Např. v dokumentu z roku 1986 je uvedena informace, že se objevovaly snahy o znovuoobnovení Svazu Cikánů-Romů a tato situace byla tedy velice pečlivě sledována a zaznamenávána.¹⁷⁹ Stejný zájem byl i o osoby židovského původu, byť ty se nejvíce zajímaly o problematiku antisemitismu během 2. světové války a mnohdy navštěvovaly Československo pouze kvůli zájmu o památník Terezín.

Z tohoto období máme také dochován případ, kdy byli souzeni např. studenti gymnázia v Roudnici nad Labem za údajné vytvoření fašistické organizace. Mezi nimi byli např. Jiří Bartoš, Josef Neudeker, Miloš Řepa a další.¹⁸⁰ Soudní líčení podobného ražení se konalo i třeba s Romanem Smejkalem, Jiřím Mudrochem, Pavlem Bubeníkem a s několika dalšími, kteří se údajně zapojili do profašisticky orientované skupiny. Tresty odnětí svobody se pohybovaly v řádu několika let podmíněně i nepodmíněně a čekala je i další perzekuční opatření.¹⁸¹

Osmdesátá léta jsou zásadním a důležitým okamžikem také proto, že mnoho materiálů už mohlo vznikat také na počítači, což mělo samozřejmě mnoho výhod. Že tomu tak skutečně bylo, dokazuje např. denní informace z listopadu 1986. Ta uvádí, že materiály *Charty 77*, konkrétně *Infoch*¹⁸², byl v malém množství zhotoven na počítači.¹⁸³ To je zásadní změna ve výrobě nelegálních tiskovin, jelikož už nemusely být přepisovány ručně, na psacím stroji či množeny pomocí cyklostylu. Rozhodně to ulehčilo práci, ale je třeba si uvědomit, že ještě v osmdesátých letech byl počítač velmi

---

¹⁷⁸ FRYDRÝŠKOVÁ, Kristýna: *Romové pod vlivem komunismu*, in: Romano voďori (časopis pro multikulturní mládež) [online], [vid. 3. 12. 2014], dostupné z: <http://www.romanovodori.cz/etno/romove-pod-vlivem-komunismu/>.

¹⁷⁹ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1172, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1986, Denní informace ze správy StB ze dne 15. dubna 1986, s. 1.

¹⁸⁰ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1172, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1986, Denní informace ze správy StB ze dne 27. června 1986, s. 1.

¹⁸¹ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1172, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1986, Denní informace ze správy StB ze dne 21. srpna 1986, s. 1.

¹⁸² Infoch neboli Informace o Chartě 77. Libri prohibiti: UHL, Petr: *Informace o Chartě 77 – článková bibliografie* [online], [vid. 3. 12. 2014], dostupné z: http://libpro.cts.cuni.cz/publ_infoch.htm.

¹⁸³ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1172, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1986, Denní informace ze správy StB ze dne 13. listopadu 1986, s. 1.

vzácný a mnoho lidí ho nevladnlo. A zájem StB o získání veškerých množících zařízení byl značný.

V druhé polovině osmdesátých let se čím dál častěji objevovaly v severozápadních Čechách výhružné telefonáty a dopisy vyšším funkcionářům KSČ (v Ústí nad Labem, v Roudnici nad Labem, v Teplicích apod.). Dále byly několikrát poškozeny hroby Rudoarmějců, různé vlajky apod. Často byli údajnými pachateli studenti středních škol, učilišť či zvláštních škol. Přestože bezpečnost popisovala situaci převážně jako stabilizovanou, je zřejmé, že aktivity občanů nekončily, pouze se postupně měnila technika provedení apod. Ale zakázané letáky a výhružné nápisy na veřejných místech se vyskytovaly i nadále a lze vidět, že kritická nálada ve společnosti se stupňovala.¹⁸⁴ Dokonce se v řadách signatářů *Charty 77* začaly objevovat požadavky na větší spolupráci s Polskou lidovou republikou (dále též PLR) a Německou demokratickou republikou. V PLR existovala od roku 1980 již zmíněná *Solidarita*, což bylo masově podporované nezávislé hnutí, které původně vzniklo jako nezávislé odbory, a dále tzv. *KOR*¹⁸⁵ v tu dobu fungující jako Výbor ochrany dělníků. To byly organizace, jež v Polsku později přispěly k pádu komunistického režimu.¹⁸⁶ S nimi chtěli českoslovenští občané více spolupracovat, aby byli silnější a mohli se vzájemně informovat o dění na druhé straně hranice.¹⁸⁷

Už od roku 1986 se státní orgány postupně připravovaly na desáté výročí vzniku *Charty 77*, jež výrazným způsobem zasáhla do dění ve státě v předchozích deseti letech. Signatáři tohoto dokumentu připravovali rozšiřování své činnosti, nábor nových členů a také vydání almanachu, který měl obsahovat všechny dosud vydané dokumenty *Charty 77*.¹⁸⁸ Bezpečnost se tomu snažila zabránit např. tím, že zabavovala rozmnožovací stroje a veškeré závadové tiskoviny, které byly objeveny.

Ve vyhodnocení plánu práce za rok 1986 lze vyčíst, že situace v Severočeském kraji v tomto roce byla stabilizovaná. Neobjevily se žádné zprávy, že by byla nějak vážně narušována. Mezi veřejností byla ale ve skutečnosti kritizována spousta věcí, mimo jiné XVII. sjezd KSČ, neobjektivní informovanost ohledně problematiky havárie

---

¹⁸⁴ V roce 1986 máme záznamy o výhružkách výbuchů, fyzickou likvidací příslušníků KSČ, vyhrožování celým rodinám apod.

¹⁸⁵ Komitet obrony robotników

¹⁸⁶ KAŇÁKOVÁ, Božena: *Solidarita*, in: Moderní dějiny Polska a Československa [online], 30. 11. 2011 [vid. 4. 12. 2014], dostupné z: <http://moderni-dejiny-pl-csr.blogspot.cz/2011/11/solidarita.html>.

¹⁸⁷ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1172, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – prosinec 1986, Denní informace ze správy StB ze dne 23. prosince 1986, s. 1.

¹⁸⁸ ABS, fond A36, inv. jedn. 460, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1986, Čtvrtletní informace za III. čtvrtletí 1986(11. 6. – 10. 9.), s. 2.

jaderné elektrárny Černobyl¹⁸⁹ apod. Na tuto problematiku upozorňovalo i prohlášení *Charty 77*. Lidé se měli dovědět o neobjektivnosti médií a hlavně o dopadu havárie na lidské zdraví.¹⁹⁰ Dále se čím dál častěji objevovaly názory, že situace v Československu byla nejhorší za posledních několik let. Kritika padala převážně na situaci v hospodářství, na práci státních a politických zaměstnanců. Lidé si stěžovali na ustavičný nedostatek kvalitního spotřebního zboží a zároveň na údajně dobré plnění plánovaných úkolů právě v hospodářství. Objevovaly se také výhrůžky, že pokud by státní úřady stále přehlížely tyto stížnosti, mohly hrozit nové formy protestů, jako byly demonstrace apod.¹⁹¹ Dnes již víme, že demonstrace a stávky byly koncem osmdesátých let hlavním hybatelem při revolučních událostech.

Rok 1987 pokračoval stále ve stejném duchu. Trestně stíhaná byla např. Václava Jindrová¹⁹² či Karel Cibrik kvůli telefonátu, v němž vyhrožoval vymyšlenou bombou v budově v Mostě.¹⁹³ I nadále patřily mezi velká témata kauzy s církevními představiteli a případy spojené s lidmi z okolí *Charty 77*. Jejím hlavním cílem v roce 1987 bylo, aby se stala oficiálně uznávanou opozicí, která měla na venek podporovat vedoucí úlohu strany, ale zároveň chtěla upozorňovat na chybná rozhodnutí a žádala respektování svých požadavků. Do této doby bylo její hlavní náplní informovat co nejširší veřejnost o různých událostech, o nichž se lidé jinde neměli šanci dovědět.¹⁹⁴ Jelikož podporovatelů *Charty 77* přibývalo a do jisté míry se jí dařilo plnit své cíle, je pochopitelné, že způsobovala bezpečnostní obavy.

Je nutno upozornit také na fakt, že již od roku 1985 jsou v severozápadočeském regionu (a potažmo v celém Československu) patrné nové naděje na změnu a s tím způsobené některé ostřejší formy protestu. Je to dáno především změnou v SSSR. Po úmrtí Brežněva se na místě nejvyššího představitele SSSR vystřídal Andropov

---

¹⁸⁹ Havárie se stala 26. dubna 1986 v Černobylské jaderné elektrárně. ABS, fond A 36, inv. jedn. 460, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1986, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů vyplývajících z ročního prováděcího plánu a bezpečnostní situace po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za II. čtvrtletí 1986, s. 1.

¹⁹⁰ ABS, fond A 36, inv. jedn. 460, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1986, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů vyplývajících z ročního prováděcího plánu a bezpečnostní situace po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za II. čtvrtletí 1986, s. 2.

¹⁹¹ ABS, fond A 36, inv. jedn. 460, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem za rok 1986, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů vyplývajících z ročního prováděcího plánu a bezpečnostní situace po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za IV. čtvrtletí 1986, s. 1.

¹⁹² ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 12. ledna 1987, s. 1.

¹⁹³ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 29. ledna 1987, s. 1.

¹⁹⁴ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 4. července 1987, s. 1.

s Černěnkem a po jeho velmi krátkém období se generálním tajemníkem ÚV KSSS¹⁹⁵ stal Michail Sergejevič Gorbačov. Jeho reformní politika tzv. glasnosti a perestrojky měla velmi pozitivní reakce nejen v samotném SSSR, ale také v Československu. Od té doby se lze v dokumentech StB dočíst různé informace o politice SSSR a o jeho odkazu v československé veřejnosti. Lidé viděli Gorbačovovu politiku jako velkou naději pro hroutící se hospodářství a jiná negativně hodnocená odvětví v Československu. Gorbačov se pro mnoho lidí stal jakýmsi impulzem, na základě něhož se začalo více veřejně hovořit o změně systému, jelikož situace začínala být neúnosná. KSC si dobře uvědomovala, co lidem vadí a v čem vidí problém. V roce 1987 se objevovala kritika V. zasedání ÚV KSC, které nepřineslo de facto žádné výsledky, a tudíž bylo víceméně zbytečné. Dále byl kritizován způsob „volby“ předsedy Ústřední rady odborů, kdy byl jednomyslně zvolen člověk, kterého prakticky nikdo neznal apod.¹⁹⁶

Zvýšený zájem o reformní politiku Gorbačova byl patrný v roce 1987, kdy Československo poprvé osobně navštívil. V severozápadních Čechách byla politika Gorbačova v tuto dobu nejdiskutovanějším tématem v řadě podniků a továren. Dokumenty StB upozorňovaly, že některé Gorbačovovy názory na činnost některých reformně smýšlejících osob v krizových letech byly pozitivní, což by mohlo být impulsem k tomu, že by dotyčné osoby mohly začít žádat o rehabilitaci, resp. kádrovou očistu. Také by mohly požadovat návrat do funkcí, které byly nuceny v rámci tzv. čistek opustit.¹⁹⁷ V dokumentech StB se objevovaly tyto informace, ale nebyla uvedena žádná preventivní opatření, ačkoliv bezpečnost si dobře uvědomovala, že od návštěvy Gorbačova nastal „[...]zlom v životě celé společnosti“.¹⁹⁸ Toto uvolňování také vedlo k pozdějším událostem roku 1989.

Gorbačovovy politiky využili i členové *Charty 77*, která se také ve svých materiálech vracela do let 1968–1969 a upozorňovala na možnou změnu oficiálního stanoviska hodnocení těchto let a osob činných v této době.¹⁹⁹ Přesto bylo zjištěno, že nálady chartistů během roku 1987 začínaly být opět pesimistické a jediné uvolnění,

---

¹⁹⁵ Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

¹⁹⁶ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 31. března 1987, s. 1.

¹⁹⁷ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 7. dubna 1987, s. 1.

¹⁹⁸ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 10. dubna 1987, s. 1.

¹⁹⁹ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 18. dubna 1987, s. 1.

kteře očekávali, se týkalo kulturní sféry.²⁰⁰ Zajímavé je, že se objevily informace, že *Charta 77* měla velmi blízko k získání Nobelovy ceny za mír (jakožto mírová organizace), ale nakonec ji získal tehdejší prezident Kostariky Óscar Arias.²⁰¹

V souvislosti s Gorbačovem se objevovaly kladné ohlasy na jeho názory a naopak velmi kritická slova o politice v Československu. Jako příklad poslouží nápisy, jež se objevovaly v roce 1987. Jednalo se o nápisy: „*S Gorbačovem proti KSCČ*“ a „*Chceme Gorbačova – soc. mládež*“.²⁰² V Rumburku se objevil třeba nápis „*Komunisti budou viset*“ nebo „*Komunismus je nejvyšší stádium kapitalismu – pryč se socialismem*“.²⁰³

Jedním z nejdůležitějších témat v Severočeském kraji byla kritika životního prostředí. Už v průběhu 70. a 80. let se několikrát jednalo na Severočeském krajském výboru Komunistické strany Československa o životním prostředí, přijímala se různá usnesení na jeho nápravu, ale prakticky se nic podstatného nevyřešilo. Životní prostředí se stále rychleji zhoršovalo. Nejkritičtější situace přitom nastala už v letech 1983–1984, kdy znečištění půdy, vod a ovzduší již ohrožovalo zdravotní stav obyvatel.²⁰⁴ Tyto informace byly samozřejmě přísně utajovány a z oficiálních zdrojů na veřejnost nikdy nepronikly.²⁰⁵ Do obecného povědomí se dostávaly až po roce 1983, kdy zpráva o životním prostředí v Československu, již vypracovala Ekologická sekce při Biologické společnosti ČSAV, pronikla k signatářům *Charty 77*. Ti ji otiskli ve svém samizdatovém periodiku *Informace o Chartě 77* a odtud se šířila dále.²⁰⁶ To byl velice zásadní okamžik, jelikož se jednalo o první prolomení informační bariéry ve věci devastace životního prostředí v Československu (hlavně v Severočeském kraji). Od poloviny osmdesátých let se tak objevovalo v Severočeském kraji stále více kritiky životního prostředí a mnoho nezávislých iniciativ (např. *Demokratická iniciativa*, *Hnutí za občanskou svobodu*, *České děti*,...) a neoficiálních tiskovin se na tuto problematiku

---

²⁰⁰ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 24. dubna 1987, s. 1.

²⁰¹ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 3. listopadu 1987, s. 1.

²⁰² ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 22. června 1987, s. 1.

²⁰³ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 23. června 1987, s. 1.

²⁰⁴ V tomto regionu byla mnohem vyšší kojenecká úmrtnost, než byl celorepublikový průměr. Lidé trpěli záněty horních a dolních cest dýchacích, nemocemi trávicího ústrojí, kůže, záněty plic, středního ucha apod. V regionu bylo také zaznamenáno obecně více potratů, rizikových těhotenství, předčasných porodů a zvýšila se úmrtnost. VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, c. d., s. 60–61.

²⁰⁵ *Tamtéž*, s. 66.

²⁰⁶ *Tamtéž*, s. 68–69.

snažilo upozorňovat. Jako příklad uvedme alespoň *Ekologický bulletin* vycházející od roku 1987.²⁰⁷ Příspěvek s názvem *Starší lidé v ekologicky postižených oblastech* napsal chartista Josef Ouroda a kritizoval v něm přístup státního aparátu k lidskému zdraví. Upozorňoval např. na vyšší úmrtnost v tomto regionu v důsledku znečišťování životního prostředí (hlavně ovzduší). Hlavním požadavkem článku byla např. objektivnější informovanost o stavu životního prostředí a lepší lékařská péče pro osoby žijící v této oblasti.²⁰⁸ *Charta 77* měla připravovat dokonce ekologický výbor, který by shromažďoval materiály k této aktuální problematice.²⁰⁹

V druhé polovině osmdesátých let v souvislosti se zmíněnou politikou Gorbačova postupně vzrůstala občanská aktivita. Docházelo k veřejným projevům, objevovaly se petice a postupně i demonstrace. První neúspěšná občanská aktivita za záchranu životního prostředí vznikla v roce 1985 v Chomutově.²¹⁰ I přes řadu represivních opatření ze strany bezpečnostních orgánů se ale Chomutovští nevzdali a další petici za záchranu životního prostředí odeslali v roce 1987 předsedovi Okresního národního výboru v Chomutově. Výsledkem byla výměna několika petic a dopisů s úřady, které ale odpovídaly stále velmi obecně a opatrně. Oproti roku 1985 nastala ale velká změna v tom, že výslechy, výhrůžky a soudy se tentokrát nekonaly.²¹¹

Úspěšnější petice byly třeba proti výstavbě vodního díla Křivoklát a proti záměru likvidovat původně středověký hrad Jezeří. Od obojího se nakonec díky občanským aktivitám ustoupilo, což svědčí o tom, že v roce 1987 pomalu mizela atmosféra strachu mezi lidmi a občané mohli společným úsilím vyvolat alespoň nějakou změnu.

Kvůli životnímu prostředí byla bezpečnostními orgány vyhlášena výstraha např. Pavlu Nebeskému z Děčína, který měl prostřednictvím telegramu vyhrožovat členům KSC právě kvůli zhoršujícímu se prostředí, ve kterém žil.²¹² Podobný případ se stal v Rumburku, kdy byl z trestného činu hanobení obviněn Lothar Porsche, jenž měl

---

²⁰⁷ Podrobněji k problematice ekologických a petičních hnutí např. HAUSEROVÁ, Nikola: *Petiční hnutí v Československu v letech 1987–1988*, c. d., s. 99.

²⁰⁸ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 30. června 1987, s. 1.

²⁰⁹ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 13. listopadu 1987, s. 1.

²¹⁰ Podrobněji k problematice petic z Chomutova např. HAUSEROVÁ, Nikola: *Petiční hnutí v Československu v letech 1987–1988*, c. d., s. 100–105.

²¹¹ VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, c. d., s. 87.

²¹² ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 17. července 1987, s. 1.

v restauraci veřejně urážet členy KSČ a dále údajně projevil podporu nacismu a Hitlerovi.²¹³

V souvislosti s tématem životního prostředí se objevily obavy StB, že by mohly hrozit lokální stávky a demonstrace a to zejména v Ústí nad Labem a v Teplicích. Zaměstnanci různých závodů (např. *Sigma* v Ústí nad Labem), ale i obyčejní občané byli nespokojeni se zásobováním předvánočního trhu.²¹⁴ Jak je známo, ekonomické a hospodářské problémy mělo Československo již delší dobu a dílčí manifestace se konaly např. již v Praze. A právě v tuto dobu si chartisté, ale i jiní začínali uvědomovat svou masovou podporu veřejnosti.²¹⁵

I situaci v roce 1987 hodnotily bezpečnostní orgány jako stabilizovanou. Upozorňovaly, že nejvíce pozornosti vzbudila zmíněná návštěva Gorbačova v Československu, jehož osoba byla velmi kladně hodnocena. Dále církevní orgány začaly více spolupracovat s veřejností a účastnily se různých veřejných akcí.²¹⁶

V roce 1988 se bezpečnost prostřednictvím svých agentů dozvěděla důležitou informací. *Charta 77* údajně plánovala vytvořit ve všech krajských a okresních městech své pobočky (řekněme buňky či orgány), jež měly jednat se stranickými a státními orgány. Tento orgán se chtěl začlenit do Národní fronty, ale z počátku neměl být vyloženě politický. Hlavním bodem mělo být to, že se do něj mohli začlenit všichni, třeba i komunisté. Cílem mělo být usilování o demokracii, zrušení pronásledování nevinných osob a především dodržování tak diskutovaných lidských práv. Z dostupných denních informací vyplývá, že by se mohlo jednat o prvotní myšlenky na zřízení *Občanského fóra* (dále též OF).²¹⁷

Situace v tomto období se pomalu zotřovala. Na některé výbory v severozápadních Čechách dorazily dopisy, které upozorňovaly na blížící se výročí vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa, a v souvislosti s tím bylo požadováno, aby nebylo zasahováno proti případným veřejným projevům nesouhlasu

---

²¹³ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 8. září 1987, s. 1.

²¹⁴ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 4. prosince 1987, s. 1.

²¹⁵ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1173, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem za leden – květen 1987, Denní informace správy StB ze dne 29. prosince 1987, s. 1.

²¹⁶ ABS, fond A 36, inv. jedn. 461, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB Ústí nad Labem 1987, Bezpečnostní situace na úseku boje proti vnitřnímu nepříteli, s. 1.

²¹⁷ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1174, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem 1988, Denní informace správy StB ze dne 28. července 1988, s. 1.

s probíhající okupací.²¹⁸ Ve skutečnosti se dílčí demonstrace připravovaly ve více regionech. Často upozorňovaly na výročí smrti Jana Palacha nebo na smrt Pavla Wonky. Mnohdy byly organizátory i další nově vznikající nezávislé iniciativy, jako je např. *Iniciativa sociální obrany* (dále též ISO), jež měla zahájit činnost 28. října 1988.

Bezpečnost situaci samozřejmě monitorovala a veškerým podobným manifestacím se snažila předcházet. V tomto období máme zaznamenán také větší výskyt protistátních tiskovin a nápisů na veřejných místech, které upozorňovaly na zmíněné výročí a požadovaly odchod sovětských vojsk, např.: „20 let mlčící svět“²¹⁹.

V souvislosti se zmiňovaným výročím a s upálením Jana Palacha se v Severočeském kraji objevovaly různé nové iniciativy občanů. Příkladem byl Jindřich Tomášek (akce Loster), signatář *Charty 77*, který začal v Severočeském kraji připravovat nové nezávislé hnutí s názvem *Kruh za demokratizaci společnosti*. Mělo se jednat o diskusní spolek zaměřující se na svobodu projevu, odchod sovětských vojsk z Československa, oproštění církve od státu apod. První diskuse se měla uskutečnit v lednu 1989.²²⁰ Bezpečnost tuto iniciativu přirovnala k *Nezávislému mírovému sdružení* působícímu hlavně v Praze.²²¹

Jako jedno z preventivních a represivních opatření používala bezpečnost po celou dobu domovní prohlídky. Během nich byl často nalezen samizdatový tisk, zahraniční korespondence, ale mnohdy i barvy a rámečky pro cyklostyly a jiná rozmnožovací zařízení a v neposlední řadě také časové plány různých akcí. Tento nález pomáhal bezpečnostním orgánům předcházet různým manifestacím, schůzím a demonstracím, usvědčoval „pachatele“ apod. Všechny věci považované za závadné byly zabavovány.

Že se opoziční aktivity koncem roku 1988 stupňovaly v celém Československu, dokládaly i informace bezpečnostních složek, kdy v přehledu protizákonných materiálů z měsíců září, říjen a listopad roku 1988 bylo uváděno, že bylo objeveno např. až téměř 8000 materiálů organizace *Amnesty International*.²²² Na tuto skutečnost upozorňovala

---

²¹⁸ ABS, fond A36, inv. jedn. 1174, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem 1988, Denní informace správy StB ze dne 9. srpna 1988, s. 1.

²¹⁹ ABS, fond A 36, inv. jedn. 1174, Denní informace ze správy StB Ústí nad Labem 1988, Denní informace správy StB ze dne 22. srpna 1988, s. 1.

²²⁰ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 1407 + 205, Denní informace AIO II. správy SNB – výběr poznatků StB za říjen – prosinec 1988 + mimořádné informace č. 1–4 1988, Denní informace č. 18–88 – výběr poznatků StB ze dne 9. listopadu 1988, s. 1.

²²¹ *Tamtéž*.

²²² Přehled počtu protizákonných písemností a anonymních telefonátů v roce 1988 viz příloha č. 4. ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 875, Informace o bezpečnostní situaci a výsledcích činnosti jednotlivých odborů

i bezpečnost ve svém vyhodnocení pracovních výsledků. Uvedla, že čtyřicáté výročí „vítězného“ února proběhlo bez narušování státobezpečnostní situace, nicméně že k šíření nelegálních písemných materiálů docházelo neustále. V tom byli zainteresováni stále převážně signatáři. Jejich hlavní činnost byla v Severočeském kraji zaměřena především na ekologické aktivity, na které chtěli upozorňovat např. ve vydání *Severočeského ekologického bulletinu*.²²³ Dále se objevovaly požadavky na oslabování vedoucí úlohy strany a na odpoutávání vlivu Národní fronty (dále též NF).²²⁴

O činnost chartistů se postupně zajímalo čím dál více lidí, včetně těch, kteří byli v rámci čistek vyloučeni ze strany. Je evidentní, že bezpečnosti už docházely síly na efektivní monitorování veškerých aktivit, proto nebylo tak složité, aby lidé spolupracovali napříč různými kraji v Československu, aby se jim do rukou dostávaly zahraniční tiskoviny, samizdat, konaly se podpisové akce na podporu životního prostředí apod.

Rok 1989 se v náplni činnosti StB v Severočeském kraji nezměnil. Stále bylo hlavním plánem na rok 1989 zamezit šíření *Charty 77* a jejich materiálů, omezovat šíření a vytváření nezávislých aktivit, jako byla např. *Iniciativa sociální obrany* apod.²²⁵ K tomu sloužila i rozsáhlá mediální propaganda, kdy k poškozování nezávislých iniciativ byl využíván zejména socialistický tisk.²²⁶ Dále byla pod neustálým dohledem mládež, vysokoškolští studenti, přívrženci undergroundu a jiní, u kterých se předpokládalo, že by mohli rozšiřovat základnu k masovým protispolečenským vystoupením.²²⁷

Že se atmosféra doby nesla již v úplně jiném duchu než třeba v první polovině osmdesátých let, bylo jasné. Stěžejním okamžikem v květnu 1989 bylo podmíněné propuštění Václava Havla z vězení. Tam si odpykával trest odnětí svobody kvůli

---

II. správy SNB za IV. čtvrtletí 1988, Přehled výskytů protizákonných písemností a anonymních telefonátů za měsíc září, říjen a listopad 1988, příloha 1–2.

²²³ Někdy se objevuje pouze jako *Ekologický Bulletin*. ABS, fond A 36, inv. jedn. 433, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB za I. čtvrtletí 1988, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů vyplývajících z ročního prováděcího plánu a bezpečnostní situace po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za I. čtvrtletí 1988, s. 1–2.

²²⁴ ABS, fond A 36, inv. jedn. 433, Vyhodnocení plánu práce II. odboru správy StB za I. čtvrtletí 1988, Vyhodnocení pracovních výsledků a úkolů vyplývajících z ročního prováděcího plánu a bezpečnostní situace po linii II. odboru správy StB Ústí nad Labem za I. čtvrtletí 1988, s. 7.

²²⁵ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 633, Rozpracování plánu práce po linii II. a III. odboru správy StB Ústí nad Labem na rok 1989, Rozpracování úkolů ročního plánu práce správy StB na rok 1989 na podmínky II. odboru, s. 14.

²²⁶ Libri prohibiti, fond VONS, inv. č. 77, sign. IV/4, články Teroristický čin a Záškodníci odhaleni.

²²⁷ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 633, Rozpracování plánu práce po linii II. a III. odboru správy StB Ústí nad Labem na rok 1989, Rozpracování úkolů ročního plánu práce správy StB na rok 1989 na podmínky II. odboru, s. 18.

„pobuřování“ během lednového tzv. Palachova týdne. Po propuštění se Havel setkal se stovkami důležitých lidí. Kromě rodiny a přátel to byli třeba signatáři, zahraniční novináři, redaktoři, ale i politici, např. Alexander Dubček.²²⁸ Během následujících měsíců se konalo několik konferencí, schůzek, manifestací apod., které StB hodnotila jako provokaci ze strany chartistů. K několika střetům došlo i v Praze. V Severočeském kraji z dostupných informací vyplývá, že mnoho aktivních signatářů (např. Ourada apod.) bylo varováno, resp. jim bylo vyhrožováno, aby se nepodíleli na organizování protispolečenských vystoupení. Přesto je nutné podotknout, že nálady ve společnosti se radikálně měnily. Lidé přestávali mít obavy z případného trestního postihu, věřili mezinárodním nezávislým organizacím, postupně vystupovali z anonymity, stupňovaly se tlaky na propuštění politických vězňů atd. Hlavním impulzem těchto tendencí bylo mimo jiné právě zmíněné propuštění Havla z vězení po uplynutí poloviny trestu odnětí svobody.²²⁹ Mezi nejaktivnější osoby patřili studenti, chartisté, bývalí političtí vězni, filmaři, divadelníci, spisovatelé a jiní umělci. Protirežimní aktivity měly různou podobu. Začaly vycházet nové studentské časopisy, divadelníci nedodržovali scénáře a přidávali si do her pasáže poukazující na státní orgány, častěji se objevovaly manifestace a různé veřejné akce, bylo slyšet názory na udělení Nobelovy ceny míru pro Havla apod. Vývoj šel pozvolna, ale bylo jisté, že tento stav je dlouhodobě neudržitelný. Listopad 1989 se blížil. Nikdo netušil, že plány StB na rok 1990 budou již zbytečné...

---

²²⁸ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 878, Informace o bezpečnostní situaci a výsledcích činnosti jednotlivých odborů II. správy SNB za II. čtvrtletí 1989 a za I. pololetí 1989 a návrhy základního zaměření služební činnosti na rok 1990, Vyhodnocení bezpečnostní situace a plnění úkolů v problematikách X. odboru za II. čtvrtletí 1989, s. 3.

²²⁹ ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 878, Informace o bezpečnostní situaci a výsledcích činnosti jednotlivých odborů II. správy SNB za II. čtvrtletí 1989 a za I. pololetí 1989 a návrhy základního zaměření služební činnosti na rok 1990, Informace o bezpečnostní situaci a aktuálních problémech za II. čtvrtletí 1989 – sdělení, s. 4.

7. Případové studie

Pro lepší pochopení opozičních aktivit a následných soudních perzekucí v severozápadních Čechách je nutné si některé kauzy podrobněji rozebrat. V této kapitole bude uvedeno několik případových studií, které by měly přiblížit postupy a metody vyšetřovatelů, spolupráci jednotlivých prokuratur a justice. Bude také poukázáno na to, jaké psychické dopady jednotlivá trestní stíhání měla na jednotlivé „aktéry“ kauz, ale také na jejich rodiny, přátele a kolegy apod.

7.1. Kauza Josefa Mašína

Josef Mašín²³⁰ se narodil 25. května 1921 v Lošanech. V průběhu osidlování pohraničí se odstěhoval do Varnsdorfu, kde se mu naskytly pracovní možnosti. V této době se také stal členem KSČ. Po vystřídání několika různých zaměstnání se nakonec v roce 1954 stal předsedou MNV ve Varnsdorfu a během následujících let se stal hlavní osobností města.²³¹ Toto období, kdy byl Mašín v čele radnice dlouhých devět let, bylo velice zajímavé. Ačkoliv byl zvolen ve svých třiatřiceti letech, a tudíž byl údajně nejmladším předsedou MNV v Československu²³², výrazně se zasloužil o rozvoj města Varnsdorf. MNV Varnsdorf pod vedením Mašína vyřešil bytovou otázku, která byla velkým problémem nejen ve Varnsdorfu, rozšířil pracovní možnosti občanů, kulturně zveleboval města apod. Mezi nejdůležitější události těchto let se i dnes řadí výstavba jediného rekreačního rybníku ve Varnsdorfu z počátku šedesátých let, otevření hraničního přechodu z roku 1967, rekonstrukce vyhlídkové věže Hrádek a stavba širokoúhlého kina Panorama.²³³ Na všech těchto projektech se Josef Mašín jako předseda MNV významně podílel a tamějším obyvatelům dodnes slouží.

Toto „slavné“ období v kariéře Mašína ale po devíti letech skončilo. V roce 1969 byl odvolán ze své funkce a v roce 1970 byl vyloučen z KSČ. To byl ale zatím „trest“ nejmenší. Skutečných důvodů bylo hned několik, všechny se týkaly hlavně kritických let 1968–1969. Josef Mašín byl tzv. reformním komunistou, stavěl se kladně k obrodnému procesu, zúčastňoval se schůzí tamějších poboček KAN, nesouhlasil

---

²³⁰ Se známými bratry Mašínovými pocházející z této obce se jedná pouze o shodu jmen, nabízející se hypotéza o příbuznosti není skutečností.

²³¹ SOKA Děčín, fond MNV Varnsdorf, a. č. 600, Radim Šolc – inventář SOKA Děčín, Děčín 2010, s. 4–6.

²³² ŠVEŇHOVÁ, Romana, et al: *Sám proti moci. Opozice proti totalitnímu režimu 1948–1989*, in: Ročenka, Kruh přátel muzea Varnsdorf 2001, s. 84–91.

²³³ Podrobněji viz: PONDĚLÍČKOVÁ, Lenka: *Josef Mašín – varnsdorfský občan*, bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci 2012.

s okupací Československa a aktivně se účastnil organizace oslav vítězství československých hokejistů nad SSSR atd.²³⁴

Represivní opatření pokračovala i počátkem 70. let. Oficiální důvody se pochopitelně lišily. Trestní stíhání s Mašínem začalo v roce 1970, kdy byl obviněn z několika deliktů hospodářského charakteru. 6. října 1970 byl Okresním soudem v Děčíně Mašín shledán vinným z trestného činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 2 tr. z. a z trestného činu poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 137 odst. 1 tr. z.²³⁵ Těchto trestných činů se měl údajně dopustit v době svého předsednictví na MNV ve Varnsdorfu.²³⁶ Za tyto trestné činy byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců se zařazením do první nápravně výchovné skupiny.²³⁷

Proti tomuto rozsudku se Mašín odvolal a nový rozsudek vynesl Krajský soud v Ústí nad Labem 27. listopadu 1970.²³⁸ Ten potvrdil rozsudek prvoinstančního soudu ve výroku o prokázané vině, avšak trest odnětí svobody mu snížil na čtrnáct měsíců.²³⁹

Trest si odpykal ve věznici Plzeň – Bory. Svůj psychicky náročný pobyt si zpříjemňoval alespoň tím, že vedl zeměpisný kroužek, byl členek kulturně výchovné skupiny, absolvoval kurz obsluhovačů topení apod.²⁴⁰

Ve vězení se brzy rozšířila tuberkulóza, která se nevyhnula ani Josefu Mašínovi. Kvůli zhoršenému zdravotnímu stavu byl z vězení předčasně propuštěn již 19. dubna 1971 po osmi měsících.²⁴¹

Po výkonu trestu měl velice těžkou pozici, jelikož nemohl najít odpovídající zaměstnání a navíc byl stále evidován jako nepřátelská osoba. V sedmdesátých letech mu měla být údajně nabídnuta možnost vystěhování z republiky, což odmítl.²⁴²

Od roku 1972 pokračovaly soudní procesy, které se týkaly hlavně náhrad škod, které měly vzniknout v době jeho předsednictví na MNV ve Varnsdorfu. Pro nedostatek důkazů byl ale nakonec obžalob zproštěn.²⁴³

---

²³⁴ Osobní archiv Ludmily Mašínové, MAŠÍN, Josef: Návrh na přezkumné řízení z roku 1991.

²³⁵ *Tamtéž*, rozsudek Okresního soudu v Děčíně nad Josefem Mašínem.

²³⁶ Podrobněji viz: PONDĚLÍČKOVÁ, Lenka: *Josef Mašín – varnsdorfský občan*, c. d.

²³⁷ Osobní archiv Ludmily Mašínové, rozsudek Okresního soudu v Děčíně nad Josefem Mašínem.

²³⁸ *Tamtéž*, rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem nad Josefem Mašínem.

²³⁹ *Tamtéž*.

²⁴⁰ ŠVENHOVÁ, Romana, et al: *Sám proti moci. Opozice proti totalitnímu režimu 1948–1989*, c. d., s. 90.

²⁴¹ *Tamtéž*.

²⁴² HRABAL, Milan: *Odešel Josef Mašín*, in: *Hlas severu*, č. 15, 2000, s. 1–2.

Od roku 1975 se začal život Mašina ubírat zcela jiným směrem. Začalo se o něm uvažovat jako o potenciálním spolupracovníkovi StB, jelikož jako bývalý předseda a poměrně vzdělaný člověk znal mnoho důležitých osob z regionu. 6. listopadu 1975 byl oficiálně navržen jako spolupracovník StB.²⁴⁴ Pokud by souhlasil, měl sledovat především varnsdorfské lékaře, kteří v roce 1968 inklinovali k organizaci KAN.

Dne 20. listopadu 1975 Mašín za neznámých okolností na nabídku skutečně kývl a podepsal závazek ke spolupráci s československou kontrarozvědkou, a to pod krycím jménem Liška.²⁴⁵ Jak přesně verbování probíhalo, není zřejmé. Víme pouze, že to bylo na chalupě blízko Děčína v době, kdy nebyla manželka Josefa Mašina doma. Není jasné, zda závazek podepsal dobrovolně nebo pod nějakým nátlakem. Proto je třeba počítat s oběma možnostmi.

V roce 1984 s ním byla spolupráce ukončena, jelikož jeho informace měly velmi okrajový charakter a navíc Mašínovi bylo už šedesát tři let. Je možné, že závazek podepsal pouze proto, aby měl klid. Je zřejmé, že neplánoval na nikoho nic donášet.²⁴⁶ O tom svědčí i skutečnost, že Mašín se v této době na veřejnosti objevoval mnohem méně než dříve.

Zásadním zvratem v životě Mašina byl rok 1989 a počátek 90. let. Mašín se vzpamatoval ze své minulosti a opět se krátce začal politicky angažovat. Ve městě se údajně začaly objevovat povzbuzující plakáty s nápisem „*Mašín na radnici*“.²⁴⁷ V mimořádných volbách v lednu 1990 se Mašín skutečně opět stal předsedou MNV ve Varnsdorfu. V této funkci zůstal až do podzimu téhož roku, kdy dovedl město k demokratickým volbám. Vzhledem k pokročilému věku bylo ale jeho politické působení čím dál pasivnější.²⁴⁸

Josef Mašín 15. července 2000 ve věku 79 let zemřel. Je pochován na hřbitově ve Varnsdorfu.

---

²⁴³ Osobní archiv Ludmily Mašinové, rozsudek Městského soudu v Bratislavě nad Josefem Mašínem ze dne 5. prosince 1975.

²⁴⁴ ABS, fond: II. správa SNB (osobní svazek Josefa Mašina), a. č. 904 914 MV, návrh na zavedení svazku KTS na osobu Josefa Mašina.

²⁴⁵ *Tamtéž*, závazek ke spolupráci Josefa Mašina.

²⁴⁶ *Tamtéž*, závěrečná zpráva s návrhem na ukončení spolupráce s agentem Liškou z 10. prosince 1984.

²⁴⁷ HRABAL, Milan: *Odešel Josef Mašín*, c. d., s. 2.

²⁴⁸ *Tamtéž*.

Je zajímavé, že krátce po svém úmrtí, 26. září 2000, získal titul čestného občana města Varnsdorfu a dne 25. května 2001 byla na budově městské radnice odhalena mramorová deska s jeho podobiznou.²⁴⁹

7.2. Kauza Gustava Vlasatého

Trestní řízení pro podezření z trestného činu pobořování²⁵⁰ s Gustavem Vlasatým²⁵¹, jenž se narodil 18. května 1930 v Písku, začalo 30. ledna 1978 u Okresního soudu v Mostě.²⁵² Trvalé bydliště měl v Litvínově a byl zaměstnán jako technik Chemických závodů československo-sovětského přátelství v Záluží. Vlasatý se měl provinít tím, že během dvou let vylepil na pracovišti několik „protirežimně zaměřených“ plakátů a hesel, které měly údajně pobořovat proti státnímu zřízení. Získané materiály pak sloužily jako důkazný materiál, stejně jako výpovědi několika svědků. Aby se zamezilo riziku jejich ovlivňování, byl téhož dne krátce po půl šesté večer vzat do cely předběžného zadržení na OS SNB v Mostě a krátce na to do vazby. V této souvislosti využil Vlasatý svého práva a podal stížnost na toto usnesení, které o jeho vazbě rozhodlo. Vlasatý ale neuspěl a stížnost byla 3. února 1978 zamítnuta kvůli údajnému neodůvodnění. Navíc panovala stále obava, že by mohl v trestné činnosti pokračovat a že by mohl negativně ovlivňovat další zaměstnance. Bylo rozhodnuto o domovní prohlídce obviněného a to nejen jeho trvalého bydliště v Litvínově, ale také jeho pracoviště v Záluží.²⁵³ Celé „místo činu“, tedy kancelář Vlasatého, byla prohledána, zdokumentována a některé „závadné“ materiály byly zabaveny.²⁵⁴

Při prvním výslechu, 1. února 1978, Vlasatý uváděl informace ohledně svého zaměstnání. Vyjadřoval se i k oněm plakátům, které se u něho na pracovišti nacházely. Podotkl, že měl kancelář společně s Carvanovou, Matějkou, Johanisem a Břežanským a průběžně si vylepovali různé plakáty, např. zpěvačku Pilarovou, divadlo Semafor, různé kalendáře apod. Vylepovali je údajně všichni, záleželo na tom, co kdo vhodného zrovna měl. Konkrétně Vlasatý měl vylepit plakát Šrámkův Písek. Ovšem ten

²⁴⁹ ŠVEŇHOVÁ, Romana, et al: *Sám proti moci. Opozice proti totalitnímu režimu 1948–1989*, c. d., s. 90–91.

²⁵⁰ Dle § 100 odst. 1 písm. a) tr. z.

²⁵¹ Otec se jmenoval Adolf Vlasatý a matka se jmenovala za svobodna Antonie Skalová. V šedesátých letech byl Vlasatý oceněn několika cenami a v roce 1970 byl kvůli svým postojům v rámci kádrových čistek vyloučen z KSČ a přeložen na jinou pracovní pozici. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), protokol o výslechu Gustava Vlasatého.

²⁵² *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání Gustava Vlasatého.

²⁵³ *Tamtéž*, usnesení o domovní prohlídce.

²⁵⁴ Veškeré dostupné fotografie z „místa činu“ viz příloha č. 5.

pravděpodobně nikomu až tak nevadil. V tomto případě šlo hlavně o to, že Vlasatý na svém pracovišti vylepoval své výplatní pásky, na kterých ironicky upozorňoval, že jeho mzda byla velmi nízká vzhledem k tomu, že šlo o plat po dvaceti sedmi letech práce v závodě. Tím chtěl upozornit na nízký plat, jenž byl nižší zhruba o šest set korun než na dřívějším pracovišti (zástupce vedoucího propagace), ze kterého byl kvůli své údajné nezpůsobilosti propuštěn. Sám Vlasatý při své výpovědi přiznal, že se cítil být nedocenen.²⁵⁵

Z podobných důvodů, tedy z pocitů zatrpklosti, nedocenení, rozhořčení apod. Vlasatý vylepil přibližně dvacet různých výstřížků a titulků z novin na různé plakáty ve své kanceláři. Vlasatému přitom nechyběl smysl pro humor. Při zamítnutí žádosti o úpravu platových podmínek vylepil Vlasatý např. titulek „*Také letos bude přibývat chudých*“ nebo „*Další růst životní úrovně*“, ... Ke své výplatní pásce přilepil např. heslo „*Z černé kroniky*“ nebo „*Vše pro člověka, pro jeho blaho*“. Tato krátká a výstižná slova jasně poukazovala na to, s čím byl Vlasatý nespokojen a co mu vadilo. Těchto titulků se objevila celá řada, uveďme ještě alespoň jeden – „*Útrpné právo na místo lidských práv*“.²⁵⁶ Při své výpovědi si stál za tím, že se cítil být v zaměstnání poškozen a nedocenen. Dále uvedl, že byl překvapen takovým zájmem o svá hesla, jelikož nebyl po celou dobu konání této činnosti (jedná se o období zhruba dvou let) nikým upozorněn, nikdo mu neřekl, že by ho plakáty pobuřovaly atd. Hesla vyvěšoval prý proto, aby vyjádřil své pocity a nikoli aby někoho pohoršoval.²⁵⁷

Gustav Vlasatý byl i přes svou stížnost od 30. ledna 1978 ve vazební věznici v Litoměřicích. Jelikož byl po operaci žlučníku, požadoval alespoň speciální stravu a dietu. Zda mu bylo vyhověno, není zřejmé.²⁵⁸ 1. února 1978 byl Vlasatému přiřazen jeho obhájce Jiří Vančura.²⁵⁹

Kromě výsledků obviněného probíhaly hned od 30. ledna 1978 také výsledky svědků. Někteří uvedli na Vlasatého i některé jeho negativní názory na situaci

---

²⁵⁵ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), protokol sepsaný s Gustavem Vlasatým.

²⁵⁶ *Tamtéž*.

²⁵⁷ *Tamtéž*, protokol o výsledku Gustava Vlasatého.

²⁵⁸ *Tamtéž*, příkaz k přijetí do vazby Gustava Vlasatého.

²⁵⁹ Jednalo se o stejného advokáta, jako měl např. Václav Umlauf.

v Československu. Hovořili o jeho protisocialistických náladách a o jeho kritice československého hospodářství, ekonomiky apod.²⁶⁰

Vít Poliščuk neřekl o pracovním nasazení Vlasatého nic špatného a hodnotil ho spíše jako pracovníka a zaměstnance velice schopného. Ovšem i on potvrdil, že si Vlasatý mnohokrát stěžoval na své platové podmínky. Ohledně jeho politických názorů prozradil už mnohem víc. Vlasatého názory údajně hodnotil jako protisocialistické a proti politice KSČ. Podobné informace o Vlasatém se vyskytly i v jeho pracovním posudku ze 7. února 1978.²⁶¹ Poliščuk byl ten, který jako první vyzval Vlasatého, aby své plakáty sundal, a když tak neučinil, sundal je sám a předal vedení. Při výslechu také Poliščuk uvedl, že na základě těchto skutečností měl být s Vlasatým rozvázán pracovní poměr.²⁶²

Mezi dalšími vyslychanými svědky byl třeba Petr Matějka, Jaromír Šnajdr, Vladivoj Liška, Oldřich Břežanský, Marcela Paulovičová, Uršula Carvanová a řada dalších. Carvanová jako jedna z mála (dále také např. Oldřich Břežanský) neudělala z Vlasatého člověka, který by byl proti socialistickému zřízení. Navíc jako jediná uvedla, že plakát byl na takovém místě, že nebyl moc vidět, navíc tam viselo plakátů hodně a nevšimla si, že by si tento plakát někdo prohlížel. Chovala se oproti ostatním relativně loajálně a snažila se Vlasatému neudělat zbytečné nepříjemnosti.²⁶³

Hlavní líčení s Gustavem Vlasatým se konalo u Okresního soudu v Mostě dne 24. března 1978. Předsedal mu Drahoslav Matěcha. Ačkoliv Vlasatého obhájce navrhoval zproštění jeho obžaloby z důvodu, že nebylo prokázáno nepřátelské chování Vlasatého a že plakát nemohl pobuřovat, jelikož ho vidělo málo lidí, byl Vlasatý uznán vinným z trestného činu pobuřování. Odsouzen byl k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvaceti měsíců.²⁶⁴ Odvolání se vzdal.

Vlasatého manželka Věra několikrát žádala, aby mohla se svým mužem krátce promluvit o nutných rodinných záležitostech, ale nikdy nebyl shledán pádný důvod, proto jí návštěva umožněna nebyla.²⁶⁵

Proto 10. dubna 1978 podala Vlasatá odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Mostě vůči jejímu manželovi. V dlouhém desetistránkovém odvolání, které odeslala

---

²⁶⁰ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), protokol o výslechu svědka.

²⁶¹ *Tamtéž*, pracovní posudek na Gustava Vlasatého.

²⁶² *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

²⁶³ *Tamtéž*.

²⁶⁴ *Tamtéž*, protokol o hlavním líčení s Gustavem Vlasatým.

²⁶⁵ *Tamtéž*, žádost Věry Vlasaté o krátké promluvení se svým manželem.

na Krajský soud v Ústí nad Labem, uváděla Vlasatá minimálně šestnáct obsáhlých argumentů, proč je její manžel nevinen. V návaznosti na toto odvolání se konalo 12. května 1978 veřejné zasedání na Krajském soudu v Ústí nad Labem. Prokurátor navrhl, aby bylo odvolání Věry Vlasaté zamítnuto, jelikož souhlasil s rozsudkem Okresního soudu v Mostě. Veškeré snahy Vlasaté tedy přišly vniveč, jelikož odvolání bylo skutečně zamítnuto.²⁶⁶

Zoufalá Věra Vlasatá 23. května 1978 znovu žádala o umožnění návštěvy svého manžela, kterého od jeho zadržení, 30. 1. 1978, neviděla. Potřebovala s ním projednat rodinné a finanční otázky, které nebylo možné řešit písemně. Nota bene když byla veškerá korespondence Vlasatého kontrolována.²⁶⁷

Ještě v květnu téhož roku byl Vlasatý přeložen do nápravně výchovného ústavu v Plzni, aby zde pokračoval ve výkonu trestu.²⁶⁸ V létě v roce 1979 žádal Vlasatý prezidenta republiky o milost, ale tato žádost byla opět zamítnuta.²⁶⁹

Vlasatý byl propuštěn až po odpykání trestu v plné výši, tedy 30. září 1979. Jako jedna z prvních věcí, kterou udělal, bylo sepsání žádosti o navrácení věcí, které mu byly zabaveny při domovní prohlídce.²⁷⁰ S tím nastalo několik problémů, jelikož většina zabavených věcí se stala součástí trestního spisu. Tak žádal alespoň o ty věci, které nemohly s jeho trestnou činností souviset (např. několik dopisů s podřízenými).²⁷¹ Je zřejmé, že žádná z těchto žádostí nebyla kladně vyřízena.

Už nyní je jasné, že celá kauza se bezprostředně dotkla celé jeho rodiny, převážně jeho manželky a dcery, které se aktivně podílely na celém případě. Tato kauza ilustruje přístup soudů a prokuratur v tomto období. To že od svého zadržení Vlasatý neviděl svou rodinu až do svého propuštění, svědčí o nedemokratických mechanismech celého režimu.

1. prosince 1986 požádal Vlasatý o zahlazení svého odsouzení. Okresní soud v Mostě alespoň v tomto případě rozhodl 6. března 1987 v jeho prospěch.²⁷² Veškeré obvinění Vlasatého bylo tímto dnem zahlazeno, přesto pro něj nebyl případ zcela uzavřen. 14. prosince 1989 totiž znovu žádal Okresní soud v Mostě (konkr. stále

---

²⁶⁶ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), protokol o veřejném zasedání.

²⁶⁷ *Tamtéž*, žádost Věry Vlasaté o povolení návštěvy svého manžela.

²⁶⁸ *Tamtéž*, hlášení změn v případě Gustava Vlasatého.

²⁶⁹ *Tamtéž*, žádost o milost Gustava Vlasatého.

²⁷⁰ *Tamtéž*.

²⁷¹ *Tamtéž*, urgence vydání zadržovaných věcí.

²⁷² *Tamtéž*, usnesení o zahlazení odsouzení Gustava Vlasatého.

předsedu Matěchu) o vrácení zadržovaných věcí. Nutno podotknout, že to bylo dvanáct let po jeho zadržení a po zabavení osobních věcí. Celá tato žádost byla velice naléhavá a smutná, jelikož v ní Vlasatý zmiňoval některé informace určené Matěchovi. „[...]Myslím, že jako protihodnotu Vám mohu nabídnout informace, které Vás jistě uspokojí: Výkon trestu a podmínky na I. odd. NVÚ Plzeň-Bory se významnou měrou podílely na mém současném zdravotním stavu, částečné a od 1. února 1990 plné invalidity (těžká oboustranná coxarthrosa, nyní po operaci totální endoprotézy) psychickém stavu, společenském uplatnění, morálním i faktickém ponížení a na značných finančních ztrátách po výkonu trestu nemožnost sehnat práci a tím i nesplnění podmínek pro výplatu stabilizačních odměn, ač jsem v mosteckém okrese od roku 1949[...] Taktéž Vám mohu sdělit, že Petr Faltýn, kterého jste odsoudil k osmnácti měsícům nepodmíněně též podle § 100 tr. z. bezprostředně po mém procesu, se též vrátil z výkonu trestu s narušeným zdravotním stavem a před několika lety zemřel.[...].“ K této žádosti bylo připojeno velmi symbolické a satirické poslední slovo, které bylo původně z úst jeho manželky: „P.S. Po přelíčení jsem Vás žádala, abych mohla s manželem promluvit několik slov, ale Vy jste mě vykázal z vaší kanceláře. Jsou na to svědci.“²⁷³

Přesto mu opět věci vráceny nebyly, a tak se Vlasatý obrátil na majora Žejdla, náčelníka oddělení vyšetřování VB. Až 9. března 1990 bylo rozhodnuto o navrácení osobních věcí, které nebyly součástí trestního spisu.²⁷⁴

Ani tímto ale celá kauza Gustava Vlasatého, kterému bylo nyní šedesát let, nekončila. V březnu roku 1990 podal Vlasatý stížnost na dávné rozhodnutí Okresního soudu v Mostě pro porušení zákona. Na základě této stížnosti se 16. srpna 1990 konalo neveřejné zasedání v Mostě, na kterém byl Vlasatému zrušen rozsudek Okresního soudu v Mostě ze dne 24. března 1978 a veškeré trestní stíhání bylo definitivně zastaveno a ukončeno.²⁷⁵ Gustav Vlasatý byl tedy plně rehabilitován a mohlo by se zdát, že končí jedna z jeho životních etap plná soudních procedur. Přesto tomu tak úplně nebylo, protože Vlasatého velkým cílem bylo získat zpět svůj osudný plakát plný „závadných“ hesel. Jelikož byl rehabilitován, domníval se, že má právo i na tento materiál, který byl

---

²⁷³ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), vrácení zadržovaných věcí.

²⁷⁴ Tamtéž, usnesení o vydání zadržovaných věcí.

²⁷⁵ Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 Rt 261-90), usnesení o zrušení rozsudku ze dne 24. března 1978 a o zastavení trestního stíhání pro trestný čin pobuřování.

dříve součástí jeho trestního spisu. Proto se obrátil opět na Okresní soud v Mostě.²⁷⁶ Ovšem nyní se vyskytly komplikace, jelikož požadované materiály nebylo možné dohledat, byť se o to pokoušela okresní prokuratura a soud. Nakonec, 5. prosince 1990, bylo Okresním vyšetřováním VB zjištěno, že veškeré materiály ke kauze Gustava Vlasatého z roku 1978 byly skartovány.²⁷⁷ Proto se pokoušel sehnat prostřednictvím soudu alespoň negativy k pořízeným fotografiím. Bohužel ani ty se mu do rukou pravděpodobně nikdy nedostaly.

Jako jednu ze dvou posledních aktivit, kterou Vlasatý učinil, byla žádost o náhrady za náklady trestního řízení z roku 1978, které v tu dobu musel zaplatit. Jednalo se o částku 600 Kčs.²⁷⁸ Bohužel 18. ledna 1991 rehabilitační oddělení uvedlo, že nelze zjistit, zda náklady byly Vlasatým skutečně uhrazeny, neboť se nepodařilo dopátrat potřebné doklady. A tak dodnes není zřejmé, zda mu byla daná částka zpětně vrácena či nikoliv.²⁷⁹ Tou druhou a poslední věcí, kterou se Vlasatý naposledy vrátil do svého osudového roku 1978, byla žádost Okresnímu soudu v Mostě o nahlédnutí do svých vyšetřovacích spisů. Důvodem jeho zájmu byla snaha zjistit pro Vlasatého dosud neznámé okolnosti svého případu a také jeho hlavní aktéry. V této poslední prosbě mu bylo konečně vyhověno a Vlasatý 13. května 1992 přes hodinu studoval svůj spis, který mu tak výrazným způsobem změnil život.²⁸⁰ Určitě byl překvapen, co všechno na něj kolegové z kanceláře údajně prozradili. Tento rok a tento okamžik završil smutnou a vyčerpávající etapu života jedné z mnoha perzekuovaných osob.

7.3. Kauza Jiřího Chmela

Jiří Chmel se narodil 24. května 1954 v Mostě.²⁸¹ Vystřídal několik zaměstnání, pracoval např. v Pivovaru Sedlec a později jako měřič u národního podniku Geofyzika Brno. Trvalé bydliště měl v Korozlukách (okres Most). Trestní stíhání pro trestný čin pobuřování²⁸² s ním bylo zahájeno 19. července 1978. Chmel²⁸³, signatář *Charty 77*,

²⁷⁶ Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 Rt 261-90), žádost o vydání předmětu obhajoby.

²⁷⁷ *Tamtéž*, sdělení ohledně skartace materiálů.

²⁷⁸ *Tamtéž*, žádost o vrácení nákladů za trestní řízení.

²⁷⁹ *Tamtéž*.

²⁸⁰ *Tamtéž*, záznam o nahlédnutí do spisu.

²⁸¹ Jeho fotografie viz příloha č. 6. Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 135, sign. VI/1, fotografie Jiřího Chmela.

²⁸² Dle § 100 odst. 1 písm a) tr. z. Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis k případu Jiřího Slováka (spis. zn. 1 T 550-78), protokol o vzetí do vazby Jiřího Chmela.

²⁸³ Mezi přáteli měl přezdívku Chmelák.

měl údajně v roce 1977 v restauraci Luna v Mostě²⁸⁴ přehrávat před několika osobami magnetofonové pásky s různými protirežimními výroky, s texty *Charty 77* a s písněmi undergroundových kapel Plastic People of the Universe, DG 307 apod.²⁸⁵ Na podporu *Charty 77* měl ve svém bytě pořádat i různé akce a sešlosti.²⁸⁶ Kvůli nalezení důkazných materiálů byla provedena domovní prohlídka, při níž byl mimo jiné zabaven svazek klíčů, občanský průkaz, snubní prsten s iniciálami HP, magnetofonové pásky, kniha od Alexandra Solženicina, publikace od Vladimíra Škutiny, básně Ivana Jirouse, protesty proti jeho zatčení, několik fotografií a řada dalších různých samizdatových výtisků apod.²⁸⁷ Po vyhodnocení zabavených materiálů, 26. července 1978, bylo usouzeno, že Chmel byl pravděpodobně výrobcem magnetofonových pásek – samizdatů.²⁸⁸

Aby nemohl v trestném činu pokračovat a zároveň aby neovlivňoval svědky, byl od 20. července 1978 zadržován ve vazební věznici v Litoměřicích.²⁸⁹ Tentýž den podal Chmel stížnost proti zahájení trestního řízení, ale byla jakožto neodůvodněná zamítnuta.²⁹⁰

Ještě než proběhlo hlavní líčení, bylo vyslechnuto několik svědků. Např. Zdeněk Löffler, číšník z restaurace Luna, Josef Klier, Pavel Kos, Miloslav Pelc, Josef Hegr, Ivana Holotová a další. Někdo měl dokonce tvrdit, že obchodoval s drogami. Většina výše uvedených se shodla v tom, že Chmel měl skutečně před několika osobami přehrávat magnetofonové pásky, měl pořádat podpisové akce na podporu *Charty 77* a někdo údajně potvrdil i jeho obchodování s drogami.²⁹¹ Již dne 10. července 1978 byl vyslechnut i např. Zdeněk Hejduk, který byl v tu dobu také ve výkonu trestu. Měl údajně potvrdit Chmelovo údajné obchodování s drogami a další jeho provinění. Je zajímavé, že byl vyslechnut již 10. července, když trestní stíhání s Chmelem bylo

---

²⁸⁴ Jedná se o stejný podnik jako v kauze Jiřího Slováka.

²⁸⁵ O této skupině scházející se v Luně se hovořilo různě. Oficiálně se objevovaly pod názvy jako hašišáci, hippiesáci, underground, toxikomani apod. Většinou se jednalo o Jiřího Chmela, Jiřího Slováka, Jiřího Kovače, Karla Kovače, Pavla Kosa, Miloslava Pecla a mnoho dalších. Od tehdejšího mainstreamu se lišili dlouhými vlasy, džínsy, svými zájmy, apod. Patřili ke skupině tzv. severočeského undergroundu.

²⁸⁶ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), usnesení o zahájení trestního stíhání Jiřího Chmela.

²⁸⁷ *Tamtéž*, protokol o provedení domovní prohlídky u Jiřího Chmela.

²⁸⁸ *Tamtéž*, vyhodnocení zabavených materiálů při domovní prohlídce u Jiřího Chmela.

²⁸⁹ *Tamtéž*, usnesení o vzetí do vazby Jiřího Chmela.

²⁹⁰ *Tamtéž*, usnesení o zamítnutí stížnosti Jiřího Chmela.

²⁹¹ *Tamtéž*, usnesení o vzetí do vazby Jiřího Chmela.

zahájeno až o devět dní později. Celkem nelogické je i to, že se za věrohodné svědky považovaly i osoby, jež byly samy trestně stíhány.²⁹²

Zajímavou výpověď uvedla Holotová, která u výsledku hovořila o setkání asi dvanácti lidí u Chmela doma, kdy měli společně poslouchat undergroundovou hudbu, dívat se na televizi a hovořit o *Chartě 77*. Holotová uvedla, že prohlášení *Charty 77* také dobrovolně podepsala, protože s ním souhlasila a nehodlala nic odvolat.²⁹³

Svědék Jan Hric jako jeden z mála naopak uvedl, že nikdy nic protistátního od Chmela neslyšel a ani na žádné nahrávky si nevzpomínal. Několikrát byl prý u něj doma a žádné zakázané ani jiné závadné tiskoviny neviděl. *Chartu 77* sice také podepsal, ale odmítl sdělit, od koho se mu dostala.²⁹⁴ Podobně se choval i Jaroslav Chnapko²⁹⁵, který odmítl při výsledku cokoli a na kohokoli prozradit. Sám se měl hlásit ke kultuře undergroundu. Prokázal také jistou odvahu a byl skutečně jeden z mála (ještě např. s Jiřím Kovačem, Miroslavem Skalickým a Miroslavem Leskem), kdo nedonesl žádné informace na své přátele, které by jim mohly způsobit nepříjemnosti.²⁹⁶

Je třeba říci, že dle soudního spisu se výsledky jednotlivých svědků značně liší. Je to dáno tím, že někteří pravděpodobně ze strachu raději vše vypověděli, přestože to znamenalo donášet na své přátele, někteří k tomu byli evidentně různými represivními metodami donuceni a jiní vypovídali a pak byli sami trestně stíháni.²⁹⁷ Je možné, že mnoho výpovědí bylo poupraveno.

Dne 20. a 21. července byl Chmel vyzván, aby se k celému případu vyjádřil. Zde popřel, že by do zmíněného podniku přinesl magnetofonovou pásku s jakýmikoli protirežimními výroky a také nesouhlasil s tím, že by organizoval akce na podporu *Charty 77*. Navíc prý sedával většinou se svou manželkou nahoře v restauraci a dole, kde sedávali svědci celé kauzy, se vyskytl jen výjimečně. Údajně si to měli svědci, konkrétně Kos, Klier, Holotová a Hegr, vymyslet.²⁹⁸ Stejně tak tvrzení o rozšiřování drog se prý nezakládalo na pravdě. K materiálům zabaveným při domovní prohlídce

---

²⁹² Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), protokol o výsledku svědka.

²⁹³ *Tamtéž*.

²⁹⁴ *Tamtéž*.

²⁹⁵ Někdy se jeho jméno zkomoleně objevuje např. jako Chňapko či Chnápko.

²⁹⁶ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), protokol o výsledku svědka.

²⁹⁷ Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy, *Vypovězen k nočnímu azylu – Jiří Chmel* (rež. Jiří Fiedor, 2011), [vid. 5. 12. 2014], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/211452801390023-neznami-hrdinove-pohnute-osudy/>.

²⁹⁸ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), protokol o výsledku Jiřího Chmela.

uvedl, že je využíval pouze k vlastním účelům, že je nikde nešířil a mnoho z nich dostal a ani je nečetl.²⁹⁹ Upozornil, že v nich neviděl nic protisocialistického a nezákonného.

V dokumentu České televize *Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy Chmel* samozřejmě hovořil o své přízni k tehdejšímu undergroundu a také o podpisových akcích *Charty 77* u sebe doma.³⁰⁰ Ale u soudu vše pochopitelně zapřel, jelikož to byla poslední naděje na vyhnutí se kriminálu. Bohužel mu tento pokus nevyšel...

Zajímavá je skutečnost, že i k tomuto případu byli přizváni soudní znalci z oboru psychiatrie, konkrétně Ladislav Štěpánek a Jana Štěpánková. Měli prozkoumat Chmelův psychický stav v důsledku toho, že se již dříve údajně léčil na psychiatrii kvůli sebevražedným pokusům. Navíc byl kvůli jeho údajným sklonům k alkoholismu v evidenci toxikomanů.³⁰¹ Po dlouhých rozhovorech, jež byly součástí posudku, mu nakonec nedoporučili žádnou ochrannou léčbu ani jiné opatření.³⁰²

Dne 18. září 1978 byl tedy Chmel Okresním soudem v Mostě obviněn z trestného činu pobuřování dle § 100 odst. 1 písm. a) tr. z.³⁰³ Jeho advokátem se stal JUDr. Josef Danisz³⁰⁴, kterého navrhla a zmocnila manželka Chmela Hana.³⁰⁵

Již 6. října byla odeslána na Okresní prokuraturu v Mostě žádost několika osob o prošetření celého případu a o propuštění Chmela z vazby. Podepsaní uvedli, že protestují proti tomu, aby byl kdokoli souzen za své přesvědčení. Odkazovali se přitom na vyhlášku o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech z roku 1976. Podepsaní zaplnili celkem tři listy papíru. Jako příklad uveďme alespoň Skalického, Hrice, Zelenku, Rychtářovou, Vladislava Balabána, Františka Stárka a mnoho dalších.³⁰⁶ O deset dní později byla tato žádost na neveřejném zasedání Okresního soudu v Mostě jako nedůvodná zamítnuta.

Dne 20. října 1978 se konalo hlavní líčení na Okresním soudu v Mostě. To bylo značně zproblematizováno, jelikož někteří svědci (Holotová, Hegr a Klier) znejistili

---

²⁹⁹ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), protokol sepsaný v kanceláři okresní prokuratury v Mostě s Jiřím Chmelem.

³⁰⁰ *Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy, Vypovězen k nočnímu azylu – Jiří Chmel* (rež. Jiří Fiedor, 2011), [vid. 5. 12. 2014], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/211452801390023-neznami-hrdinove-pohnute-osudy/>.

³⁰¹ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), usnesení o podání znaleckého posudku na Jiřího Chmela.

³⁰² *Tamtéž*, soudně znalecký posudek z oboru psychiatrie na Jiřího Chmela.

³⁰³ *Tamtéž*, soudní obžaloba Jiřího Chmela.

³⁰⁴ Byl i obhájcem Jaroslava Šabaty, jednoho z mluvčích *Charty 77*.

³⁰⁵ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), plná moc Hany Chmelové.

³⁰⁶ *Tamtéž*, žádost o osvobození Jiřího Chmela.

a měnili svou výpověď. Jako důvod uváděli strach z vyšetřovatelů, neboť jim mělo být vyhrožováno kriminálem. Nakonec byli kvůli tomu i oni trestně odpovědní a stíhaní (viz další kauza). Z důvodu nejasných výpovědí svědků se hlavní líčení odročilo na 25. října, kdy mělo být vyslechnuto několik dalších osob.³⁰⁷

V průběhu dalších dní byl proto vyslechnut např. Petr Ouda, jenž byl také ve výkonu trestu. Ten veškeré trestné činy, kterých se měl dle obžaloby Chmel dopustit, údajně potvrdil. 25. října byl Chmel skutečně za těchto prapodivných okolností uznán vinným za trestný čin pobuřování a byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v celkovém trvání osmnácti měsíců a byl zařazen do první nápravně výchovné skupiny.³⁰⁸ Zároveň Chmela advokát Josef Danisz dostal pořádkovou pokutu 100 Kčs, jelikož měl údajně přes několikáté napomenutí stále rušit jednání soudu a zasahoval do výpovědí svědků.³⁰⁹

Rozsudek nebyl pravomocný, jelikož se Chmel odvolal. 6. prosince se konalo odvolací řízení na Krajském soudu v Ústí nad Labem. Jelikož se předpokládalo velké zastoupení jeho přátel a dalších lidí, byla provedena zvýšená ostraha soudní budovy. VONS po tomto zasedání informoval o velmi tvrdých opatřeních proti Chmelovým přátelům, kteří ho přišli podpořit. Kromě několika výjimek nebyli vpuštěni do soudní síně. Tohoto zasedání se účastnila pouze jeho manželka a Václav Havel ještě s další osobou jako důvěrníci.³¹⁰ I v tomto případě byla stížnost obžalovaného zamítnuta a bylo potvrzeno rozhodnutí prvoinstančního soudu.³¹¹ Rozsudek se tedy stal pravomocným a Jiří Chmel byl definitivně odsouzen k osmnácti měsícům odnětí svobody. Nutno říci, že se pokoušel žádat o propuštění, ale neúspěšně.

Zde je velmi zajímavé, že byl Chmel odsouzen na základě velmi pochybných skutečností – pouze na základě několika lišících se výslechů. Jednak by výslech neměl

---

³⁰⁷ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), protokol o hlavním líčení na Okresním soudu v Mostě s Jiřím Chmelem.

³⁰⁸ *Tamtéž.*

³⁰⁹ Toto tvrzení popřel, neboť prý pouze zvednutím ruky vznášel námitku, která nebyla vyslyšena. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), usnesení o uložení pokuty Josefu Daniszovi.

³¹⁰ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 135, sign. IV/1, zpráva o procesu s Jiřím Chmelem dne 6. 12. 1978., Sdělení VONS č. 61 o soudním jednání s Jiřím Chmelem u Krajského soudu v Ústí nad Labem a usnesení tohoto soudu potvrzujícím Chmelovo odsouzení Okresním soudem v Mostě pro trestný čin pobuřování k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 215–217.

³¹¹ Toto tvrzení popřel, neboť prý pouze zvednutím ruky vznášel námitku, která nebyla vyslyšena. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. 1 Rt 451-90) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis zn. 1 T 442-78), usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem o zamítnutí stížnosti Jiřího Chmela.

být řádnou svědeckou výpovědí a už vůbec by neměl být uznáván trestním řádem jako jediný a plnohodnotný důkaz. Proto se domnívám, že se jednalo o porušení zákona ze strany obou soudů.

Na celý Chmelův případ reagoval mnohokrát také VONS, který informoval veřejnost.³¹² Upozorňoval např. na skutečnost, že Chmel byl jediný ze signatářů *Charty 77*, který byl odsouzen za to, že měl umožnit svým přátelům podepsat prohlášení *Charty 77*, přitom tato skutečnost ani nebyla před soudem řádně prokázána.³¹³ Dále VONS upozorňoval na tvrdá represivní opatření bezpečnostních orgánů v severních Čechách, které si tím chtěly získat „renomé“.³¹⁴

Po odpykání výkonu trestu byl 20. ledna 1980 propuštěn z vězení. Poté se oženil s dcerou herečky Štěpánky Haničicové. Tím vznikly pochopitelně problémy nejen jí, ale celé její rodině, jelikož si vzala „kriminálního“. Navíc Chmel nemohl sehnat stálou práci, měl finanční problémy a s tím souviselo mnoho dalších nepříjemností a komplikací. Nastalo nekonečné vydírání ze strany Státní bezpečnosti, výhrůžky ztrátou zaměstnání všem členům rodiny pokud Chmel nepromluví o disentu a především o Václavu Havlovi, všudypřítomné odposlechy apod.³¹⁵

Vše skončilo až rozhodnutím manželů Chmelových o vystěhování do Rakouska, kde beztak měli již spoustu přátel. Učinili tak v roce 1983. Odchod nebyl jednoduchý, obzvlášť když se s ním na nádraží v Praze krom jeho přátel přišla rozloučit také Státní bezpečnost. Zřejmě chtěla mít jistotu, že skutečně odjede.³¹⁶

Život Chmelových ve Vídni nebyl z počátku jednoduchý, ale díky přátelům to bylo o něco snazší. Založil tam klub *Nachtasyl*³¹⁷, centrum české kultury určené především pro české emigranty. Zde se ve svém volném čase scházeli nejen emigranti, ale i Rakušané, aby zde diskutovali, navštěvovali koncerty, výstavy, přednášky,

---

³¹² Libri prohibiti, fond VONS, inv. č. 135, sign. III/1, sdělení č. 23. Sdělení VONS č. 63 o trestním stíhání Jiřího Chmela pro trestný čin pobuřování, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 102.

³¹³ Sdělení VONS č. 60 o připravovaném soudním jednání s Jiřím Chmelem u Krajského soudu v Ústí nad Labem odsouzeným Okresním soudem v Mostě pro trestný čin pobuřování k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 214.

³¹⁴ Sdělení VONS č. 61 o soudním jednání s Jiřím Chmelem u Krajského soudu v Ústí nad Labem a usnesením tohoto soudu potvrzujícím Chmelovo odsouzení Okresním soudem v Mostě pro trestný čin pobuřování k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 215–217.

³¹⁵ Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy, *Vypovězen k nočnímu azylu – Jiří Chmel* (rež. Jiří Fiedor, 2011), [vid. 5. 12. 2014], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/211452801390023-neznami-hrdinove-pohnute-osudy/>.

³¹⁶ *Tamtéž*.

³¹⁷ Název vymysleli Chmelovi přátelé. *Tamtéž*.

divadelní představení apod. Mnoho jeho příznivců vzpomíná třeba na to, jak tam Landovský přivezl tramvají hrnc dršťkové polévky, jak některá vystoupení byla falešná a amatérská apod. Všichni se ale shodují v tom, že se tam cítili dobře, jelikož tam byl klid, pohoda a lidé byli naladěni na stejné vlně. Dodnes tento klub existuje a Chmel uvažuje o další jeho budoucnosti a udržitelnosti.³¹⁸

V devadesátých letech se mnoho lidí, včetně Jiřího Chmela s rodinou, vrátilo zpět do své vlasti. 31. srpna 1990 byl definitivně soudně rehabilitován. Ale i nyní nastala komplikace. Obsílku s rehabilitací převzal nejspíš Chmela bratr a nedopatřením ji někde ztratil, přičemž bratrovi nic neřekl. Ten se o to začal zajímat až v roce 1998, kdy zjistil, že byl rehabilitován, nicméně písemně to nikde neměl. Proto byl v listopadu 1998 Chmela bratr u výslechu, kde sdělil, že to pravděpodobně převzal, ale že už si na to po tolika letech nevzpomněl. Proto bylo v dubnu 1999 Jiřímu Chmelovi vystaveno nové usnesení o soudní rehabilitaci.³¹⁹

Tímto rokem definitivně skončila jedna z poměrně dramatických životních etap, která započala pouze tím, že někdo měl odlišný způsob života, než bylo v tu dobu vhodné.

7.4. Kauza Josefa Hegra a spol.

Případ Josefa Hegra a spol. bezprostředně navazuje na kauzu Jiřího Chmela.³²⁰ V říjnu 1978 se konalo hlavní líčení na Okresním soudu v Mostě s obžalovaným Jiřím Chmelem a jako hlavní svědci vypovídali i signatáři *Charty 77* Josef Hegr³²¹, teprve osmnáctiletá Ivana Holotová³²², v tu dobu ve výkonu trestu signatář *Charty 77* Petr Ouda³²³ a Josef Klier³²⁴, kteří jsou hlavními aktéry i této kauzy. Všichni měli blízko k tzv. severočeskému undergroundu, což byl pravděpodobně také jeden z problémů. Obvinění spočívalo v tom, že všichni čtyři měnili svou výpověď v kauze Jiřího Chmela. Nejprve potvrdili jeho údajný trestný čin, který se týkal mimo jiné šíření *Charty 77*, ale později, při hlavním líčení, vše popřeli. Z tohoto důvodu byli hned v soudní budově

---

³¹⁸ Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy, *Vypovězen k nočnímu azylu – Jiří Chmel* (rež. Jiří Fiedor, 2011), [vid. 5. 12. 2014], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/211452801390023-neznami-hrdinove-pohnute-osudy/>.

³¹⁹ Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis k případu Jiřího Chmela (spis zn. I T 442-78), usnesení Okresního soudu v Mostě o rehabilitaci Jiřího Chmela.

³²⁰ Podrobněji viz kauza Jiřího Chmela.

³²¹ Narozen 3. srpna 1955 v Mostě. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Hegra a spol. (spis zn. I T 616-78), usnesení o zahájení trestního stíhání Josefa Hegra a spol.

³²² Narozena 30. ledna 1960 v Teplicích. *Tamtéž*.

³²³ Narozen 14. srpna 1953 v Teplicích. *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání Petra Oudy.

³²⁴ Narozen 26. května 1952 v Mostě. *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání Josefa Hegra a spol.

zadržení a 20. října 1978 s nimi bylo zahájeno trestní stíhání pro trestný čin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku³²⁵.

S Josefem Klierem, jež byl souzen i v roce 1974, bylo ještě zahájeno trestní stíhání na základě trestného činu zatajení věci³²⁶, jehož se měl dopustit tím, že v nádražní restauraci našel obálku s větším obnosem peněz, kterou ale údajně neodevzdal.

Všichni obvinění byli ihned vzati do vazby v Litoměřicích, jelikož panovala nesmyslná obava, že by mohli ovlivňovat svědky nebo dokonce uprchnout ze země. Také jim byly všem provedeny domovní prohlídky, při kterých byly zabaveny osobní věci – např. káva, kosmetika, klíče, doklady, peníze, šperky.³²⁷

Hned od prvního dne se prováděly výslechy jednotlivých členů kauzy. Hegr uvedl, že svou výpověď změnil, protože Chmela moc neznal, a když ho viděl u soudu, poznal, že to nebyl ten, co měl údajně *Chartu 77* šířit.³²⁸ Klier upozornil, že všechno, co vypověděl vyšetřovateli, vypovídal jen ze strachu, neboť mu mělo být vyhrožováno vazbou.³²⁹ Stejně tak vypověděla i Ivana Holotová, která ještě uvedla, že na ni vyšetřovatelé křičeli a také jí vyhrožovali.³³⁰ Podobně vypovídal i Ouda, jehož výslech trval přibližně dvacet hodin a po celou tu dobu nedostal stravu a nebyl mu nabídnut odpočinek, přestože trpěl diabetem.³³¹

Výpovědi obžalovaných se shodovaly v tom, že když byli vyslýcháni, nevěděli, že se jedná o trestní stíhání Jiřího Chmela, jelikož se jich vyšetřovatelé ptali na více lidí a o koho se konkrétně jedná, neřekli. Navíc nebyli řádně poučeni o svých právech a povinnostech a z nátlaku vyšetřovatelů měli strach. Proto až u soudu při hlavním líčení prý řekli skutečně vše, co věděli.

Mezi dalšími svědky byli vyšetřovatelé VB, např. Emil Venclíček, Zdeněk Popelka, Miroslav Klimeš, Stanislav Šimek a mnoho dalších, jež měli být přítomni u prvních výslechů obviněných. Veškeré psychické a fyzické nátlaky a výhrůžky

---

³²⁵ Dle § 175 odst. 1 písm. a) tr. z. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Hegra a spol. (spis zn. 1 T 616-78), usnesení o zahájení trestního stíhání Josefa Hegra spol.

³²⁶ Dle § 254 tr. z. *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání Josefa Klierera.

³²⁷ *Tamtéž*, protokol o zadržení Josefa Hegra.

³²⁸ *Tamtéž*, protokol sepsaný na okresní prokuratuře v Mostě dne 20. srpna 1978 s Josefem Hegrem.

³²⁹ *Tamtéž*, protokol sepsaný na okresní prokuratuře v Mostě dne 20. srpna 1978 s Josefem Klierem.

³³⁰ *Tamtéž*, protokol sepsaný na okresní prokuratuře v Mostě dne 20. srpna 1978 s Ivanou Holotovou.

³³¹ Sdělení VONS č. 72 „Josef Klier, Petr Ouda, Josef Hegr a Ivana Holotová odsouzení“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 272–276.

pochopitelně popřeli.³³² Všichni se navíc hájili tím, že nikdo z obviněných nevyužil možnosti podat stížnost na špatné zacházení s nimi při výslechu apod.

23. října 1978 podal Klier stížnost proti svému obvinění a zároveň požádal o propuštění z vazby. Ovšem obě jeho snahy dopadly negativně, neboť byly zamítnuty.³³³ Podobně dopadla také Ivana Holotová. Dne 9. listopadu 1978 měl Klier možnost se vyjádřit ke svému druhému trestnému činu. K tomu vypověděl, že skutečně v restauraci na nádraží v Mostě našel obálku s penězi, kterou po vyzvání odmítl předat servírce, ale prý ji chtěl vrátit přímo poškozenému. Nato servírka zavolala příslušníka SNB, který peníze od Kliera získal.³³⁴ Podobně tuto skutečnost vylíčila také servírka Anna Šenkýřová a další svědci např. z řad zákazníků restaurace.³³⁵

Josefu Hegrovi, Josefu Klierovi a Ivaně Holotové byl přidělen advokát Josef Holubička.³³⁶ Petra Oudu obhajoval Jan Jeníček.³³⁷ Na všechny obžalované si soud vyžádal pracovní posudek. Téměř všechny byly vesměs pozitivní, obžalovaní v nich byli hodnoceni velmi kladně, jako lidé pracovití, příjemní a bez jakýchkoli problémů. Průměrný posudek byl napsán pouze na Petra Oudu. Holotová nastoupila do pracovního poměru teprve v říjnu roku 1978 a jelikož byla od konce října vazbě a do zaměstnání nemohla docházet, byl s ní pracovní poměr rozváznán.³³⁸

Dne 13. prosince 1978 po prozkoumání všech skutečností byla Okresní prokuraturou v Mostě podána obžaloba na všechny čtyři obviněné pro trestný čin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku a na Kliera ještě pro trestný čin zatajení věci. Hlavní líčení se konalo 5. ledna 1979 na Okresním soudu v Mostě. Všichni obvinění byli uznáni vinnými. Josef Hegr dostal trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců nepodmíněně, Ivana Holotová čtrnáct měsíců nepodmíněně a Josef Klier s Petrem Oudou dostali dva roky nepodmíněně a jako jediní byli zařazeni do druhé nápravně výchovné skupiny.³³⁹ Petr Klier měl trest přísnější, jelikož byl obviněn ze

---

³³² Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Hegra a spol. (spis zn. 1 T 616-78), protokoly o výsleších svědků.

³³³ *Tamtéž*, usnesení o zamítnutí stížnosti Josefa Kliera.

³³⁴ *Tamtéž*, protokol o výslechu Josefa Kliera.

³³⁵ *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

³³⁶ *Tamtéž*, ustanovení obhájce Hegra, Kliera a Holotové.

³³⁷ *Tamtéž*, ustanovení obhájce Oudy.

³³⁸ *Tamtéž*, pracovní hodnocení Ivany Holotové.

³³⁹ *Tamtéž*, protokol o hlavním líčení u Okresního soudu v Mostě s Josefem Hegrem, Josefem Klierem, Petrem Oudou a Ivanou Holotovou.

dvou trestných činů a Petr Ouda kvůli své trestné minulosti. O této skutečnosti již 4. února 1979 informoval VONS ve svém sdělení č. 72, ve kterém celý případ popsal.³⁴⁰

Rozsudek nebyl pravomocný, neboť se všichni odvolali ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem. Upozorňovali např. na podjatost předsedy senátu prvoinstančního soudu, což byl opět známý Drahoslav Matěcha, a na několik dalších podstatných skutečností. Při veřejném zasedání, 14. února 1979, soud veškerá odvolání zamítl a potvrdil rozsudek okresního soudu, čímž nabyl právní moci.³⁴¹

Tato skutečnost nasvědčuje tomu, že byl v tomto případě, a to jak u okresního soudu, tak i u krajského soudu, porušen zákon a to z toho důvodu, že orgány vyslychající tyto osoby (a tudíž činné v trestním řízení) neměly svědčit proti nim, jelikož je to nespravedlivé a nezákonné.

Podstatná změna ve výkonu trestu nastala Ivaně Holotové. Ta totiž byla Okresním soudem v Chomutově dne 19. června 1979 přeřazena z první nápravně výchovné skupiny do druhé. Důvodem byla skutečnost, že měla být ve vězení dvakrát kázeňsky potrestána pro nízkou pracovní morálku, pasivitu, časté kouření, neukázněnost apod.³⁴² Naopak Josef Hegr byl podmíněně propuštěn na svobodu o několik měsíců dřív, 9. října 1979, jelikož si řádně plnil své povinnosti a soud měl za to, že účel trestu odsouzeného byl již splněn.³⁴³ V prosinci 1979 byla pak propuštěna po odpykání trestu i Ivana Holotová a 20. října 1980 byl propuštěn i Josef Klier. Roční podmíněné propuštění skončilo i Hegrůvi v říjnu 1980 a tím se tato kapitola pro něj také uzavřela. Petr Ouda pak byl propuštěn na svobodu 13. 3. 1981.

V roce 1987 požádal Klier o zhlazení všech svých odsouzení ze sedmdesátých let. Okresní soud v Mostě mu vyhověl a veškeré rozsudky byly zhlazeny.³⁴⁴

Celý tento případ byl uzavřen až 4. října 1994 u Vrchního soudu v Praze. Zde byly všechny osoby této kauzy zproštěny obžaloby Krajského soudu v Ústí nad Labem ve spojení s Okresním soudem v Mostě. Bylo uznáno, že se v této věci jednalo o porušení zákona v důsledku několika nesrovnalostí. Proto bylo rozhodnuto, že se v případě Holotové, Klier, Oudy a Hegra nejednalo o trestný čin křivého svědectví.

---

³⁴⁰ Sdělení VONS č. 72 „Josef Klier, Petr Ouda, Josef Hegr a Ivana Holotová odsouzení“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 272–276.

³⁴¹ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Hegra a spol. (spis zn. 1 T 616-78), protokol o hlavním líčení u Krajského soudu v Ústí nad Labem s Josefem Hegr, Josefem Klierem, Petrem Oudou a Ivanou Holotovou.

³⁴² *Tamtéž*, usnesení Okresního soudu v Chomutově a přeřazení Ivany Holotové.

³⁴³ *Tamtéž*, usnesení Okresního soudu v Mostě o podmíněném propuštění Josefa Hegra.

³⁴⁴ *Tamtéž*, usnesení Okresního soudu v Mostě o zhlazení odsouzení Josefa Klier.

Josef Klier byl zproštěn i své druhé obžaloby pro trestný čin zatajení věci.³⁴⁵ V roce 1995 byly vráceny finanční náklady za trestní řízení a tím se zcela uzavřelo dlouhé období soudních řízení, které trvalo od sedmdesátých let a které změnilo život minimálně čtyřem lidem a jejich blízkým.

7.5. Kauza Jiřího Slováka

Jiří Slovák se narodil 22. února 1954 v Duchcově, ale trvale žil v Mostě. Byl zaměstnán jako dělník Chemických závodů československo-sovětského přátelství v Litvínově.³⁴⁶ Jeho trestní stíhání bylo zahájeno 11. září 1978. Slovák se měl provinít tím, že v roce 1977 několikrát na veřejnosti vykřikoval výrok: „*Až bude Husák viset na větvi, bude v české zemi ráj.*“³⁴⁷ Přítomno mělo být několik svědků, kteří poté o trestné činnosti Slováka vypovídali. Jednalo se např. o Jaroslava Kincla, Zdeňka Beneše a další.³⁴⁸

20. září 1978 byl Slovák prvně vyslýchán. Uvedl, že přestože byl asi pětkrát na záchytné stanici kvůli svému podnapilému stavu, cítil se být psychicky i fyzicky zdravý. Přesto se v tuto dobu projednávalo jeho případné protialkoholní léčení, protože měl údajně problémy s alkoholem, se kterými si sám nevěděl rady, a proto prý potřeboval odbornou pomoc. Ačkoliv dle jeho slov dost pil, vše si pamatoval a neztotožnil se s výroky, které měl údajně pronést. Prý nikdy zmíněné výroky o Husákovy neřekl, přestože s mnoha věcmi v tehdejší Československu nesouhlasil. Také proto podepsal základní prohlášení *Charty 77*.³⁴⁹

Slovák podal stížnost na zahájení trestního řízení, ale jelikož ji podal pozdě a nedodržel danou odvolací lhůtu, byla jeho stížnost 27. září 1978 zamítnuta.³⁵⁰

24. září 1978 pokračoval výslech. Slovák byl dotazován, zda zpíval někdy píseň s názvem *Neberte nám naši víru*. Tuto skutečnost potvrdil, nicméně v písni neviděl nic

---

³⁴⁵ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Hegra a spol. (spis zn. 1 T 616-78), rozsudek Vrchního soudu v Praze nad Josefem Klierem a spol.

³⁴⁶ Od roku 1976 byl zaměstnán u podniku Elektrizace železnic Praha v Roudnici nad Labem. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Slováka (spis. zn. 4 Rt 1919-91) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 T 550-78), protokol o výslechu Jiřího Slováka.

³⁴⁷ *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání Jiřího Slováka.

³⁴⁸ *Tamtéž*.

³⁴⁹ *Tamtéž*, protokol o výslechu Jiřího Slováka.

³⁵⁰ *Tamtéž*, usnesení o zamítnutí stížnosti.

špatného a nic protisocialistického. Dále pouze zopakoval informace z minulého výslechu.³⁵¹

Od poloviny září 1978 byli vyslýcháni také svědci. Někteří uvedli, že skupina, do které patřil také Jiří Slovák s přezdívkou Kečup, si říkala „hašišáci“. Mnozí z nich údajně neměli kladný vztah k politickému zřízení. Scházeli se v restauraci Luna v Mostě, kde měl právě Slovák vykřikovat ony výroky a zpívat zmíněnou píseň, na základě čehož byl trestně stíhán. Dále prý skupina často poslouchala zakázanou kapelu Plastic People of the Universe, DG 307, četla a podporovala *Chartu 77*, kterou údajně přinesl do skupiny Jiří Chmel apod.³⁵² Ostatně mnoho výpovědí bylo zaměřeno i proti Chmelovi, jehož osud je nastíněn v předchozí kauze.

Mezi dalšími vyslýchánymi byl třeba, 4. srpna 1978, Zdeněk Beneš, Jaroslav Kincl či Pavel Kos. Někdo k Slovákovým výrokům přidal ještě to, že měl zpívat píseň *Už vyplouvá loď John B.*³⁵³ Z výpovědí některých svědků vyplývá, že mnoho Slováka známých s ním bylo nerado ve společnosti, jelikož jeho údajné nevhodné chování bylo často „o kůži“.³⁵⁴

Všichni svědci se shodli v tom, že pokud byl Slovák střízlivý, dalo se s ním mluvit a nebyl s ním problém, ale jakmile byl Slovák v podnapilém stavu, choval se velmi podivně. Prý hučel, mečel, občas křičel, plakal, dělal ostudu svému okolí apod. Nicméně někteří svědci (např. Pavel Kos, Jiří Kovač či Karel Kovač) nemohli Slováka z trestné činnosti usvědčit, jelikož u toho prý nebyli a pokud se nacházeli v jeho společnosti, žádné písně ani zmíněné výroky od něj neslyšeli.³⁵⁵

K celému případu byli pozváni i psychiatři, konkrétně MUDr. Jiří Mikula a MUDr. Anna Hamouzová, kteří měli posoudit jeho psychický stav a následně vypracovat znalecký posudek z oblasti psychiatrie, který měl zodpovědět několik otázek ohledně Slovákova vztahu k alkoholu, o jeho případných duševních poruchách, nebezpečnosti, léčbě apod.³⁵⁶ Toto vyšetření proběhlo na psychiatrickém oddělení nemocnice v Mostě. Slovák údajně spolupracoval, smysl vyšetření chápal a na dotazy odpovídal. Při vyšetření byl dotazován především na své soukromí. Vzhledem k tomu, že jeho trestný čin se týkal hanobení republiky a jejího představitele, byly to otázky

---

³⁵¹ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Slováka (spis. zn. 4 Rt 1919-91) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 T 550-78), protokol o výslechu Jiřího Slováka.

³⁵² *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

³⁵³ V protokolu o výslechu svědka je uvedena jako loď Džanbí. *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

³⁵⁴ *Tamtéž*.

³⁵⁵ *Tamtéž*.

³⁵⁶ *Tamtéž*, usnesení k podání znaleckého posudku z oblasti psychiatrie na Jiřího Slováka.

velmi osobního rázu a pravděpodobně nebyly v tomto případě vůbec nutné.³⁵⁷ Nakonec kromě posouzení osobnostních rysů hovořili znalci v posudku³⁵⁸ také o alkoholové toxikomanii, jelikož byl Slovák dle jejich slov údajně závislý na alkoholu.

Výsledek posouzení zněl tak, že Slovák byl v den údajného spáchání trestného činu v silně podnapilém stavu a jeho rozpoznávací schopnost byla údajně značně snížena. Nakonec byl tedy posouzen jako nezodpovědný za trestný čin, který údajně spáchal a kterého si nebyl vědom, neboť ve střízlivém stavu se s ním neztotožňoval. Proto oba lékaři navrhli protialkoholní léčbu Slováka nejlépe ústavního typu.³⁵⁹

Okresní prokuratura v Mostě navrhla 30. října 1978 obžalovat Jiřího Slováka pro trestný čin hanobení republiky a jejího představitele podle § 103 trestního zákona a zároveň uložit ochrannou ústavní protialkoholní léčbu.³⁶⁰

Hlavní líčení se konalo 8. prosince 1978 u Okresního soudu v Mostě, kterému předsedal Drahoslav Matěcha. Ani zde Slovák nesouhlasil s tím, že by se dopustil trestného činu hanobení republiky a jejího představitele. Svědci si měli vše pravděpodobně v opilosti vymyslet. Přítomni byli např. Josef Hegr a Zdeněk Beneš, kteří si ale za svou výpověď stáli.³⁶¹

Jiří Slovák byl uznán vinným z výše uvedeného trestného činu a byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř měsíců. Dále mu bylo nařízeno ochranné ústavní protialkoholní léčení.³⁶²

Proti tomuto rozsudku se obžalovaný 14. prosince 1978 odvolal ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem. Hájil se tím, že hlavní svědek Hegr byl kvůli křivému svědectví ve vazbě a druhý přítomný svědek, Zdeněk Beneš, měl svědectví pouze zprostředkované a navíc byl také ve výkonu trestu. Navíc se uvedený trestný čin měl odehrát před více jak dvaceti měsíci, což byla skutečně dlouhá doba. Mnozí si to nemuseli pamatovat, a pokud se opravdu činu dopustil, mělo se to řešit ihned, nikoli ex post. To byly poměrně pádné argumenty.³⁶³

Tento případ opět ilustruje, jak fungovala tehdejší justice. Využít jako hlavní svědectví výpověď svědka, jenž byl za jiné křivé svědectví odsouzen, je skutečně

---

³⁵⁷ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Slováka (spis. zn. 4 Rt 1919-91) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 T 550-78), soudně znalecký posudek z oboru psychiatrie na Jiřího Slováka.

³⁵⁸ Posudek je ze dne 9. října 1978. *Tamtéž*.

³⁵⁹ *Tamtéž*.

³⁶⁰ *Tamtéž*, návrh na podání obžaloby.

³⁶¹ *Tamtéž*, protokol o hlavním líčení s Jiřím Slovákem.

³⁶² *Tamtéž*, rozsudek Okresního soudu v Mostě nad Jiřím Slovákem.

³⁶³ *Tamtéž*, odvolání Jiřího Slováka proti rozsudku Okresního soudu v Mostě.

absurdní. Proto obžalovaný navrhol, aby byli vyslechnuti další svědci, kteří se v daný okamžik skutečně nacházeli ve společnosti Slováka, např. Jaroslav Kincl.

Veřejné zasedání u Krajského soudu v Ústí nad Labem se konalo 18. ledna 1978. Nyní byl přítomen i Jaroslav Kincl jakožto přímý svědek. Ten ale údajné výroky Slováka potvrdil.³⁶⁴ I přes snahu Slováka a jeho obhájce bylo Krajským soudem v Ústí nad Labem odvolání zamítnuto a byl potvrzen rozsudek prvoinstančního soudu.³⁶⁵

Slovák měl tedy nastoupit nejpozději 22. února 1979 do výkonu trestu.³⁶⁶ Tomu se tak ale pravděpodobně nestalo, jelikož na Okresní soud v Mostě dorazila zpráva, že Slovák ještě do 1. března 1979 do výkonu trestu nenastoupil. Je zřejmé, že problém nastal v doručování. Slovák pravděpodobně nebyl zastižen. Až 12. března 1979 byla obsílka Slovákovi doručena.³⁶⁷ Dne 17. března se Slovák sám dostavil na popud své matky do věznice.³⁶⁸ Později byl přestěhován do věznice Bory v Plzni, kde byl do konce výkonu trestu, do 13. července 1979.³⁶⁹ Poté měl být předán do protialkoholního léčení do psychiatrické léčebny v Horních Beřkovicích, ale jelikož se tam vyskytlo závažné infekční onemocnění, nebyl klasicky přijat, ale bylo mu zajištěno speciální lůžko.³⁷⁰ K nástupu na léčení se měl Slovák dostavit 5. listopadu.³⁷¹

Dne 13. února 1980 byla Okresním soudem v Litoměřicích změněna ústavní ochranná léčba na léčbu ambulantní.³⁷² Měl být léčen na adiktologickém oddělení v Mostě. Z dostupných informací je ale jasné, že na léčbu nenastoupil.³⁷³

Už v dubnu 1980 se objevily další záznamy o údajné trestné činnosti Slováka. Tentokrát byl podezřelý z trestného činu výtržnictví. Podobné trestné činy páchal celou první polovinu osmdesátých let, a proto mu byla několikrát nařízena léčba. Bohužel k těmto případům nejsou známy bližší informace, ovšem je zřejmé, že se údajně jednalo o podobné sexuálně zaměřené činy, pro které byl souzen až v prosinci 1985.³⁷⁴

13. prosince 1985 padl u Okresního soudu v Mostě další rozsudek nad Jiřím Slovákem. Tentokrát byl vinen z několika věcí. Údajně na veřejnosti několikrát

---

³⁶⁴ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Slováka (spis. zn. 4 Rt 1919-91) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 T 550-78), protokol o veřejném zasedání u Krajského soudu v Ústí nad Labem

³⁶⁵ *Tamtéž*, usnesení o zamítnutí odvolání u Krajského soudu v Ústí nad Labem.

³⁶⁶ *Tamtéž*, nařízení výkonu trestu.

³⁶⁷ *Tamtéž*, zpráva o doručení doručky Jiřímu Slovákovi.

³⁶⁸ Pravděpodobně se jednalo o zařízení v Litoměřicích.

³⁶⁹ *Tamtéž*, hlášení změn.

³⁷⁰ *Tamtéž*, oznámení léčebny v Horních Beřkovicích.

³⁷¹ *Tamtéž*, výzva k nástupu na léčení do léčebny v Horních Beřkovicích.

³⁷² *Tamtéž*, soudní rozhodnutí o změně léčby Jiřího Slováka.

³⁷³ *Tamtéž*, podnět Okresní prokuratury v Mostě k trestnímu stíhání Jiřího Slováka.

³⁷⁴ *Tamtéž*, žádost Okresního soudu v Mostě o zapůjčení spisu Jiřího Slováka.

obnažoval své přirození, onanoval apod. Při tom byl viděn několika svědkyněmi, které ho usvědčily. Obviněný vše pravděpodobně přiznal. A protože se na veřejnosti dopustil hrubé neslušnosti, byl obviněn z trestného činu výtržnictví podle § 202 odst. 1. tr. z., na základě něhož byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v celkovém v trvání devíti měsíců a byl zařazen tentokrát do druhé nápravně výchovné skupiny.³⁷⁵ Dále mu bylo opět uloženo ochranné ústavní sexuologické léčení.

Po výkonu trestu měla pokračovat v druhé polovině 80. let soustavná léčba Slováka. Z dostupných informací vyplývá, že jako pacient byl nejspíš velmi problematický, neboť se ani v tuto dobu nedostavoval na léčení a na kontroly, snižoval si sám dávky léků, při vyšetření se měl chovat vulgárně, nekriticky apod.³⁷⁶ Jeho chování se od konce 70. let evidentně zhoršovalo. Ještě v roce 1990 informovala adiktologická ordinace Okresní soud v Mostě, že pacient Slovák nereagoval na urgence ordinace ke spolupráci, proto lékaři nebyli schopni efektivní léčbu zajistit.³⁷⁷

Rok 1991 se už nesl v životě Slováka ve zcela jiném duchu. 21. května 1991 se konalo neveřejné zasedání u Okresního soudu v Mostě, kde byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Mostě ve spojení s Krajským soudem v Ústí nad Labem z let 1978 a 1979 nad Slovákem pro trestný čin hanobení republiky a jejího představitele dle § 103 z. č. 140/1961 Sb.³⁷⁸ Tím byl Slovák rehabilitován.

Tento případ je zajímavý v tom, že Slovák se měl dopustit dvou zcela odlišných trestných činů, přičemž trest hanobení republiky a jejího představitele byl typický právě pro období tzv. normalizace, ale trestný čin výtržnictví je celkem častý i v dnešní době. Je jasné, že za trestné činy výtržnictví, které měl údajně páchat hlavně v druhé polovině 80. let, by byl trestně stíhán i dnes, ovšem pokud by mu byly skutečně prokázány. Je tedy otázkou, zda se někteří odsouzení nedopustili skutečných trestných činů i v dnešním pojetí trestního zákona. Nutno ale podotknout, že právě tento druh trestného činu byl v tehdejší režimu často zneužíván k různým nonkonformním aktivitám, proto je dnešní interpretace velice problematická.

---

³⁷⁵ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Jiřího Slováka (spis. zn. 4 Rt 1919-91) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 T 550-78), rozsudek Okresního soudu v Mostě.

³⁷⁶ *Tamtéž*, sdělení adiktologické ordinace v Mostě ze dne 18. listopadu 1987.

³⁷⁷ *Tamtéž*, vrácení usnesení a nařízení k vykonání léčby Jiřího Slováka.

³⁷⁸ Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis k případu Jiřího Slováka (spis. zn. 1 T 550-78), usnesení Okresního soudu v Mostě o zrušení rozsudku ve věci spáchání trestného činu hanobení republiky z let 1978–1979.

7.6. Kauza Josefa Ourody

Josef Ouroda se narodil 7. ledna 1955 v Rudolicích, ale žil v Souši – Podlesí, okr. Most.³⁷⁹ Byl jedním ze signatářů *Charty 77*. V době, kdy začal mít problémy, byl zaměstnán jako dělník národního podniku Krušnohorské strojírny Komořany. Jeho první trestní stíhání pro trestný čin hanobení republiky a jejího představitele dle § 102 tr. z. začalo 6. června 1979, kdy se zjistilo, že Ouroda od počátku roku 1979 rozšiřoval v Mostě několik tiskovin, jež měly hanobit Československo a jeho vládu kvůli svému postoji k Číně a k Vietnamu. Od roku 1979 vrcholil totiž Čínsko-vietnamský konflikt na území severního Vietnamu. Sám Ouroda sympatizoval s Čínou, jelikož během několika předchozích let se Vietnam sblížoval se Sovětským svazem. Text, který Ouroda šířil, nesl název „*Stanovisko skupiny československých revolučních dělníků k událostem na čínsko-vietnamské hranici*“.³⁸⁰ Příslušníci SNB se o Ourodovi dozvěděli od Alberta Majerníka, u kterého našli zmíněné materiály. Majerník prozradil, že autorem je právě Ouroda, se kterým společně sháněli podpisy k tomuto textu. Celý případ Josefa Ourody nesl pracovní názvy akce Dudy a akce Chuan.³⁸¹

V průběhu vyšetřování k tomu přibyla další dvě obvinění z trestného činu pobuřování podle § 100 odst. 1 písm. a) tr. z. a z pokusu o trestný čin poškozování zájmů republiky v cizině podle § 8 odst. 1, 112 tr. z. Těchto trestných činů se měl dopustit v letech 1978 a 1979, kdy měl verbálně pobuřovat několik občanů proti socialistickému zřízení, neboť kritizoval ekonomickou a hospodářskou situaci v Československu. K tomu prý využíval jednak své materiály získané v zaměstnání, ale také písemnosti jiných osob a především informace ze zahraničních rozhlasových stanic např. BBC Londýn, Svobodná Evropa, Tirana, Peking atd.³⁸² Dále údajně vydával ekonomické studie o likvidaci nadnormativních zásob náhradních dílů a o znečišťování životního prostředí na Mostecku. Tyto materiály měl předávat dalším osobám např. v Praze. Co se týkalo trestného činu poškozování zájmů republiky v cizině, tak v březnu 1979 měl odeslat dopis s několika podpisy dalších osob do Prahy na zastupující úřad

---

³⁷⁹ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Ourody (spis zn. 1 T 398-79) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (sis zn. 1 Rt 631-91), usnesení o trestním stíhání Josefa Ourody ze dne 23. července 1979.

³⁸⁰ Lze najít také název „Prohlášení skupiny československých revolučních dělníků“. *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání Josefa Ourody ze dne 6. června 1979.

³⁸¹ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 236, sign. I/6, návrh na zrušení kontrolního svazku akce Chuan č. sv. 23448, návrh na zahájení trestního stíhání v akci Dudy.

³⁸² Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Ourody (spis zn. 1 T 398-79) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (sis zn. 1 Rt 631-91), usnesení o trestním stíhání Josefa Ourody ze dne 23. července 1979.

Čínské lidové republiky, ve kterém schvaloval čínskou agresi ve Vietnamu. Dále v letech 1977–1979 odeslal na adresu rádia Tirana z Albánské lidové socialistické republiky minimálně dva dopisy, ve kterých měly být informace o situaci v Československu.³⁸³

V srpnu téhož roku byl obviněn z dalšího trestného činu ohrožování devizového hospodářství podle § 146 odst. 1 tr. z., neboť měl v letech 1978 a 1979 nakupovat od cizinců cizí valuty a časopisy, za které vyplatil údajně minimálně přes 10 000 Kčs, a tím měl československému devizovému hospodářství způsobit škodu ve výši přes 6 000 Kčs.³⁸⁴

Josef Ouroda byl hned 6. června zadržen kvůli obavám z ovlivňování svědků či z pokračování v trestném činu. Poté probíhala celá řada několikahodinových výslechů, při kterých zmíněné „trestné činy“ víceméně doznával.³⁸⁵ Upozornil na fakt, že několik podpisů v dopisech si vymyslel a že to nebyla jména skutečných osob. Nicméně prozradil, že se stýkal s lidmi z okolí *Charty 77*, jelikož se s nimi chtěl poradit o soukromých věcech – o svých studiích, o problémech z oblasti sexuální a duševní apod. Přiznal také, že sám byl signatářem a že se s obsahem *Charty 77* ztotožňoval. V neposlední řadě prozradil veškeré informace o svých zájmech týkajících se radiové a vysílací techniky. Přiznal, že kromě rozhlasových stanic z celého světa poslouchal rovněž vysílačky SNB, podnikové vysílačky, zdravotní službu a jiné. Dokonce údajně uvedl přesné informace, které slyšel.³⁸⁶ Je evidentní, že Ouroda se velice rozpovídal, řekl velké množství informací a neváhal mnoho lidí jmenovat. Otázkou je, jak tyto několikahodinové výslechy probíhaly. Zda vypovídal pod nějakým nátlakem ze strany vyšetřovatelů nebo zda výslechy probíhaly korektně. Rozhodně by to nebyl první případ, kdy obvinění ze strachu pouze přikyvovali slovům vyšetřovatele.

Ještě v průběhu června byli k celému případu pozváni soudní znalci z oboru psychiatrie MUDr. Jaroslav Tržický a MUDr. Miroslava Brádleová. Vyšetřovatelé pochybovali o duševním zdraví Ourody kvůli tomu, že v minulosti měl prodělat několik vážnějších onemocnění. Vyšetřování soudními znalci probíhalo obvyklým způsobem. Nejdříve se ho ptali na dětství a vůbec na jeho rodinný život. Zde vylíčil detaily ze

---

³⁸³ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Ourody (spis zn. 1 T 398-79) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (sis zn. 1 Rt 631-91), usnesení o trestním stíhání Josefa Ourody ze dne 23. července 1979.

³⁸⁴ *Tamtéž*, usnesení o trestním stíhání Josefa Ourody ze dne 21. srpna 1979.

³⁸⁵ *Tamtéž*, protokol sepsaný na KS SNB na odboru vyšetřování StB v Litoměřicích dne 8. června 1979.

³⁸⁶ *Tamtéž*, protokol o výslechu Josefa Ourody ze dne 6. června 1979.

svého soukromí. Pouze na základě jeho výpovědí ho znalci charakterizovali a odhadovali míru jeho inteligence.³⁸⁷

Dále byl přizván soudní znalec z oboru elektroniky Jiří Pejchar, jenž měl prozkoumat radiopřijímač, který byl nalezen u Ourody při domovní prohlídce.³⁸⁸ Kromě toho byly zabaveny dva pytle různých tištěných materiálů, gramofonových desek a několik osobních věcí. Domovní prohlídka byla provedena také u zmíněného Alberta Majerníka.

K celému případu bylo přizváno také několik svědků. Jedním z nich byl např. PhDr. Václav Benda, jenž byl v tuto dobu také v trestním řízení. Benda ale jako jediný využil svého práva a odmítl se k celému případu vyjadřovat.³⁸⁹ Mezi další svědky, kteří měli informovat o Ourodovi a o Majerníkovi, patřil např. Otta Frélich, Petr Černý či JUDr. Gertruda Čakrtová – Sekaninová, která uváděla informace velmi podobně jako Ouroda. Zajímavé bylo, že když se při výslechu ptali Čakrtové – Sekaninové na *Chartu 77* a na její signatáře, požádala je, aby se jí na to neptali, neboť skutečnost, že někdo byl či nebyl signatářem, neměla z hlediska tohoto trestního řízení význam.³⁹⁰ Jaroslav Grička měl prozradit na Ourodu celou řadu informací, mimo jiné třeba to, že Ouroda před několika lidmi četl prohlášení *Charty 77* k romské otázce, že si chtěl fotografovat veškeré elektrárny a podniky na Mostecku, že byl nespokojen s hospodařením v Československu apod.³⁹¹ Mnoho dalších informací údajně uvedl i např. Bohumil Hochmann, Igor Kadlec, Antonín Jelínek, již zmiňovaný Albert Majerník a celá řada dalších svědků. Mnoho svědků vypovídalo o Ourodovi jako o bláznovi, který neměl rád socialistické zřízení apod. Je zřejmé, že mnoho z nich považoval Ouroda za své přátele a asi by se hodně divil, jaké informace měli vyšetřovatelům údajně poskytnout. Ale vzhledem k tomu, že sám Ouroda u výslechů vše přiznal, nemělo by žádné zatajování informací význam a naopak by z toho sami svědci mohli mít nepříjemnosti. Mezi dalšími přímými svědky byla třeba Margita Valigurová, které Ouroda prodával cizí valuty. Ta také vše, stejně jako sám Ouroda, přiznala. Na Ourodu také hleděla jako na jakéhosi blázna a kamarádila se s ním prý pouze proto, aby od něj získávala valuty.³⁹²

---

³⁸⁷ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Ourody (spis zn. 1 T 398-79) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (sis zn. 1 Rt 631-91), vyšetření duševního stavu Josefa Ourody.

³⁸⁸ *Tamtéž*, ustanovení znalce z oboru elektroniky Jiřího Pejchara.

³⁸⁹ *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

³⁹⁰ *Tamtéž*.

³⁹¹ *Tamtéž*.

³⁹² *Tamtéž*.

Při vyšetřování případu Josefa Ourody bylo zjištěno, že se na trestné činnosti podílel také Albert Majerník. I na něj si vyšetřovací orgány nechaly vystavit lékařskou zprávu. Ta hovořila o vážném onemocnění, a proto padl v lékařské zprávě návrh, že je možno s ním zahájit trestní stíhání s omezením způsobilosti k právním úkonům.³⁹³

Josef Ouroda byl ve svém pracovním posudku hodnocen převážně velmi kladně, jako pracovitý, zapojený do všech možných aktivit. Dokonce mu byl za dobrou práci udělen diplom a v roce 1978 byl vyhodnocen jako nejaktivnější svazák vzhledem k jeho účasti na různých kulturních, politických a společenských akcích. Ačkoliv byl popisován jako tichý a uzavřený, některými kolegy byl hodnocen kladně. Některými byl dokonce kontaktován i ve věznici. Často ho ale kontaktovaly osoby, které proti němu dobrovolně svědčily.

3. září 1979 byla na Ourodu prokurátorem oficiálně podána obžaloba pro trestný čin pobuřování a pro pokus o trestný čin poškozování zájmů republiky v cizině. Hlavní líčení se konalo 5. října 1979 na Okresním soudu v Mostě za předsednictví známého Drahoslava Matěchy. Při tomto zasedání Ouroda opět vše přiznal a skutečně se nesnažil nic zatajit, přesto vznikly určité neshody mezi jeho tvrzením a mezi výpověďmi jednotlivých svědků. Nakonec byl obžalovaný uznán vinným a byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let v první nápravně výchovné skupině ve věznici Bory v Plzni.³⁹⁴ Rozsudek byl pravomocný, neboť se obžalovaný neodvolal. Později se pokusil požádat o podmíněné propuštění, ale neúspěšně, žádost byla zamítnuta. I o tomto případě informoval VONS.³⁹⁵

Po odpykání celého trestu byl Ouroda 6. června 1981 propuštěn na svobodu.³⁹⁶ Ovšem ani tím pro něj těžké období nekončilo. V průběhu osmdesátých let mu bylo několikrát vyhrožováno ze strany StB jako bývalému politickému vězni a signatáři *Charty 77*. Z důvodu vydírání a nátlaku ze strany StB byl nucen opustit zaměstnání v podniku Prefa Ústí nad Labem a nové pracovní místo odpovídající svému vyučení se mu hledalo kvůli aktivitě StB velice těžko. Brzy se dokonce psychicky zhroutil a skončil v psychiatrické léčebně. Mezitím se StB postarala o to, aby jeho pracovní

---

³⁹³ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Ourody (spis zn. 1 T 398-79) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (sis zn. 1 Rt 631-91), lékařská zpráva na pana Alberta Majerníka.

³⁹⁴ *Tamtéž*, rozsudek Okresního soudu v Mostě nad Josefem Ourodou.

³⁹⁵ Sdělení VONS č. 184 „Případ Josefa Ourody“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 635–639.

³⁹⁶ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Josefa Ourody (spis zn. 1 T 398-79) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (sis zn. 1 Rt 631-91), hlášení změn ohledně Josefa Ourody.

posudek byl co nejhorší, což jí ale nevyšlo. Přesto v něm bylo několik nesrovnalostí, které se nezakládaly na pravdě.³⁹⁷

V roce 1991 si Ouroda podal žádost na prošetření, zda se na něj vztahuje rehabilitace. 27. února 1991 se konalo neveřejné zasedání na Okresním soudu v Mostě, kde se zrušil rozsudek pro dva výše uvedené trestné činy z 5. října 1979, veškerá trestní stíhání byla zastavena, a tím byl Ouroda definitivně rehabilitován.³⁹⁸ Nutno podotknout, že i po své rehabilitaci se Ouroda musel doprošovat, aby mu byly vráceny věci zabavené při domovní prohlídce a finanční náhrady spojené s trestním řízením. Hned od roku 1989 byl Ouroda nadále aktivním člověkem tentokrát bojující za odvolání několika osob tehdejší nomenklatury, např. Drahoslava Matěchy.³⁹⁹

7.7. Kauza Václava Umlaufa

Václav Umlauf se narodil 21. února 1960 v Gottwaldově⁴⁰⁰ a žil s rodinou v Luhačovicích. Jeho otec, Jaroslav Umlauf, byl učitel a matka, Božena Umlaufová, byla zdravotní sestra v luhačovických lázních. Měl jednoho bratra, Petra Umlaufa. Studoval gymnázium⁴⁰¹, kde v roce 1979 úspěšně odmaturoval. Záhy na to odešel do severních Čech, kde se mu naskytly pracovní příležitosti. Od září 1979 byl zaměstnán v Záluží u Litvínova v hlubinném dole *Vítězný únor*.⁴⁰²

Umlauf byl občansky aktivní člověk. Jelikož mu situace v Československu nebyla lhostejná, po svém seznámení se s *Chartou 77* se snažil tyto informace předávat i ostatním kolegům a zaměstnancům. Často si chtěl povídat o aktuálním dění, o různých veřejně známých perzekučních kauzách, zprostředkoval různé zakázané tiskoviny apod. V usnesení o zahájení trestního stíhání z dubna 1980 je uvedeno, že Václav Umlauf od září 1979 vedl ve svém zaměstnání rozhovory o útisku v Československu a přinesl jedenáct výtisků protistátně zaměřených tiskovin vzniklých v letech 1968–1978. Dle výpovědi několika svědků také údajně zrazoval od plnění

³⁹⁷ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 236, sign. II/7, žádost o provedení rehabilitačního řízení Josefa Ourody.

³⁹⁸ Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis Josefa Ourody (sis zn. 1 Rt 631-91), usnesení Okresního soudu v Mostě o soudní rehabilitaci Josefa Ourody.

³⁹⁹ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 236, sign. II/5, dopis předsedovi Drahoslavu Matěchovi.

⁴⁰⁰ Od roku 1990 nese název Zlín.

⁴⁰¹ V protokolu o výslechu obviněného uvedeno jako Střední všeobecně vzdělávací škola Gottwaldov. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), protokol o výslechu Václava Umlaufa.

⁴⁰² Katedra historie Technické univerzity v Liberci: *Žité dějiny (pamětnická setkání v Liberci), Záznam z pamětnického setkání s Václavem Umlaufem 21. 10. 2009 a 6. 3. 2013* [online], [vid. 13. 4. 2014,] dostupné z: <http://khi.fp.tul.cz/cs/zite-dejiny/925>.

pracovních povinností.⁴⁰³ Svými protirežimními projevy týkajících se útisku v Československu a nesvobody projevu měl Umlauf pobuřovat své kolegy, především Miloslava Podrabského⁴⁰⁴, Zdeňka Vokouna, Vladimíra Červeného apod. Umlauf ve své výpovědi uvedl, že při běžných debatách, např. o svačině atd., diskutovali s kolegy třeba na téma politické procesy 50. let apod.⁴⁰⁵

Dle slov Umlaufa ho bezpečnostním orgánům nahlásil tehdejší „štajgr“, který neměl ani středoškolské vzdělání a zjevně byl typickým prospěchářem. Informace o jeho nežádoucí protistátní činnosti se rychle dostaly do rukou Státní bezpečnosti a ta si začala Václava Umlaufa intenzivně všímat.⁴⁰⁶ Je možné, že si na Umlaufa stěžovaly i další zmíněné osoby, které údajně měly být jeho chováním pobuřovány.

Od 18. března 1980 byl Umlauf z důvodu rizika ovlivňování svědků zadržován ve vazebné věznici v Litoměřicích⁴⁰⁷ a bylo s ním zahájeno trestní stíhání pro trestný čin pobuřování⁴⁰⁸, kterého se měl dopustit na pracovišti v dole *Vítězný únor*. Václav Umlauf byl občanem aktivně poukazujícím na nedemokratické mechanismy režimu a na perzekuci lidí. Na situaci v Československu se snažil upozorňovat jednak mezi svými kolegy, ale také mezi přáteli. Další usnesení o trestním stíhání je datováno na 21. dubna 1980, kdy byl Umlauf nařčen z dalšího trestného činu poškozování zájmů republiky v cizině⁴⁰⁹. Umlauf se měl v tomto případě provinit tím, že v zimě roku 1979 odeslal dopis svému příteli Karlu Bartosikovi do Londýna, ve kterém sděloval informace ze schůzí VONS, kterých se účastnil. V dopise bylo uvedeno, že se schůze účastnili i dřívější nespravedlivě odsouzení, kteří se snažili bojovat za spravedlnost.⁴¹⁰ Umlauf se měl tedy dopustit dvou trestných činů.

Již 18. března 1980, tedy v den zadržení Umlaufa, bylo rozhodnuto o domovní prohlídce rodinného domku a přilehlých staveních Václava Umlaufa v Luhačovicích,

---

⁴⁰³ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), návrh na vzetí do vazby Václava Umlaufa.

⁴⁰⁴ Jméno je v dokumentech velmi často komoleno, objevují se podoby Podrabský, Pordabský, Podrapský apod. Je zřejmé, že se jedná stále o tutéž osobu.

⁴⁰⁵ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), usnesení o zahájení trestního stíhání Václava Umlaufa.

⁴⁰⁶ Katedra historie Technické univerzity v Liberci: *Žité dějiny (pamětnická setkání v Liberci), Záznam z pamětnického setkání s Václavem Umlaufem 21. 10. 2009 a 6. 3. 2013* [online], [vid. 13. 4. 2014,] dostupné z: <http://khi.fp.tul.cz/cs/zite-dejiny/925>.

⁴⁰⁷ Vzat do vazby na základě § 68 tr. zák. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), protokol o zadržení Václava Umlaufa.

⁴⁰⁸ Dle § 100 odst. 1 písm. a) tr. zák. *Tamtéž*.

⁴⁰⁹ Dle § 8 odst. 1 k § 112 tr. zák. *Tamtéž*, protokol o trestním stíhání Václava Umlaufa.

⁴¹⁰ *Tamtéž*, usnesení Okresní správy SNB Most o trestním stíhání Václava Umlaufa.

ale také v místě jeho přechodného bydliště na ubytovně v Meziboří (okr. Most). Zde ji provedli vyšetřovatel VB poručík Jiří Žejdl a poručík Nový⁴¹¹ 18. března 1980. Při této akci byla zabavena celá řada dopisů, několik lístků s adresami, popsané bloky, čisté papíry, pohledy, strojopis knihy *Život v nových dimenzích* a výpisky z některých dalších knih.⁴¹²

Prohlídka domku v Luhačovicích se konala 19. března. V protokolu bylo uvedeno, že bylo hovořeno s otcem Umlaufa, který si nebyl vědom trestné činnosti svého syna. To bylo dáno tím, že Umlauf již se svými rodiči nebydlel, jelikož se odstěhoval za prací do severních Čech. Zde byly zabaveny především magnetové pásky, opisy a výpisky z různých knih, svitky kinofilmů, ale i celá řada osobních věcí (např. svazek klíčů, přes devět set korun československých, několik jízdenek, hřeben, průkazka ČSAD, peněženka, hodiny apod.)⁴¹³.

V této kauze bylo nutné vyslechnout několik svědků Umlaufovy údajné trestné činnosti. S výpověďmi byl Václav Umlauf seznámen. Některé své výroky potvrdil, některé si již nepamatoval a některé zcela popřel. Bylo tedy zřejmé, že se musely provést další výslechy svědků, a proto byl Umlauf po celou dobu trestního stíhání ve vazební věznici v Litoměřicích.⁴¹⁴

Druhý den po zadržení, 19. března 1980, byl sepsán s Umlaufem na Okresní prokuratuře v Mostě protokol, ve kterém byla zaznamenána jeho výpověď. Jasně v ní nesouhlasil se svým obviněním a snažil se osvětlit celou situaci ohledně svých projevů v zaměstnání. Doznal, že s kolegy při různých svačinách apod. rozebíral situaci v Československu, zinscenované procesy 50. let apod. Dále přiznal, že měl k dispozici znění *Charty 77* a některé dopisy psané VONS. Nicméně nikoho konkrétně nejmenoval, aby jim neudělal nějaké nepříjemnosti. Dále vyprávěl, že se také bavil se svými kolegy o Havlovi a dalších spisovatelích, kterým byla zakázána činnost, a obecně konstatoval nespravedlivost celého režimu. U výslechu také doznal, že hovořil o SSSR a o jeho protiprávním jednání na území Afghánistánu. O dolech hovořil pouze v tom smyslu, že se prý udivoval, že technika práce je vůči jiným dolům poměrně zaostalá a že by prospěla větší mechanizace práce. V protokolu je také uvedeno několik poznámek k jeho víře, jeho vysvětlení, proč nešel na vysokou školu ihned po dokončení studia

---

⁴¹¹ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), usnesení o domovní prohlídce.

⁴¹² *Tamtéž*.

⁴¹³ *Tamtéž*, usnesení o domovní prohlídce.

⁴¹⁴ *Tamtéž*, příkaz k přijetí do vazby Václava Umlaufa.

apod. V neposlední řadě Umlauf doznal, že donesl Podrabskému nějaké dopisy ohledně Havlovy kauzy. Nicméně některé výroky svědků byl nucen popřít, jelikož se prý nezakládaly na pravdě. Umlauf se domníval, že pouze pronesl svůj názor, na který měl mít právo a myslel si, že tím nemohl naplnit skutkovou podstatu uvedeného trestného činu pobuřování. „[...]Na svou obhajobu uvádím, že tyto skutky nebo přečiny, kterých jsem se měl podle usnesení dopustit, jsou plně v souladu s ústavní svobodou projevu a do toho podle mého názoru spadá i svoboda tisku a petiční právo, a tedy není trestné, že jsem předal Podrabskému⁴¹⁵ písemné materiály, které nejsou podle mého názoru protistátně zaměřené. Kde jsem tyto získal, nehodlám uvést, jelikož se domnívám, že lidé, kteří mi materiály dali, by z toho mohli mít nepříjemnosti[...]“⁴¹⁶ Z odcitovaného úryvku vyplývá, že byl velice statečný a stál si za svým názorem. To může být do jisté míry způsobeno i tím, že měl minimum závazků vůči své rodině, jelikož byl svobodný a bezdětný. Z dochovaných písemných výpovědí lze také odhadovat, že někteří svědci jednali nečestně a jejich chování vzhledem k Umlaufovi by se dalo interpretovat jednoznačně prospěchářsky.

Na základě usnesení mostecké prokuratury bylo třeba vyslechnout další svědky, ačkoliv se i ve vlastní výpovědi obžalovaný přiznal k výrokům a tiskovinám, které vyznívaly značně protirežimně.⁴¹⁷ Již 19. března 1980 byl Václavu Umlaufovi ustanoven obhájce z advokátní poradny v Mostě JUDr. Jiří Vančura.⁴¹⁸

28. března 1980 pokračoval přibližně hodinový výslech obžalovaného Václava Umlaufa. Odvolával se již na protokol o minulém výslechu a opět hovořil de facto o tom samém. V první řadě vysvětloval, jak si po maturitě hledal práci v dolech, jelikož si chtěl zkusit manuální práci dřív, než nastoupí na vysokou školu a pak je část protokolu také věnována jeho víře. S ředitelem závodu Šmeral (důl v Mostě, ve kterém nezačal pracovat, jelikož trpěl nedostatkem ubytovacích prostor) hovořil o náboženství a také o marxismu a obě ideologie porovnávali a přemýšleli nad nimi. Dále obžalovaný znovu popisoval rozhovory o zmíněných tématech. Celou situaci Umlauf zjednodušeně přirovnal k roku 1968. Na svých názorech i při výslechu dál trval a zmínil, že vycházel

---

⁴¹⁵ Jméno je zkomoleno na Podrabský.

⁴¹⁶ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), protokol o výslechu Václava Umlaufa.

⁴¹⁷ *Tamtéž*, protokol sepsaný s Václavem Umlaufem.

⁴¹⁸ *Tamtéž*, ustanovení obhájce pro Václava Umlaufa.

především z informací zveřejněných na vysílacích stanicích Deutschlandfunk⁴¹⁹ a BBC.⁴²⁰ Nakonec uvedl, že nemůže uvést bližší informace, jelikož rozhovorů podobného charakteru s různými zaměstnanci proběhlo více.⁴²¹

3. dubna 1980 probíhal opět další dvouhodinový výslech obžalovaného. Měl se vyjádřit k zabaveným věcem a k opisu dopisu Kurtu Waldheimovi z 6. listopadu 1978. Obžalovaný uvedl, že v něm šlo o problematiku VONS, perzekuovaných lidí, kteří měli odlišný politický názor apod. Dále se Umlauf vyjadřoval k vlastní tvorbě. Většinou se dle jeho slov jednalo o filozoficky zaměřené spisy o náboženství (dílo *Cesta k pravdě*), státní moci (nedokončené dílo *Lidé a totalitní systém*) nebo o tehdejší situaci v ČSSR (díla *Na kočku a myš* a *O kočkách a těch ostatních*). Další vyjádření obžalovaného se týkalo dopisu Karlu Bartosikovi. Opět zdůrazňoval, že si nebyl vědom, že by svými slovy nějak poškozoval zájmy republiky v cizině a veškeré věci, které psal, byly beztak dle jeho slov „na západě“ známé, jelikož o nich četl v západním tisku. Je evidentní, že Umlauf u výslechu vypověděl vše, na co si vzpomněl a co věděl. Omezen byl pouze tím, že nechtěl nikomu z blízkých osob způsobit nepříjemnosti, proto nikoho nejmenoval.⁴²² Výsledky obviněného pokračovaly i v dalších dnech.⁴²³

Souběžně probíhalo vyslýchání důležitých svědků. Ve tři hodiny odpoledne začal výslech Miloslava Podrabského⁴²⁴. Ten byl od roku 1973 aktivním členem KSČ a „mistrem“ ve zmíněném dole. Od září 1979 nastoupil na jeho směnu Václav Umlauf, který dle jeho slov vedl nejen s ním, ale i s mnoha dalšími kolegy rozhovory hlavně filozofického a politického charakteru. Umlauf hovořil o teorii hmoty, načež mu mělo být údajně odvěteno, „aby si nechal své řečičky, že tady je mezi havířema a ne blbcema“.⁴²⁵ O tehdejší situaci v Československu měl Umlauf hovořit jednak na svém pracovišti, ale i se svým kolegou Novým v tramvaji. Na tento rozhovor se ho zeptal právě Podrabský během směny a Umlauf se rozpovídal, že jsou v Československu porušována práva občanů a hlavně spisovatelů, že plno procesů je vykonstruovaných a že to může na základě materiálů, jež má doma, dokázat. Podrabský prý odvětil, že čte denní tisk a sleduje televizi a rozhlas, a tudíž ví, o co se jedná. Umlauf řekl, že

---

⁴¹⁹ Uvedeno jako Dojčland Funk. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), protokol o výslechu Václava Umlaufa.

⁴²⁰ *Tamtéž*.

⁴²¹ *Tamtéž*.

⁴²² *Tamtéž*, pokračování v protokolu o výslechu Václava Umlaufa.

⁴²³ *Tamtéž*.

⁴²⁴ Narozen v roce 1946 v Novém Boru. *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

⁴²⁵ *Tamtéž*.

československá média nehovoří pravdu a že poslouchá Londýn, Vatikán a další zahraniční stanice. Podrabský trval na tom, že lidská práva se porušují na západě a ne u nás. Po několika dnech mu Umlauf donesl slíbené tiskoviny. Jednalo se o otevřené dopisy a prohlášení Chramostové. Podrabský neváhal a materiály měl předat na stranické schůzi předsedovi ZO KSČ Moulisovi. Když se Umlauf od Podrabského dozvěděl, že odevzdal materiály, projevil zklamání z jeho chování a měl několik poznámek týkajících se komunistů a tisku, např: „*vy komunisti si tam dáváte jen to, co se vám hodí do krámu*“⁴²⁶ apod.

Z poslední části výslechového protokolu je zřejmé, že se někteří svědci snažili sami sebe vyzdvihnout. Hovořili jednak o svém aktivním členství v KSČ a dále o „nebezpečnosti“ Václava Umlaufa. Dle slov jednoho ze svědků bylo nutné případ Umlaufa oznámit, jelikož jeho názory byly protisocialistické a hrozilo by, že ve své „agitaci“ bude dál pokračovat, a tím pádem by mohl ovlivňovat další zaměstnance na pracovišti. Když se Umlauf dověděl, že je celá věc ve vyšetřování, řekl, že ve věci potlačování lidských práv v Československu měl pravdu a že se to brzy ukáže. Celý zápis z výslechu působí klasicky „udavačsky“ a je zřejmé, že někteří svědci ve svých projevech mysleli především sami na sebe a svou osobu chtěli ukázat v tom nejlepším světle.

Tento případ může být důkazem toho, že v těchto letech bylo velmi těžké začít někomu důvěřovat, jelikož nebylo nikdy jasné, kdo je „udavač“. Opět zde Umlauf projevil jistou odvahu, když zmíněné tiskoviny donesl na pracoviště i přesto, že dle Podrabského slov bylo jasné, že jeho názor většina kolegů nesdílí.

Mezi dalšími vyslychanými svědky v kauze Umlaufa byl třeba Zdeněk Vokoun⁴²⁷, Ladislav Zelenka⁴²⁸ apod. Někdo také uvedl, že se Umlauf stýkal s farářem, že poslouchal rádio Vatikán, že si kupoval zahraniční tisk, že často hovořil na téma cenzura a politika v Československu apod.⁴²⁹

Další vypovídající svědek byl např. Milan Gregor⁴³⁰, Vladimír Červený⁴³¹, Jindřich Erler⁴³² a celá řada dalších. Někdo měl uvést některé nové informace, které

---

⁴²⁶ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), list protokolu o výslechu svědka.

⁴²⁷ Narozen v dubnu 1957 v Mostě. *Tamtéž*, protokol o výsleších svědků.

⁴²⁸ Narozen v Chomutově v dubnu roku 1957. *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

⁴²⁹ *Tamtéž*.

⁴³⁰ Narozen v říjnu roku 1957 v Litvínově. *Tamtéž*.

doposud žádný svědek nezmínil. Kromě toho, že Umlauf měl vést protistátní rozhovory s kolegy, byl jimi kvůli urážkám horníků údajně také fyzicky napaden. Mezi opatření proti tomu, aby se situace již neopakovala, byl Umlauf umístěn na takovou práci, kde mohl být sám. I další svědci údajně potvrdili, že Umlauf i přes napomínání vedl rozhovory proti socialistickému zřízení a jeho „agitace“ vrcholila tím, že donesl na pracoviště protistátní tiskoviny. Dále měl Umlauf údajně urážet horníky tím, že řekl, že „jsou debilní a rozumově stačí pouze na tu lopatu“.⁴³³ Některé z těchto informací Erler uvedl v pracovním posudku, který na Umlaufa vypracoval. Umlauf se domníval, že má rozhodně větší politický vliv než jeho kolegové a kvůli zmíněným skutečnostem měl být na pracovišti velice neoblíbený a nikdo s ním údajně nechtěl pracovat.⁴³⁴ Nutno podotknout, že k veškerým výpovědím je třeba přistupovat velice kriticky, jelikož není zřejmé, v jakých podmínkách a za jakých okolností se uskutečnily.

V květnu 1980 byl Okresním soudem v Mostě, jehož senátu předsedal Drahoslav Matěcha, odsouzen za zmíněné delikty pro trestný čin pobuřování⁴³⁵ a pro pokus o trestný čin poškozování zájmů republiky v cizině kvůli jeho dopisu adresovanému do Londýna Karlu Barosikovi⁴³⁶. V usnesení o zahájení trestního stíhání je uvedeno, že Umlauf svými projevy vyvolávající nepřátelskou náladu pobuřoval své spolupracovníky na dole *Vítězný únor*. Jelikož bylo přihlédnuto k jeho nízkému věku, k celkově spořádanému životu a nezapomnělo se i na jeho náboženské přesvědčení, bylo rozhodnuto o nepodmíněném trestu odnětí svobody v celkovém trvání tří let.⁴³⁷ I to ale byla velmi dlouhá doba.

Soudního líčení se účastnila i Umlaufa matka, která se rozhodla sepsat prosbu adresovanou Okresnímu soudu v Mostě, v níž žádala o přezkoumání celého případu. Celý dopis působí velice sentimentálně a je jasné, že rodiče Umlaufa, který byl v této době teprve dvacetiletý, celou situaci velmi špatně snášeli. Matka poukazovala na jeho velmi dobré školní výsledky, na jeho čestnost a pravdomluvnost, upozorňovala, že ho vedla vždy k tomu, aby z něj byl dobrý a čestný člověk. Současně ale uznávala, že

---

⁴³¹ Narodil se v červenci 1937 v Hradci Králové. Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. I T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), protokol o výslechu svědka.

⁴³² Narodil se v červenci 1941 v Litvínově. *Tamtéž*, protokol o výslechu svědka.

⁴³³ *Tamtéž*, list protokolu o výslechu svědka.

⁴³⁴ *Tamtéž*.

⁴³⁵ Dle § 100 odst. 1 písm. a) tr. zák. *Tamtéž*, protokol o hlavním líčení.

⁴³⁶ Dle § 8 odst. 1 k § 112 tr. zák. *Tamtéž*, rozsudek Okresního soudu v Mostě.

⁴³⁷ Katedra historie Technické univerzity v Liberci: *Žité dějiny (pamětnická setkání v Liberci), Záznam z pamětnického setkání s Václavem Umlaufem 21. 10. 2009 a 6. 3. 2013* [online], [vid. 13. 4. 2014,] dostupné z: <http://khi.fp.tul.cz/cs/zite-dejiny/925>.

mnohdy v některých situacích až moc mluvil, tedy i tam, kde jiní raději mlčeli. Proto veškeré jeho prohřešky přikládala jeho mladé nerozváženosti, ale podotkla, že v tom nikdy nebyly špatné úmysly.⁴³⁸

Umlauf využil svého práva a odvolal se. Další soudní jednání proběhlo u Krajského soudu v Ústí nad Labem. Zde bylo modifikováno rozhodnutí prvoinstančního soudu a za stejné trestné činy mu byl trest odnětí svobody snížen na trest v celkovém trvání dvaceti měsíců za mřížemi.⁴³⁹ Spadal do první nápravně výchovné skupiny. Výkon trestu vykonal ve věznici na Borech v Plzni. Zde potkal řadu zajímavých osob s podobným osudem jako např. Václava Havla nebo Jiřího Dientsbiera, s nimiž několikrát hovořil, nejčastěji při výměně ložního prádla jednou za čtrnáct dní.⁴⁴⁰

Po výkonu trestu několik let střídal různá zaměstnání např. kurátora, kuchaře na psychiatrii v Brně apod. Při tom si dodělával další vzdělání v oblasti cizích jazyků, filozofie a teologie. To pro něj bylo v této době největším cílem.⁴⁴¹ 30. prosince 1986 požádal Umlauf Okresní soud v Gottwaldově o zahlazení odsouzení. Jelikož veškeré zákonné podmínky splnil, bylo mu vyhověno.⁴⁴²

Naposledy byl zatčen 28. října 1989 na náměstí Svobody. Toto zatýkání už bylo zcela jiné, jelikož již nebyl vyslýchán StB, ale kriminálkou. Dle slov Umlaufa byl přístup tohoto orgánu relativně laxní, jelikož politické záležitosti nepatřily do kompetencí tohoto vyšetřovatele.⁴⁴³

V roce 1990 požádal Umlauf o úplnou rehabilitaci. Neveřejné zasedání se konalo u Okresního soudu v Mostě 18. září 1990. Prokurátor rozhodl ve prospěch Umlaufa a navrhl všechny rozsudky zrušit a trestní stíhání zastavit. Tím byl Václav Umlauf definitivně soudně i společensky očištěn a mohl začít svobodně žít tak, jak si mnoho lidí v minulých dobách přálo.

---

⁴³⁸ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), dopis Boženy Umlaufové Okresnímu soudu v Mostě.

⁴³⁹ *Tamtéž*, rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem nad Václavem Umlaufem.

⁴⁴⁰ Katedra historie Technické univerzity v Liberci: *Žité dějiny (pamětnická setkání v Liberci), Záznam z pamětnického setkání s Václavem Umlaufem 21. 10. 2009 a 6. 3. 2013* [online], [vid. 13. 4. 2014,] dostupné z: <http://khi.fp.tul.cz/cs/zite-dejiny/925>.

⁴⁴¹ *Tamtéž*.

⁴⁴² Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Václava Umlaufa (spis. zn. 1 T 178/80) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 4 Rt 644/90), usnesení o zahlazení odsouzení Václava Umlaufa.

⁴⁴³ Katedra historie Technické univerzity v Liberci: *Žité dějiny (pamětnická setkání v Liberci), Záznam z pamětnického setkání s Václavem Umlaufem 21. 10. 2009 a 6. 3. 2013* [online], [vid. 13. 4. 2014,] dostupné z: <http://khi.fp.tul.cz/cs/zite-dejiny/925>.

Později byl křesťanskými aktivisty nominován do Občanského fóra a nějakou dobu byl jeho brněnským předsedou. Dále byl zvolen volebním zmocněncem Občanského fóra za Jihomoravský kraj. Když Občanské fórum vyhrálo, přestal se v něm Umlauf nadále angažovat. Poté byl rok v teologickém semináři a záhy vstoupil k jezuitům. Do roku 1993 působil nějakou dobu v zahraničí – v Paříži, v Londýně a v Mnichově. Z Německa se vrátil do Čech, kde působil na Karlově univerzitě a později na Technické univerzitě v Liberci, kde dodnes vyučuje na katedře filozofie.⁴⁴⁴

7.8. Kauza Ivana Kožíška

Tento případ je mi velmi blízký, neboť se týká města, jež velmi dobře znám a také člověka, se kterým jsem několikrát přišla do styku. Když jsem se s Ivanem Kožíškem chystala udělat rozhovor, bohužel krátce předtím, 19. září 2014, v důsledku vážné nemoci zemřel.

Ivan Kožíšek⁴⁴⁵ se narodil 22. září 1948 v České Kamenici a většinu svého života strávil v Rumburku ve Šluknovském výběžku. Po roce 1977 podepsal *Chartu 77*, jelikož s jejími myšlenkami souhlasil. Doma několik let rozmnožoval samizdat, který poté ukrýval na půdě ve starém gauči, knihy a různými způsoby pomáhal ostatním disidentům. Trestného činu se měl dopustit tím, že v roce 1981 obcházel rumburské restaurace s peticí prezidentu republiky, ve které se hovořilo o nevinně jednoho z mluvčích *Charty 77* Ing. Rudolfa Battěky, který byl odsouzen k více než sedmiletému odnětí svobody. V jeho případě mělo dojít k porušení lidských práv, a proto sháněl Kožíšek podpisy co nejvíce osob. Nakonec bylo podepsáno pouze osm osob včetně Kožíška.⁴⁴⁶

31. srpna 1981 byl Kožíšek zadržen bezpečnostními orgány, jež provedly osobní prohlídku, a následovalo několik dlouhých výslechů. Od té doby byl Kožíšek ve vazební věznici v Litoměřicích. Kožíšek se snažil celou situaci s dopisem vysvětlit a přiznal, že byl jeho autorem. Přesto nelze tento záznam o výpovědi považovat za zcela věrohodný, jelikož se tam evidentně liší vlastnoruční podpis Kožíška oproti dalším jeho podpisům. Je možné, že se podepisoval pod nátlakem a ve strachu, což způsobilo

---

⁴⁴⁴ Katedra historie Technické univerzity v Liberci: *Žité dějiny (pamětnická setkání v Liberci), Záznam z pamětnického setkání s Václavem Umlaufem 21. 10. 2009 a 6. 3. 2013* [online], [vid. 13. 4. 2014,] dostupné z: <http://khi.fp.tul.cz/cs/zite-dejiny/925>.

⁴⁴⁵ Fotografie Ivana Kožíška pořízená jeho přítelem Pavlem Kláskem viz příloha č. 7.

⁴⁴⁶ Celý dopis i s podpisy viz příloha č. 8.

klepání ruky nebo se nabízí jiná alternativa, např. že výpověď byla sepsána a podepsána někým jiným.⁴⁴⁷

Trestní stíhání s ním bylo zahájeno 1. září 1981 pro trestný čin schvalování trestného činu a nadřování.⁴⁴⁸ Druhý den u něj byla provedena domovní prohlídka, kde bylo kromě psacího stroje zabaveno i několik osobních věcí. 4. září byl Kožíškovi ustanoven obhájce Jiří Šrámek.⁴⁴⁹

Ačkoli byl Kožíšek víceméně zdrav po všech stránkách a výslovně si nepřál žádná vyšetření, bylo nařízeno přezkoumání jeho duševního stavu. Důvodem byla zřejmě jeho minulost, neboť v mládí údajně prodělal vážnější nemoc a byl popisován jako samotářský, flegmatický apod.⁴⁵⁰ Prohlídku provedli psychiatři MUDr. Milan Jirgl a MUDr. Karel Stibral.⁴⁵¹ V posudku mimo jiné uvedli, že Kožíšek byl schopen účastnit se trestního řízení a nebyla nutná žádná ambulantní či ústavní léčba.⁴⁵²

K vyšetřování bylo pozváno několik svědků z řad osob, které měly být v restauraci, když tam Kožíšek donesl petici určenou prezidentovi. Vypovídal např. Václav Zázvorka, Eduard Anýž, Jiří Honc, Jaroslav Pohorský a několik dalších. Jeho již druhá manželka, Martina Kožíšková, odmítla proti svému manželovi vypovídat. 14. října byl Kožíšek seznámen s dosavadními výsledky vyšetřování a bylo mu sděleno, že se jeho trestný čin posuzuje pouze jako schvalování trestného činu.⁴⁵³ Ještě v říjnu se pokusil Kožíšek podat stížnost a požádat o propuštění z vazby, ale bylo to zamítnuto. Držení ve vazbě se prodlužovalo, neboť vyšetřování stále nebylo u konce.

V listopadu byl trestný čin překvalifikován a Ivan Kožíšek byl žalován Okresní prokuraturou v Děčíně ze spáchání trestného činu útoku na státní orgán a orgán společenské organizace podle § 154 odst. 2 tr. z.⁴⁵⁴ Žalobce jako důvod uvedl to, že Kožíšek byl evidentně společností nebezpečný, jelikož ohrozil „[...] *vztahy chránící důstojnost státního orgánu a zcela bezdůvodně hanobil soud pro výkon jeho pravomoci.*“⁴⁵⁵

---

⁴⁴⁷ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Ivana Kožíška (spis zn. 1 T 1192-81) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spi. zn. 4 Rt 237-90), protokol o výslechu obviněného Ivana Kožíška ze dne 1. září 1981.

⁴⁴⁸ *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání s Ivanem Kožíškem.

⁴⁴⁹ *Tamtéž*, ustanovení obhájce pro Ivana Kožíška.

⁴⁵⁰ *Tamtéž*, osvědčení o nemoci Ivana Kožíška.

⁴⁵¹ *Tamtéž*, usnesení o nařízení vyšetření duševního stavu obviněného Ivana Kožíška.

⁴⁵² *Tamtéž*, lékařský nález a posudek o duševním stavu Ivana Kožíška.

⁴⁵³ *Tamtéž*, protokol o seznámení obviněného s výsledky vyšetřování.

⁴⁵⁴ *Tamtéž*, obžaloba Ivana Kožíška.

⁴⁵⁵ *Tamtéž*.

Hlavní líčení se konalo 10. prosince 1981 u Okresního soudu v Děčíně. Předsedal mu JUDr. Jan Gloc. Po vyslechnutí všech svědků dal soud zapravdu žalobci a uznal Kožíška vinným z výše uvedeného trestného činu. Dostal sedm měsíců nepodmíněného trestu odnětí svobody v první nápravně výchovné skupině.⁴⁵⁶ Trest si odpykával v Nápravně výchovném ústavu v Novém Sedle.

Po sedmi měsících odnětí svobody, 31. března 1982, byl Kožíšek propuštěn na svobodu.⁴⁵⁷ Ovšem tím pro něj období neustálého strachu nekončilo. Nastala druhá vlna sledování, tajných domovních prohlídek včetně nočních, vyhrožování jemu a jeho dětem atd. V roce 1989 se znovu Kožíšek octl před soudem a ve vězení kvůli položení květin 21. srpna na sochu Nepokořeného v Rumburku. Nyní už měl ale Kožíšek štěstí, neboť se vyšetřování protáhlo až do revolučních dní, takže byla obžaloba stažena.⁴⁵⁸ 17. listopadu svolal velkou demonstraci na náměstí v Rumburku, kde dalo velké množství lidí najevo svůj vztah ke KSČ. Po roce 1989 se nakrátko angažoval v rumburském zastupitelstvu, ale brzy nato se stáhl a věnoval se své rodině a koníčkům.⁴⁵⁹

V roce 1990 mu k jeho rehabilitaci pomáhal advokát JUDr. Petr Makovec.⁴⁶⁰ V tuto dobu si také na jeho radu zažádal u Okresního soudu v Děčíně o vrácení veškerých finančních ztrát a také věcí, jež mu byly zabaveny při domovních prohlídkách. Celý jeho dopis vyznívá stále velice našťavaně a je z něj patrné, že Kožíšek tehdejšímu režimu jen tak neodpustil. Jako příklad slouží poslední odstavec celého dopisu. „[...] *Nezlobte se, že Vás zdržuji od jistě důležité práce, jenže já se domnívám, že i mne, uvězněním, soud zdržel od užitečné práce, ba od života, ale co bych povídal, to Vy těžko můžete pochopit.*“⁴⁶¹

3. prosince 1991 Okresní soud v Děčíně zrušil veškeré rozsudky a trestní stíhání Ivana Kožíška a tím Kožíška rehabilitoval.⁴⁶²

Tímto okamžikem nešťastné období v životě Ivana Kožíška a jeho rodiny skončilo a Kožíšek se věnoval svým zájmům. V roce 2007 objevil zálibu ve fotografování a díky své přátelské povaze si našel spoustu kamarádů a kolegů z řad

⁴⁵⁶ Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Ivana Kožíška (spis zn. 1 T 1192-81) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spi. zn. 4 Rt 237-90), rozsudek Okresního soudu v Děčíně nad Ivanem Kožíškem.

⁴⁵⁷ *Tamtéž*, hlášení změn na Ivana Kožíška.

⁴⁵⁸ Ústav pro studium totalitních režimů: *Ivan Kožíšek (1948)* [online], [vid. 19. 1. 2015], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/ivan-kozisek-1948>.

⁴⁵⁹ *Tamtéž*.

⁴⁶⁰ Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis k případu Ivana Kožíška (spi. zn. 4 Rt 237-90), návrh na rehabilitaci Ivana Kožíška.

⁴⁶¹ Celý dopis viz příloha č. 9. *Tamtéž*, dopis Ivana Kožíška Okresnímu soudu v Děčíně.

⁴⁶² *Tamtéž*, usnesení Okresnímu soudu v Děčíně ze dne 3. prosince 1991.

mladých fotografů. Ti ho popisují jako umělce s velkým srdcem a dodnes na něj velmi rádi vzpomínají.⁴⁶³

7.9. Kauza Radima Hložánky

Radim Hložánka se narodil 4. ledna 1923 v Petřvaldě u Nového Jičína. Zde začal studovat gymnázium, ale po zabrání Sudet byl nucen studia dokončit v Ostravě. Později absolvoval další vzdělání, např. lesní školu. Vystřídal několik různých zaměstnání např. zámečnick, tajemník národního výboru apod. V letech 1946–1948 absolvoval vojenskou službu ve Znojmě, při které dosáhl hodnosti důstojníka.⁴⁶⁴

Jelikož pocházel z věřící rodiny, dlouhou dobu uvažoval o tom, že by se stal knězem. Nakonec se tak skutečně rozhodl a v roce 1948 nastoupil do kněžského semináře.⁴⁶⁵ Zde našel i velmi dobrého přítele Vladimíra Neuwirtha. Seminář byl v roce 1950 v rámci perzekuce církví zrušen a Hložánka se opět věnoval, tentokrát na Opavsku, zcela jiným zaměstnáním. Přesto se ilegálně svým bohosloveckým zájmům věnoval. V roce 1961 byl ještě s několika lidmi zadržen a následujících šest měsíců strávil ve vazební věznicí. Nakonec byl Hložánka odsouzen na jedenáct let odnětí svobody za velezradu a rozkrádání socialistického majetku. Trest vykonával ve věznicí ve Valdicích, ovšem pouze do roku 1963, kdy byl propuštěn na svobodu.⁴⁶⁶

Už ve vězení se připravoval na kněžství. Po propuštění z výkonu trestu tomu nebylo jinak. Opět střídal různá zaměstnání a ve zbytku času se věnoval teologickým studiím. 16. dubna 1967 byl v rodné obci biskupem Štěpánem Trochou tajně vysvěcen na kněze.⁴⁶⁷

Od listopadu 1968 nastoupil jako kaplan do Mostu v severních Čechách a věnoval se dalším církevním záležitostem. O deset let později byl přeložen do Hořtky u Roudnice nad Labem. Zde se ve svém volném čase věnoval kostelům, které byly ve velmi špatném technickém stavu. Dále s několika dalšími lidmi vydával a šířil samizdatové tisky převážně z církevní oblasti.⁴⁶⁸ Tomu se věnoval velice intenzivně, až

---

⁴⁶³ Rozhovor s Pavlem Kláskem konaný dne 10. ledna 2015.

⁴⁶⁴ VLČEK, Vojtěch: *Radim Hložánka (1923)*, in: Ústav pro studium totalitních režimů [online], [vid. 25. 1. 2015], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/radim-hlozanka>.

⁴⁶⁵ *Tamtéž*.

⁴⁶⁶ *Tamtéž*.

⁴⁶⁷ VLČEK, Vojtěch: *Radim Hložánka (1923)*, in: Ústav pro studium totalitních režimů [online], [vid. 25. 1. 2015], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/radim-hlozanka>.

⁴⁶⁸ *Tamtéž*.

jedenáct hodin denně.⁴⁶⁹ Některé tiskoviny vycházely v rekordních nákladech např. dílo Laistové s názvem *První zkušenosti s Bohem* vyšlo v nákladu třech tisíc kusů.⁴⁷⁰

Kvůli tomu byl v říjnu 1981 zadržen a převezen do vazební věznice v Litoměřicích, kde se setkal mimo jiné např. s básníkem Ivanem Martinem Jirousem, který o něm napsal báseň, jež je ve sbírce *Magorova summa*.⁴⁷¹

30. března 1982⁴⁷² se konalo hlavní líčení u Okresního soudu v Litoměřicích. Jelikož se Hložánka de facto trestného činu nedopustil, byl odsouzen alespoň pro trestný čin maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 178 tr. z. Toho se měl dopustit tím, že nezaznamenával poctivě všechny finanční dary, které od věřících dostal, ale měl je používat na rozmnožování náboženských publikací. Proto bylo rozhodnuto o jeho nepodmíněném odnětí svobody v celkovém trvání dvaceti měsíců v první nápravně výchovné skupině. Navíc mu byl uložen zákaz duchovní činnosti na dobu pěti let a veškeré věci zabavené při domovní prohlídce propadly státu.⁴⁷³ Jednalo se o velké množství papíru, desek, náboženských textů a knih, materiál sloužící k rozmnožování knih aj. Soud konstatoval, že stupeň nebezpečnosti v případě Hložánka byl značný i kvůli jeho „trestné“ minulosti.⁴⁷⁴

O měsíc později podal Hložánka odvolání určené Krajskému soudu v Ústí nad Labem. Zde jednak poukázal na nesmysly a chyby vyskytující se v obžalobě a upozornil, že přesný přepis i s těmito nepřesnostmi se vyskytoval i v rozsudku, což bylo naprosto absurdní. Dále zmínil, že nic z toho, co měl spáchat, neodpovídalo trestnému činu, pro který byl odsouzen. Dokonce uvedl přesné znění paragrafů z trestního zákona. Hložánkovy argumenty byly skutečně na místě a bylo evidentní, že i v tomto případě soud pochybil, neboť Hložánka se nedopustil žádného trestného činu a ani mu žádný trestný čin nebyl prokázán. Hlavní svědek, jenž měl kontrolovat finance ve farním hospodářství, totiž jasně prohlásil, že to byly finance soukromé, které do farního hospodaření nepatří, a proto ani neměly být zapisovány do evidence.⁴⁷⁵ Navíc rozšiřování církevních textů nebylo ani podle tehdejšího zákonodárství trestným činem.

---

⁴⁶⁹ VLČEK, Vojtěch: *Radim Hložánka (1923)*, in: Ústav pro studium totalitních režimů [online], [vid. 25. 1. 2015], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/radim-hlozanka>.

⁴⁷⁰ *Tamtéž*.

⁴⁷¹ *Tamtéž*.

⁴⁷² Některé zdroje uvádí 20. března. *Tamtéž*.

⁴⁷³ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 121, sign. I/1, rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích nad Radimem Hložánkou. Sdělení VONS č. 306 „Radim Hložánka“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 1039–1041.

⁴⁷⁴ *Tamtéž*.

⁴⁷⁵ *Tamtéž*.

Z těchto důvodů Hložánka žádal Krajský soud v Ústí nad Labem o zproštění obžaloby. Uvedl, že při líčení projevovali přítomní evidentní nezájem, což dávali najevo pospáváním.⁴⁷⁶ Ačkoliv obhájce Radima Hložánka upozorňoval na porušování zákona, odvolací soud potvrdil rozsudek prvoinstančního soudu.⁴⁷⁷

Na tento poměrně kuriózní případ upozorňoval i VONS ve svém sdělení č. 306. Popsal celý případ Radima Hložánka i jeho odsouzení, při kterém byl evidentně porušen zákon.⁴⁷⁸

Svůj trest si odpykával ve věznici na Borech v Plzni, kde se setkal s některými známými lidmi, např. s Františkem Lízou, Václavem Havlem, Dominikem Dukou aj. Toto vězení snášel Hložánka ve svých padesáti devíti letech mnohem hůře, než když si odpykával trest v 60. letech. Bylo tam méně politických vězňů a mnoho z odsouzených byly skutečně osoby s kriminální minulostí. Všudypřítomná byla vulgarita, drogy, násilí, homosexualita apod. Navíc tyto osoby opovrhovaly Hložánkou jakožto církevním představitelem. Bylo to pro něj jedno z nejtěžších období v životě. Jelikož byl Hložánka v ustavičném stresu a byl již pokročilejšího věku, dostal infarkt, a proto byl z vězení 10. listopadu 1982 předčasně propuštěn.⁴⁷⁹ Kněžská služba mu již povolena nebyla, a tak se ve svém již důchodovém věku vrátil do svého rodného Petřvaldu, kde pokračoval s několika přáteli ve výrobě a šíření samizdatu. Později ještě stanul před soudem, ale nakonec byl celý případ zastaven, takže se již Hložánky nijak výrazně nedotkl.⁴⁸⁰

Po roce 1989 vystřídal ještě několik zaměstnání souvisejících s církevní službou. Jako příklad uvedme alespoň rok 1992, kdy se stal děkanem kroměřížské kapituly a rok 2002, kdy se stal jejím kanovníkem.⁴⁸¹

---

⁴⁷⁶ VLČEK, Vojtěch: *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel (.pdf)*, in: Nenápadní hrdinovie [online], [vid. 25. 1. 2015], dostupné z: http://www.november89.eu/kniznica/hlozane_k rozhovor.pdf.

⁴⁷⁷ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 121, sign. I/1, rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích nad Radimem Hložánkou. Sdělení VONS č. 306 „Radim Hložánka“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 1039–1041.

⁴⁷⁸ *Tamtéž.*

⁴⁷⁹ VLČEK, Vojtěch: *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel (.pdf)*, in: Nenápadní hrdinovie [online], [vid. 25. 1. 2015], dostupné z: http://www.november89.eu/kniznica/hlozane_k rozhovor.pdf.

⁴⁸⁰ *Tamtéž.*

⁴⁸¹ *Tamtéž.*

7.10. Kauza Jiřího a Ingrid Bartošových

Jiří Bartoš se narodil 10. září 1934 v Měšicích, okr. Praha. Značnou část svého života prožil ale v Děčíně. Z prvního manželství má dvě děti, Miloslava a Jiřinu, se kterými se ale vůbec nestýkal, Miloslava dokonce ani nepoznal. V roce 1970 se podruhé oženil s Ingrid Lambrechtovou, ženou německé národnosti, se kterou vychovával jejího syna Jiřího Lambrechta.⁴⁸² S Ingrid se seznámil ve svém tehdejší zaměstnání v *Dianě* v Děčíně a tráví spolu celý zbytek života.

Jelikož měl hluboké znalosti z oblasti radiové techniky, neboť se od roku 1951 podílel na činnosti Svazarmu a mezi lidmi měl velkou důvěru, byl v roce 1977 navržen na spolupráci do II. odboru správy StB ke kontrarozvědné činnosti. Od té doby byl označován krycím jménem Emil. Jedním z jeho hlavních úkolů měla být kontrola radioamatérů organizovaných ve Svazarmu. Za výhodu bezpečnostní orgány považovaly to, že znal mnoho radioamatérů z Československa, ale také těch, kteří se v minulosti rozhodli pro emigraci. Bezpečnostními orgány byl hodnocen jako člověk se „zdravými vlasteneckými názory“, který nezahlásil ani v krizových letech 1968–1969, jelikož se neúčastnil žádné „pravnicově“ zaměřené akce.⁴⁸³

StB se domnívala, že samotný akt verbování by měl proběhnout hladce, jelikož na základě zjištěných informací měl činnost StB hodnotit kladně. Pro tuto událost byla vybrána kancelář StB v Děčíně jako vhodné místo podléhající naprosté konspiraci. Dále měl být Bartošovi zadán tzv. prověřkový úkol, na kterém měl předvést své „schopnosti“. Ten spočíval v jeho návštěvě u otce jednoho z děčínských emigrantů. Pod záminkou vypůjčení součástky k radiostanici měl získat informace, proč se dotyčný po vyhlášení amnestie z ciziny nevrátil do Československa nebo proč nevyužil možnost legalizace pobytu v zahraničí.⁴⁸⁴ Jiří Bartoš se všemi podmínkami souhlasil a závazek ke spolupráci skutečně 30. června 1977 podepsal.⁴⁸⁵

Jeho „kladný“ vztah k StB je možno interpretovat na základě pozdějších skutečností jako velmi dobře promyšlený plán. Jiří Bartoš si totiž „vybudoval“ dobré jméno nejen mezi svými přáteli, ale také mezi příslušníky bezpečnostních orgánů. Byl považován za člověka, kterému lze naprosto důvěřovat, jelikož se celou dobu jevil dle slov StB jako velice seriózní. Jako promyšlený „tah“ to lze hodnotit hlavně proto, že

---

⁴⁸² Rozhovory s Vítom Bartošem konané v průběhu roku 2014 a 2015.

⁴⁸³ ABS, fond TS/MV, sign. TS-904754MV, „EMIL“ – Jiří Bartoš, návrh na získání Jiřího Bartoše ke spolupráci.

⁴⁸⁴ *Tamtéž*.

⁴⁸⁵ Závazek viz příloha č. 10. *Tamtéž*, zpráva o získání Jiřího Bartoše ke spolupráci.

díky své spolehlivosti neměl problémy vycestovat do NSR na návštěvu k rodině jeho ženy Ingrid. Tuto skutečnost ale společně se svou manželkou v roce 1981 využili k emigraci a do Československa se již až do roku 1989 nevrátili. Že s bezpečnostními orgány „spolupracoval“ pouze kvůli svým zájmům lze také usuzovat z toho, že veškeré informace, které poskytl jako tajný spolupracovník, měly pouze orientační a okrajový charakter. O žádné osobě nedonesl informaci, která by měla nějaký podstatný vliv. Je evidentní, že Bartoš nebyl typickým agentem – donašečem.⁴⁸⁶

Bartošovi vycestovali do NSR pod záminkou návštěvy rodičů manželky dne 6. července 1981 a to na dobu jednadvaceti dnů. Nic nenasvědčovalo tomu, že by měli emigrovat, jelikož v Československu nechali veškerý majetek včetně automobilu a dokonce syna Ingrid Jiřího Lambrechta. Ten vypověděl, že o emigraci hovořili, ale nebral to moc vážně. Pokud by se rozhodli nevrátit se, měli Lambrechtovi poslat telegram se vzkazem „*Babička je nemocná*“. Ten ale skutečně 25. července dorazil.⁴⁸⁷ StB poté využila dobrých vztahů mezi Lambrechtem, jeho matkou a Bartošem a donutili syna poslat jim dopis, kde měli svou emigraci zvážit. Nicméně to nepomohlo, Bartoš pravděpodobně praktiky StB dobře znal. Později jel Jiří Lambrecht za rodiči do Německa a na zpáteční cestě byl samozřejmě vyslýchán a vytěžován, aby se o Bartošových vědělo co nejvíce informací.⁴⁸⁸

11. ledna 1982 se tedy karta obrátila. Ze „seriózního“ tajného spolupracovníka StB se stala osoba nebezpečná. S Bartošovými bylo zahájeno trestní stíhání pro trestný čin opuštění republiky dle § 109 odst. 2 tr. z.⁴⁸⁹ Jelikož odjeli poměrně nečekaně a tajně, aby se to nikdo nedozvěděl předem, zanechali po sobě v Československu spoustu věcí, např. vybavený byt 2+1, cenné věci k radiotechnice, knihy, automobil značky Fiat apod. Tyto věci vyšetřovací orgány velice pohotově zajistily.⁴⁹⁰

13. ledna 1982 proběhl výslech syna Ingrid Bartošové Jiřího Lambrechta. Ten vypovídal o své matce, o svém nevlastním otci i o jejich nečekaném odjezdu. Prý nic nenasvědčovalo tomu, že by tam skutečně chtěli zůstat. Když se ho rodiče ptali, co by řekl tomu, kdyby tam zůstali, nebral to vážně a odpověděl ve smyslu, že by se vlastně nic nestalo. To Bartošovým pravděpodobně ulehčilo rozhodování. Slíbili, že kdyby k tomu skutečně došlo, že by poslali zmíněný telegram se vzkazem „*Babička je*

---

⁴⁸⁶ ABS, fond TS/MV, sign. TS-904754MV, „EMIL“ – Jiří Bartoš, závěrečná zpráva na s návrhem na ukončení spolupráce s agentem „EMIL“ ev. č. 15301.

⁴⁸⁷ *Tamtéž.*

⁴⁸⁸ *Tamtéž.*

⁴⁸⁹ *Tamtéž*, usnesení o zahájení trestního stíhání Jiřího a Ingrid Bartošových.

⁴⁹⁰ *Tamtéž*, usnesení o zajištění veškerého majetku Jiřího a Ingrid Bartošových.

nemocná“. Dále vypovídal o jejich společné korespondenci, kterou vyšetřovatelům poskytl, o jejich majetku apod.⁴⁹¹ Veškerou administrativu řešil po celou dobu obhájce dr. Kracík z Děčína, který byl manželům vybrán. Ten byl také seznamován s výsledky vyšetřování apod.⁴⁹²

31. března 1982 se konalo u Okresního soudu v Děčíně hlavní líčení. Oba manželé byli uznáni vinnými z trestného činu opuštění republiky podle § 109 odst. 2 tr. z. a byli odsouzeni k nepodmíněnému odnětí svobody v první nápravně výchovné skupině na dva a půl roku. Dále bylo rozhodnuto o propadnutí jejich majetku a novým vlastníkem se stal stát.⁴⁹³ Jelikož byli v cizině, trestu se vyhnuli a prakticky se jich toto rozhodnutí netýkalo. Jediný, kdo s tím měl starosti, byla jejich rodina. Po celou dobu vyšetřování byly vyslýchány všechny jejich děti, tedy i ty, se kterými se Bartoš vůbec nestýkal.⁴⁹⁴

Oba manželé se pochopitelně do Československa nevrátili a po dobu normalizace to ani nezkoušeli, jelikož věděli, že by se trestu nevyhnuli. Do své vlasti se vrátili až po roce 1989, když se již cítili v bezpečí a žádný soud jim nehrozil. Díky moderním sociálním sítím se podařilo jeho vnučce (od syna Miloslava) svého dědu vypátrat a od té doby jsou alespoň prostřednictvím internetu v kontaktu. Poslali si několik svých fotografií a také fotek svých rodin a vzájemně se informují, přejí si k narozeninám apod. Pravdou je, že o své minulosti se vyjadřuje celkem nerad, pravděpodobně z důvodu toho, že to pro něj a jeho rodinu byly těžké chvíle, ke kterým se nechce vracet. Nyní jsou již v důchodovém věku, žijí v Písku a věnují se své rodině a svým zájmům.⁴⁹⁵

7.11. Kauza Petra Švestky a jeho manželky

Petr Švestka se narodil 13. října 1954 v Mostě. Jeho druhá žena, Vladimíra Švestková, pak 23. října 1959 také v Mostě. Petr Švestka se během 70. a 80. let dopustil několika údajných trestných činů. Např. v roce 1980 byl spolu s dalšími lidmi odsouzen pro nedovolenou výrobu a držení omamných prostředků a jedů (v tomto případě šlo

---

⁴⁹¹ ABS, fond V/Ústí, sign. V-10617 Ústí, protokol o výslechu svědka Jiřího Lambrechta.

⁴⁹² *Tamtéž*, protokol o seznámení obhájce s výsledky vyšetřování.

⁴⁹³ *Tamtéž*, rozsudek Okresního soudu v Děčíně nad manželi Bartošovými.

⁴⁹⁴ Rozhovory s Vitem Bartošem konané v průběhu roku 2014 a 2015.

⁴⁹⁵ Rozhovory s Vitem Bartošem konané v průběhu roku 2014 a 2015.

o marihuanu) dle § 187 tr. z.⁴⁹⁶ Společně se pak manželé se měli provinit tím, že v roce 1982 využili svého turistického pobytu v zahraničí k emigraci a již se nevrátili.⁴⁹⁷

Dne 11. června 1982 vycestovali manželé Švestkovi na základě platných cestovních dokladů s cestovní agenturou ČEDOK na devítidenní návštěvu do NSR. Po několika dnech se však od zájezdu odpojili, do Československa se nevrátili a nepožádali o prodloužení pobytu ani o jeho legalizaci v zahraničí. Proto s nimi bylo dne 20. prosince 1982 zahájeno trestní stíhání pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 2 tr. z.⁴⁹⁸ Smutnou skutečností tohoto případu byl fakt, že Švestka zanechal v Československu dvě malé dcery z prvního manželství. Lucii, které byly tři roky, a Veroniku, které byly teprve dva roky. Obě dcery zůstaly u matky, ale přispívali na ně i prarodiče.⁴⁹⁹

Oběma manželům byl přidělen mostecký obhájce JUDr. Josef Holubička, který celý případ převzal.⁵⁰⁰ Vyšetřování v nepřítomnosti obviněných probíhalo poměrně dlouho, jelikož bylo třeba vyslechnout co nejvíce svědků. Jedním z nich byl např. otec Petra Švestky Bohumil, se kterým se ale stýkal velmi málo. Ten vyšetřovatelům uvedl adresu, na které se Švestkovi v NSR zdržovali a další informace, které měl z dopisu, jenž mu Švestka zaslal.⁵⁰¹ Dále byla vyslechnuta např. Alena Jarošová, matka obviněné a první žena Petra Švestky Miluše Švestková. Ta také poskytla vyšetřovatelům dopis od Švestky ze zahraničí.⁵⁰²

Hlavním motivem jejich emigrace byla zřejmě víra Švestky v nový a spokojenější život. Měl nedostatek financí, jelikož platil výživné na své dvě dcery a také měl problémy s bydlením.⁵⁰³

Dne 22. února 1983 se konalo hlavní líčení u Okresního soudu v Mostě, jemuž předsedal známý Drahoslav Matěcha. Oba byli uznáni vinnými z výše zmíněného trestného činu a byli odsouzeni k nepodmíněnému odnětí svobody v první nápravně výchovné skupině, Petr Švestka v trvání tří let a Vladimíra Švestková v trvání

---

⁴⁹⁶ Sdělení VONS č. 259 „Další křiví svědci v severních Čechách“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 893.

⁴⁹⁷ ABS, fond V/Ústí nad Labem, sign. V-10864 Ústí nad Labem, Švestka Petr, usnesení o zahájení trestního stíhání s manželi Švestkovými.

⁴⁹⁸ *Tamtéž*.

⁴⁹⁹ *Tamtéž*, hlášení na Petra Švestku.

⁵⁰⁰ *Tamtéž*, ustanovení obhájce pro manžele Švestkovy.

⁵⁰¹ *Tamtéž*, protokol o výsledku svědka.

⁵⁰² Oba dopisy viz příloha č. 11. *Tamtéž*, opisy dopisů z emigrace Petra Švestky své bývalé manželce a svému otci.

⁵⁰³ *Tamtéž*, protokol o výsledku svědka.

dvou let. Dále veškerý jejich majetek propadl státu.⁵⁰⁴ Švestka měl trest vyšší kvůli své trestné minulosti. Jelikož žili v emigraci, trest se jich nijak významně nedotkl.

Těchto případů, kdy se lidé rozhodli emigrovat, se v této době objevuje celá řada. Někteří ale neměli takové štěstí a mnoho z nich bylo třeba na hraničních přechodech či na letištích zadrženo. Těm, kterým se ale vystěhování ze země podařilo, se většinou do Československa již, minimálně do roku 1989, pochopitelně nevrátili. Často jim byly alespoň znemožněny veškeré kontakty s jejich rodinami.

7.12. Kauza Aleše Středy

Aleš Středa se narodil 22. ledna 1964 v Náchodě, ale v době svého stíhání žil v Litoměřicích. Problémy mu začaly v červenci 1989, kdy měl v několika restauracích v Litoměřicích rozšiřovat petice žádající propuštění šéfredaktora časopisu *Vokno* Františka Stárka, který byl od roku 1989 opět ve výkonu trestu odnětí svobody na dobu dvou a půl let pro trestný čin pobuřování. Středa byl údajně udán Stanislavem Štikou.⁵⁰⁵

Jelikož tím údajně rozšiřoval tiskovinu, která svým obsahem narušovala zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku, bylo samosoudkyní Okresního soudu v Litoměřicích rozhodnuto, že tím Středa spáchal přečin proti veřejnému pořádku podle § 6 písm. c) z. č. 150/69 Sb.⁵⁰⁶

Dne 23. srpna byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v celkovém trvání dvou měsíců. Trest byl tedy odložen na zkušební dobu jednoho roku, a pokud by do té doby Středa neprovedl žádný trestný čin či přečin, zůstal by dále bez trestu. K tomu mu byl uložen trest propadnutí podpisové listiny a zabavených letáků.⁵⁰⁷

O tomto případě informoval dne 16. října VONS pod sdělením číslo 1091. VONS celý případ popsal a dále upozornil na zajímavou skutečnost. Leták měl totiž bojovat za zákonně odsouzeného Stárka, jak popsala samosoudkyně Švecová. Jenže Stárek byl ve skutečnosti pravomocně odsouzen až 28. srpna 1989, takže rozhodnutí JUDr. Švecové bylo i věcně nesprávné. Bohužel drobné chyby se nevyhnulo ani toto sdělení VONS, jelikož zde bylo uvedeno, že trestní příkaz k tomuto případu byl ze dne 23. července, ale ve skutečnosti byl o měsíc starší.⁵⁰⁸

---

⁵⁰⁴ ABS, fond V/Ústí nad Labem, sign. V-10864 Ústí nad Labem, rozsudek Okresního soudu v Mostě nad manželi Švestkovými.

⁵⁰⁵ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 287, sign. I/1, trestní příkaz na Aleše Středu.

⁵⁰⁶ *Tamtéž.*

⁵⁰⁷ *Tamtéž.*

⁵⁰⁸ Sdělení VONS č. 1091 „Odsouzení Aleše Středy“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 3017.

Jelikož se Středa neodvolal a nepodal stížnost, byl trestní příkaz pravomocný. Středa byl tedy v podmínce. Ale protože se tento případ také odehrával na pozadí roku 1989, byl Středa v podmínce pravděpodobně pouze mnohem kratší dobu.

Zde lze vysledovat, jak se pozvolna měnily tresty za dané trestné činy a přečiny. Ještě před několika lety by byl tento „letákový“ případ posuzován jako trestný čin a trest pro jeho šířitele by byl pravděpodobně mnohem přísnější.

7.13. Kauza Romana Rákosníka

Roman Rákosník se narodil 4. 1. 1960 v Jablonci nad Nisou. Byl věřícím člověkem, signatářem *Charty 77* a aktivistou v řadách nezávislých organizací.⁵⁰⁹ V osmdesátých letech pracoval jako poštovní doručovatel. Už v roce 1985 měl problém s příslušníky VB, neboť seděl v Jablonci nad Nisou na lavičce a v ruce měl mít transparent s nápisem „*Charta 77 přeje všem demokraciím*“. Příslušníci VB se velmi rychle dostavili, zadrželi Rákosníka a podrobili ho dlouhému výslechu, při kterém mu bylo vyhrožováno ztrátou zaměstnání a dalšími perzekucemi. Nakonec byl propuštěn bez nějakých větších následků.⁵¹⁰

Daleko větší problémy mu začaly až v létě 1989, tedy velice brzy před listopadovými událostmi. 14. července 1989 převzal Rákosník povolávací rozkaz, na jehož základě měl nastoupit vojenské cvičení v Lounech.⁵¹¹

Absolutně s tím nesouhlasil, proto na tuto skutečnost reagoval otevřeným dopisem Československé lidové armádě, který měl být předán ministru národní obrany Milanu Václavíkovi a okresní vojenské správě v Jablonci nad Nisou. V tomto dopisu jasně upozorňoval, že jako věřící člověk upřednostňoval nenásilí a mír před násilím a jeho svědomí, stejně jako svědomí celé řady dalších osob, mu proto nedovolovalo sloužit v ozbrojených silách. Již několikrát měl údajně žádat o zavedení náhradní civilní služby pro ty, kteří skutečně odmítají spolupracovat s vojenskými orgány. Uvedl, že jediná alternativa pro „odpírače“ vojenské služby bylo vězení. Snažil se vysvětlit, že násilí a boj, na který ho měla vojenská služba připravit, vážným způsobem ohrožoval integritu jeho osobnosti, a proto nemohl na cvičení nastoupit. Nechápal, že lidé neměli

---

⁵⁰⁹ Založil např. Klub právní podpory. PAŽOUT, Jaroslav: *Odpírači vojenské služby a Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných*, in: BLAŽEK, Petr (ed.): *A nepozdvihne meč... – Odpírání vojenské služby v Československu 1948–1989*, Praha, Akademia 2007, ISBN 978-80-200-1558-7.

⁵¹⁰ Sdělení VONS č. 763 „Zadržení R. Rákosníka“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 766.

⁵¹¹ *Libri prohibiti*, sbírka VONS, inv. č. 265, sign. I/1, usnesení o nařízení domovní prohlídky u Romana Rákosníka.

možnost dostat náhradu v jiném sektoru, než byl vojenský. Proto rovnou v dopise uvedl, že zároveň nemohl přijmout sankce za nenastoupení na vojenskou službu, které „nabízel“ trestní zákoník dle § 280. Upozorňoval, že člověk není stroj a že má také nějaká práva. Rákosník ohlásil svůj přechod do „ilegality“ do té doby, než toto všechno orgány v Československu měly pochopit a přijmout. Tím chtěl naznačit, že se bude skrývat tak dlouho, dokud bude potřeba a nehodlal nastoupit ani do vězení ani na vojenskou službu.⁵¹² Tuto „revoltu“ zvolila v průběhu komunistického režimu celá řada dalších osob. Ty měly různé podstatné důvody, na jejichž základě odepřely vojenskou službu, byť jim hrozilo trestní stíhání.⁵¹³

Na základě této situace vyšetřovatel litoměřické vojenské prokuratury, kapitán Vladimír Nedvěd, zahájil proti Rákosníkovi dne 16. srpna 1989 trestní stíhání pro trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269. 5. září byla u něj doma provedena domovní prohlídka, při které se spoléhalo na to, že tam Rákosníka objeví.⁵¹⁴ Při prohlídce vyšetřovatelé hovořili s jeho matkou. Ta ale uvedla, že o svém synovi nic neví a netuší, kde by mohl být.⁵¹⁵ Vyšetřovatelé Rákosníka skutečně neobjevili, a tak se dál úspěšně skrýval. Pravděpodobně byl ukryt u svých známých v Brně, kteří mu umožnili azyl a na které se mohl naprosto spolehnout. Zde se Rákosník ostříhal, oholil, sundal brýle a byl naprosto k nepoznání.⁵¹⁶

Celý případ sledoval také VONS, který na vše upozornil a přidal názor, že odmítnutí vojenské služby v důsledku náboženského přesvědčení by nemělo být předmětem trestního postihu a nota bene když je kompenzováno ochotou k náhradní službě.⁵¹⁷

Kromě VONS o tomto případě informoval také zahraniční média např. *KNS NewsDesk* z 16. listopadu 1989. Zde byl tento případ katolického aktivisty popsán a bylo vysvětleno, že mnoho československých aktivistů z různých nelegálních skupin bylo povoláno do vojenské služby před výročím srpna 1968, aby byli drženi dále od Prahy. Je tedy zřejmé, že ještě 16. listopadu 1989 se Rákosník úspěšně skrýval. Média

---

⁵¹² Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 265, sign. IV/1, Roman Rákosník v ilegalitě.

⁵¹³ Podrobněji např. BLAŽEK, Petr (ed.): *A nepozdvihne meč... – Odpírání vojenské služby v Československu 1948–1989*, c. d.

⁵¹⁴ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 265, sign. IV/1, Roman Rákosník v ilegalitě.

⁵¹⁵ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 265, sign. I/1, protokol o provedení domovní prohlídky u Romana Rákosníka.

⁵¹⁶ BLAŽEK, Petr: *Odmowa służby wojskowej w Czechosłowacji 1969–1989* [online], [vid. 20. 1. 2015], dostupné z: cejsh.icm.edu.pl/.../PIS_04_253-270_Blazek.pdf.

⁵¹⁷ Sdělení VONS č. 1079 „Roman Rákosník v ilegalitě“, in: PAŽOUT, Jaroslav et al. (eds.): *CD příloha – Edice dokumentů VONS 1978–1989*, c. d., s. 2987–2989.

informovala i o dalších lidech, kteří se nějakou dobu skrývali, šlo např. o manžele Kořínkovi, kteří se skrývali v letech 1985–1989.⁵¹⁸

Kauza Romana Rákosníka se odehrávala na samém konci dlouhého komunistického režimu, a proto tento případ, jako celá řada dalších, nebyl ukončen. V tomto případě šlo o „štěstí v neštěstí“, neboť v době jeho trestního stíhání došlo k listopadovým událostem v Československu, které zcela změnily situaci.

---

⁵¹⁸ Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 265, sign. IV/2, Catholic activist in hiding (Czechoslovakia).

8. Závěr

Zhruba dvacetileté období tzv. normalizace bylo dobou trvalého napětí mezi vedením Československa a československou společností. Naděje na změnu vrcholící v roce 1968 vystřídalo tvrdé období tzv. konsolidace komunistického režimu. Významným impulsem ke kritice vedení státu se staly srpnové události v roce 1968. Zapříčinily prudký vzestup opozičních aktivit různého charakteru.

Tato práce ukázala, že situace v severozápadních Čechách převážně kopírovala dění v ostatních částech republiky a že obecné charakteristiky tohoto období jsou povětšinou platné i v tomto regionu, byť v něčem byl přeci jen specifický.

Lidé, kteří formovali pozdější disent, byli z počátku převážně z řad bývalých funkcionářů vyloučených ze své funkce (případně i ze strany) většinou kvůli svým postojům v krizovém období v roce 1968. Tento případ zde zastupuje např. Josef Mašín, jenž byl kvůli svým názorům v roce 1968 vystřídán ve funkci předsedy MNV ve Varnsdorfu.

Další významnou opoziční silou byli lidé hlásící se ke kultuře undergroundu. Stmelovali je mimo jiné společné zájmy jako např. literatura, hudba, divadlo, zájem o politické dění apod. Často se odlišovali od šedého mainstreamu dlouhými vlasy, poslechem západní hudby a vůbec odlišným způsobem života. Mnoho z nich pak bylo často právě i kvůli svému zevnějšku trnem v oku příslušníků bezpečnostních orgánů. Příkladem v severozápadních Čechách byl kupř. Jiří Slovák.

Právě v prostředí lidí, kteří prosazovali podobné ideje, se postupně formovalo jádro osob kolem *Charty 77*, jejíž Prohlášení vyšlo počátkem roku 1977. Samotní chartisté a vůbec lidé jakkoli spojení s touto iniciativou se stali velmi významnou složkou opozice napříč celou republikou. Její snahou bylo upozorňovat na nedodržování lidských práv, k čemuž se Československo zavázalo, a dále zveřejňovat případy nespravedlivě stíhaných osob. Signatáři a podporovatelé *Charty 77* se stávali předmětem pronásledování a dalších represí. V severozápadních Čechách uveďme jako příklad alespoň Jiřího Chmela, jenž byl mimo jiné za rozšiřování *Charty 77* odsouzen pro trestný čin pobuřování k nepodmíněnému odnětí svobody v celkovém trvání osmnácti měsíců. Mnoho z těchto osob bylo nuceno pod tlakem bezpečnostních orgánů signaci odvolat a těm, kteří tak neučinili, hrozily nepříjemnosti, které se mnohdy dotkly celých rodin.

Postupně vznikaly i další významné aktivity a iniciativy, např. *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných*, jehož hlavní náplní bylo upozorňovat veřejnost na případy nespravedlivě stíhaných osob a jehož dobové dokumenty byly také důležitým pramenem poznání v této práci.

Během osmdesátých let se do kritiky celého režimu začal zapojovat větší počet lidí. Významnou opoziční silou se stala mladá generace, která s sebou nenesla špatné zkušenosti z dob předešlých a zároveň dokázala odolávat stranické propagandě. Všeobecná nespokojenost byla zapříčiněna celkovou stagnací režimu, postupným zhoršováním hospodářské situace nejen v Československu, ale ve všech tzv. satelitních státech Sovětského svazu. V severozápadních Čechách k tomu přispěla i značná devastace krajiny a znečištění ovzduší, na což se čím dál tím častěji veřejně upozorňovalo. V tomto regionu se problematikou zhoršující se kvality ovzduší zabýval především Josef Ouroda, kterému nebyl alarmující stav životního prostředí lhostejný, neboť měl negativní dopad na zdraví celé řady osob.

Do opozičních aktivit se postupně zapojovalo čím dál tím více lidí a to z několika důvodů. Někoho značně omezovala nesvoboda projevu, někoho zasáhl nedostatek spotřebního zboží, jinému vadila nemožnost cestovat, v severozápadních Čechách lidem hrozily zdravotní problémy v důsledku znečištění ovzduší apod. Navíc již nebylo možné mít veškeré protirežimní aktivity zcela pod kontrolou. Jednak jich bylo mnohem více a navíc byly velmi často lépe utajované. Je pochopitelné, že mnoho osob nespokojených se situací v Československu zvolilo raději cestu emigrace. Příkladem může být Jiří Bartoš, Jiří Chmel či manželé Švestkovi.

I díky Gorbačovovým změnám v Sovětském svazu vznikl v Československu nový prostor pro otevřenou kritiku celého režimu, jež stála na podpoře větší části společnosti. Opoziční proudy a nezávislé organizace získávaly masovou podporu obyvatelstva. Bezpečnostní orgány se dále snažily věnovat aktivitám agenturní pozornost, ale již nebyly schopné takové kontroly, jako tomu bylo dříve. To vše povolna vedlo až k listopadovým událostem roku 1989.

Při zpracování práce vyšly na povrch zajímavé skutečnosti. Státní bezpečnost v tomto regionu po celou dobu tzv. normalizace obecně nejčastěji evidovala jedny a tytéž trestné činy. Jako nejčastější údajný trestný čin bylo uváděno pobuřování, hanobení republiky a jejího představitele, opuštění republiky apod. Během celého zmiňovaného období se objevovalo velké množství zakázaných tiskovin a různých

nápisů na veřejných místech. Ty se nejčastěji vztahovaly k probíhající okupaci Československa, kritizovaly komunistickou stranu, vzpomínaly na Jana Palacha, upozorňovaly na stálou degradaci československého hospodářství, kritizovaly přístup státních orgánů ke zhoršující se kvalitě životního prostředí apod. Některé materiály jsou pro ilustraci v příloze této práce. Dále se ve státobezpečnostní literatuře objevovalo mnoho informací o emigrantech, o lidech, kteří s nimi byli v kontaktu, o vytěžování navrátilců z ciziny atd. Zde se podařilo dokázat, že některé osoby v této době pravděpodobně pod vlivem propagandy donášely informace na své přátele či rodinu bezpečnostním orgánům. Ovšem je třeba upozornit na skutečnost, že k pramenům bylo třeba přistupovat velmi kriticky a nepodléhat dobové dikci. Stejně tak bylo třeba opatrného zacházení s jednotlivými výpověďmi, neboť mohly být zmanipulované, nemusely se zakládat na skutečných výpovědích apod.

Bezpečnostní orgány v severozápadních Čechách také po celou dobu intenzivně monitorovaly veškeré styky se zahraničím, průjezd zahraničních aut, kontrolovaly vojenské objekty apod. Kromě toho byly sledovány osoby jakéhokoli náboženského vyznání – katolíci, židé, jehovisté apod. Přestože zájem bezpečnostních orgánů o ně již nebyl takový jako třeba v padesátých letech, svodné informace jasně ukazují, že bylo potřeba vědět o veškerém jejich pohybu. V této práci je popsán např. případ dlouhodobé perzekuce římskokatolického kněze Radima Hložánky.

Mezi další osoby pod trvalým dohledem Státní bezpečnosti byli osoby preferující punk, lidé z prostředí *Charty 77*, undergroundu, ale i další zájmové skupiny, které se chtěly pravidelně stýkat – např. umělci, vodáci, trampové, ekologičtí aktivisté apod.

Jednotlivé případové studie v druhé části práci dokázaly, jakou roli ve vyšetřování, obžalování a následném odsouzení hrály bezpečnostní orgány a justice. Průběh vyšetřování a následné trestní stíhání probíhalo vždy podobným způsobem. K mnoha uvedeným případům byli pozváni soudní znalci, konkrétně nejčastěji psychiatři, jejichž úkolem bylo na základě rozhovorů a vyšetřování vytvořit posudek, ve kterém měla být popsána osobnost, jednotlivé charakterové a temperamentní rysy, ale i diagnóza. Práce upozornila na skutečnost, že psychiatři byli zváni i k případům, u nichž bylo evidentní, že dotyčný byl zcela zdravý. Mnoho diagnóz působilo vzhledem ke spáchanému trestnému činu velice absurdně.

Po několikahodinových výsleších podezřelých a svědků byla podána obžaloba a nakonec jednotlivé soudy vynesly, často za velmi prapodivných okolností, rozsudky.

Některé výslechy probíhaly i několik hodin, přičemž obvinění se mnohdy nemohli najít ani napít, ačkoli např. Petr Ouda (aktér v kauze Josef Hegr a spol.) trpěl diabetem. Jednotlivé výslechy především při hlavních líčeních také dosvědčily, že vyšetřovací metody byly skutečně různé a často nezákonné. Objevilo se několik podezření na hrubé zacházení s vyslýchanými, vydírání, křičení apod. To je případ např. Ivany Holotové z kauzy Josef Hegr a spol.

Lze si také všimnout, jak se měnil průběh vyšetřování a především jak se vyvíjely uvalené sankce. V první etapě tzv. normalizace padaly tresty poměrně přísné a odsouzení spadali do první či druhé nápravně výchovné skupiny, ovšem hlavně v druhé polovině osmdesátých let se tresty výrazně zmírňovaly. Odnětí svobody trvalo často „pouze“ několik měsíců a objevují se i podmíněné tresty. Tuto obecně platnou skutečnost odhalenou studováním archivních materiálů lze vysledovat i v dalších regionech Československa.

Některé kauzy také přiblížily život jejich aktérů po roce 1989. Často pokračovala soudní jednání, ale tentokrát už ve věci zahlazení odsouzení, rehabilitace, žádostí o navrácení zabavených soukromých věcí apod. Jako příklad slouží např. kauza Ivana Kožíška.

Mnoho případů je tak rozsáhlých a zajímavých, že by si dle mého názoru zasloužily minimálně samostatnou publikaci. Přesto věřím, že práce přispěla k částečnému zmapování této problematiky a že zaplnila alespoň některá prázdná místa v tak zajímavé regionální historii.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Archiv bezpečnostních složek

fond A 34 – II. správa kontrarozvědky – I. a II. díl

fond A 36 – X. správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli

fond TS/MV

fond V/Ústí nad Labem

Státní okresní archiv Děčín

fond Městského národního výboru Varnsdorf

Libri prohibiti

sbírka Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných

Okresní soud v Mostě

soudní spisy Jiřího Chmela, Gustava Vlasatého, Václava Umlaufa, Jiřího Slováka, Josefa Hegra a spol., Josefa Ourody a Ivana Kožíška

Osobní archiv Ludmily Mašínové

Orální prameny

Katedra historie Technické univerzity v Liberci: *Žité dějiny (pamětnická setkání v Liberci)*, *Záznam z pamětnického setkání s Václavem Umlaufem 21. 10. 2009 a 6. 3. 2013* [online], [vid. 13. 4. 2014,] dostupné z: <http://khi.fp.tul.cz/cs/zite-dejiny/925>.

Rozhovory Lenky Pondělíčkové s Marií Pondělíčkovou (8. 5. 2014)

Rozhovory Lenky Pondělíčkové s Františkem Pondělíčkem (8. 5. 2014)

Rozhovor Lenky Pondělíčkové s Václavem Umlaufem (14. 1. 2015)

Rozhovory Lenky Pondělíčkové s Pavlem Kláskem (8. 1. 2015)

Rozhovory Lenky Pondělíčkové s Vítem Bartošem (15. 9. 2014)

Rozhovor Lenky Pondělíčkové s Miloslavem Bartošem (8. 1. 2015)

Ústav pro studium totalitních režimů: *Ivan Kozíšek (1948)* [online], [vid. 19. 1. 2015], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/ivan-kozisek-1948>.

Tiskem vydané prameny

JELÍNEK, Jaroslav, et al.: *Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1985*, Praha, SNLT – Nakladatelství technické literatury 1985.

Opatření k posílení stranického vlivu v místech, kde je nízký počet komunistů a nejsou ustaveny základní organizace strany [online], aktualizace 29. 9. 2010 [vid. 4. 3. 2014], dostupné z: http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/cat_view/9-dokumenty/10-neperiodicke-publikace-ustedniho-vyboru-ks.html.

PAŽOUT, Jaroslav, et al. (eds.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných 1978–1989*, Praha, Academia 2014, ISBN 978-80-200-2388-9.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ [online], aktualizace 29. 9. 2010 [vid. 4. 3. 2014], dostupné z: http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/cat_view/9-dokumenty/10-neperiodicke-publikace-ustedniho-vyboru-ks.html.

Sbírka zákonů Republiky československé z roku 1948.

Sbírka zákonů Československé socialistické republiky z roku 1960.

Sbírka zákonů České republiky z roku 1993, 1997.

VLČEK, Vojtěch: *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel (.pdf)*, in: *Nenápadní hrdinovie* [online], [vid. 25. 1. 2015], dostupné z: http://www.november89.eu/kniznica/hlozane_k_rozhovor.pdf.

ZAVŘELOVÁ, Jindřiška: *Statistická ročenka, okres Děčín 1985*, Děčín, Severografia Děčín 1986.

Literatura

ANDĚL, Jiří, et al.: *Geografie Ústecka, Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně 2002, ISBN 80-7044-413-4.

BLAŽEK, Petr: Odmowa służby wojskowej w Czechosłowacji 1969–1989 [online], [vid. 20. 1. 2015], dostupné z: cejsh.icm.edu.pl/.../PIS_04_253-270_Blazek.pdf.

BLAŽEK, Petr (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*, Ústav českých dějin FF UK, Praha, Dokořán 2005, ISBN 80-7363-007-9.

BLAŽEK, Petr (ed.): *A nepozdvihne meč... – Odpírání vojenské služby v Československu 1948–1989*, Praha, Akademia 2007, ISBN 978-80-200-1558-7.

BLAŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Dominový efekt: Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR 2013, ISBN 978-80-7285-166-9.

BOBOVSKÝ, Marek: *Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity ve Východočeském kraji v letech 1969–1989*, diplomová práce, Technická univerzita v Liberci 2014.

DENČEVOVÁ, Ivana – STÁREK, František, Čuñas – STEHLÍK, Michal: *Tváře undergroundu*, Praha, Radioservis 2012, ISBN 978-80-87530-17-7.

FRYDRÝŠKOVÁ, Kristýna: *Romové pod vlivem komunismu*, in: *Romano vod'ori* (časopis pro multikulturní mládež) [online], [vid. 3. 12. 2014], dostupné z: <http://www.romanovodori.cz/etno/romove-pod-vlivem-komunismu/>.

HAUSEROVÁ, Nikola: *Petiční hnutí v Československu v letech 1987–1988*, diplomová práce, Technická univerzita v Liberci 2014.

HOPPE, Jiří: *Opozice '68: sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2.

HRABAL, Milan: *Odešel Josef Mašín*, in: *Hlas severu*, č. 15, 2000.

HRADECKÁ, Vladimíra – KOUDELKA, František: *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969–1974*, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, sv. 31, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1998, ISBN 80-85270-83-8.

KALINOVÁ, Lenka: *Konec nadějím a nová očekávání: K dějinám české společnosti 1969-1993*, Praha, Academia 2012, ISBN 978-80-200-2043-7.

MAŇÁK, Jiří: *Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1997, ISBN 80-85270-59-5.

OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc společnost 1969/1989*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1994, ISBN 80-85800-12-8.

OTÁHAL, Milan: *Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2011, ISBN 978-80-7285-137-9.

OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969–1989: Příspěvek ke stavu bádání*, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, sv. 36, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2002, ISBN 80-7285-011-3.

PAVKA, Marek: *Kádry rozhodují vše! Kádrová politika z hlediska teorie elit (prvních pět let komunistické vlády)*, Brno, Prius 2003, Studijní materiál projektu Krize komunistického systému v Československu 1953–1957, sv. 7, ISBN 80-7285-034-2.

PONDĚLÍČKOVÁ, Lenka: *Josef Mašín – varnsdorfský občan*, bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci 2012.

PROKEŠ, Petr: *Konec jednoho experimentu: Krize a pád totalitního režimu v Československu 1968–1989*, Jinočany, H & H 1993, ISBN 80-85787-08-3.

STÁREK, František – KOSTÚR, Jiří: *Baráky – souostroví svobody*, Praha, Pulchra 2010, ISBN 978-80-87377-19-2.

ŠVEŇHOVÁ, Romana, et al: *Sám proti moci. Opozice proti totalitnímu režimu 1948–1989*, in: Ročenka, Kruh přátel muzea Varnsdorf 2001.

THOMAS, Daniel, C. *Helsinský efekt: Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*, Praha, Academia ČSDS 2007, Novověk, sv. 1, ISBN 978-80-200-1506-8.

TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989: Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*, Praha, Vyšehrad 2008, ISBN 978-80-7021-944-7.

TOMEK, Prokop: *Prevence, profylaxe a výchova v pojetí Státní bezpečnosti* [online], [vid. 8. 12. 2014], dostupné z: <http://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik5-2007/kap04.pdf>.

TOMEK, Prokop: Případ Milana Vlka a Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, in: *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných: Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*, PAŽOUT, Jaroslav (ed.), Sborník grantového projektu, č. 2, 2008, Libri prohibiti 2008, ISBN 978-80-254-2077-5, s. 64–71.

VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1996, ISBN 80-85800-58-6.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku*, Praha, Fakulta humanitních studií UK v Praze: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2011, ISBN 978-80-87398-22-7.

VILÍMEK, Tomáš: *Solidarita napříč hranicemi: Opozice V ČSSR a NDR po roce 1968*, Praha, Vyšehrad 2010, ISBN 978-80-7429-030-5.

Filmy a rozhlasové pořady

Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy: *Vypovězen k nočnímu azylu – Jiří Chmel* (rež. Jiří Fiedor, 2011), [vid. 5. 12. 2014], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/211452801390023-neznami-hrdinove-pohnute-osudy/>.

Internetové zdroje

Český statistický úřad: *Charakteristika Ústeckého kraje* [online], aktualizace 9. 1. 2014 [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/charakteristika_kraje.

Český statistický úřad: *Nejnovější údaje o kraji* [online], aktualizace 17. 2. 2014 [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: <http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/home>.

Český statistický úřad: *Nezaměstnanost v Ústeckém kraji* [online], aktualizace 24. 1. 2014 [vid. 19. 2. 2014], dostupné z: http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/nezamestnanost_v_usteckem_kraji_k_31_12_2013.

KAŇÁKOVÁ, Božena: *Solidarita*, in: *Moderní dějiny Polska a Československa* [online], 30. 11. 2011 [vid. 4. 12. 2014], dostupné z: <http://moderni-dejiny-pl-csr.blogspot.cz/2011/11/solidarita.html>.

Libri Prohibiri: UHL, Petr: *Informace o Chartě 77 – článková bibliografie* [online], [vid. 3. 12. 2014], dostupné z: http://libpro.cts.cuni.cz/publ_infoch.htm.

Policie České republiky: *Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu – Struktura StB, Centrální součásti StB od 1. 7. 1974 do 31. 7. 1988* [online], [vid. 15. 1. 2015], dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/struktura-stb.aspx>.

Totalita.cz: RŮŽIČKA, Daniel: *Státní bezpečnost (StB)* [online], [vid. 6. 3. 2014], dostupné z: <http://www.totalita.cz/stb/stb.php>.

Regionální informační servis: *Souhrnné informace o Ústí nad Labem* [online], [vid. 19. 2. 2014], dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=554804>.

Ústav pro studium totalitních režimů: *Denní svodky a informace Hlavní správy Státní bezpečnosti* [online], [vid. 20. 10. 2014], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/denni-svodky-hlavni-spravy-stb>.

Ústecký kraj: *Statistika Ústeckého kraje* [online], aktualizace 29. 8. 2006 [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: http://www.krustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=311515&p1=95406.

Ústecký kraj: *Mapa Ústeckého kraje* [online], [vid. 18. 2. 2014], dostupné z: <http://spravnimapa.topograf.cz/ustecky-kraj>.

VLČEK, Vojtěch: *Radim Hložánka (1923)*, in: Ústav pro studium totalitních režimů [online], [vid. 25. 1. 2015], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/radim-hlozanka>.

Wikipedia: KONÍČEK, Ondřej: *Mapa severočeského kraje (1960–1990)* [online], [vid. 26. 2. 2014], dostupné z: <http://sk.wikipedia.org/wiki/S%C3%BAbor:Severoceskykraj.PNG>.

Wikipedia: *Zpravodajská spolková služba* [online], aktualizace 5. 4. 2013 [vid. 29. 10. 2014], dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Spolkov%C3%A1_zpravodajsk%C3%A1_slu%C5%BEba.

PŘÍLOHA

Příloha

1: Prohlášení zaměstnanců elektrárny Tušimice, ve kterém vyjadřují nesouhlas s událostmi roku 1968 a 1969 a požadují naplnění ideálů z roku 1968

2: Kreslené vtipy vyjadřující názory jejich autorů na tehdejší situaci v Československu

3: Dopis Vratislava Brabence z Vídně o plánované akci Synchron, v rámci níž měly proběhnout demonstrace proti odsouzení Ivana Jirouse, Františka Stárka, Michala Hýbka a Milana Friče

4: Přehled výskytů protizákonných písemností a anonymních telefonátů za měsíc září, říjen a listopad 1988

5: Fotodokumentace kanceláře Gustava Vlasatého a zabavených plakátů s hesly

6: Fotografie Jiřího Chmela

7: Ivan Kožíšek na fotografii jeho přítele Pavla Kláska

8: Dopis Ivana Kožíška prezidentu republiky s požadavkem propuštění Rudolfa Battěka z vězení

9: Dopis Ivana Kožíška Okresnímu soudu v Děčíně, v němž požaduje úplnou rehabilitaci a navrácení všech nákladů vzniklých jeho trestním stíháním

10: Závazek ke spolupráci s československou kontrarozvědkou podepsaný Jiřím Bartošem 30. června 1977

11: Opisy dopisů z emigrace Petra Švestky své bývalé manželce a svému otci

12: Korespondenčně vedený rozhovor Lenky Pondělíčkové s Pavlem Kláskem o jeho příteli Ivanu Kožíškovi, 26. leden 2015

1: Prohlášení zaměstnanců elektrárny Tušimice, ve kterém vyjadřují nesouhlas s událostmi roku 1968 a 1969 a požadují naplnění ideálů z roku 1968

- 15 -

Text prohlášení

My, zaměstnanci elektrárny Tušimice, se obracíme na Vás s důrazným požadavkem, aby konečně vedení strany, vláda ČSR i sám prezident republiky vzali na vědomí, že se nadále nehodláme podílet na zrazování vznešených ideálů ledna 1968, které jste sami vytýčili a že jsme rozhodnutí bez ohledu na sovětský nátlak rezolutně prosazovat své požadavky.

Je lépe obětovat své životy, než žít v trvalé porobě, nejistotě a být trvale vystaveni omezování osobní svobody. Již několikrát jsme Vás varovali, nyní jsme rozhodnutí přikročit k činům.

Hrdinné obětování vlastního života našeho studenta, kolegy a přítele Jana PALACHA je nám příkladem.

Varujeme Vás, přestaňte spolupracovat se zrádci, kteří již stejně nikoho nezastupují a respektujte konečně přání a tužby všeho našeho lidu, za všech okolností.

Jsmo již unaveni 20 let porobou, jsmo unaveni vašimi sliby, vašim sjednocováním názorů, vaší stranickou disciplínou, ale jsmo mravně silní.

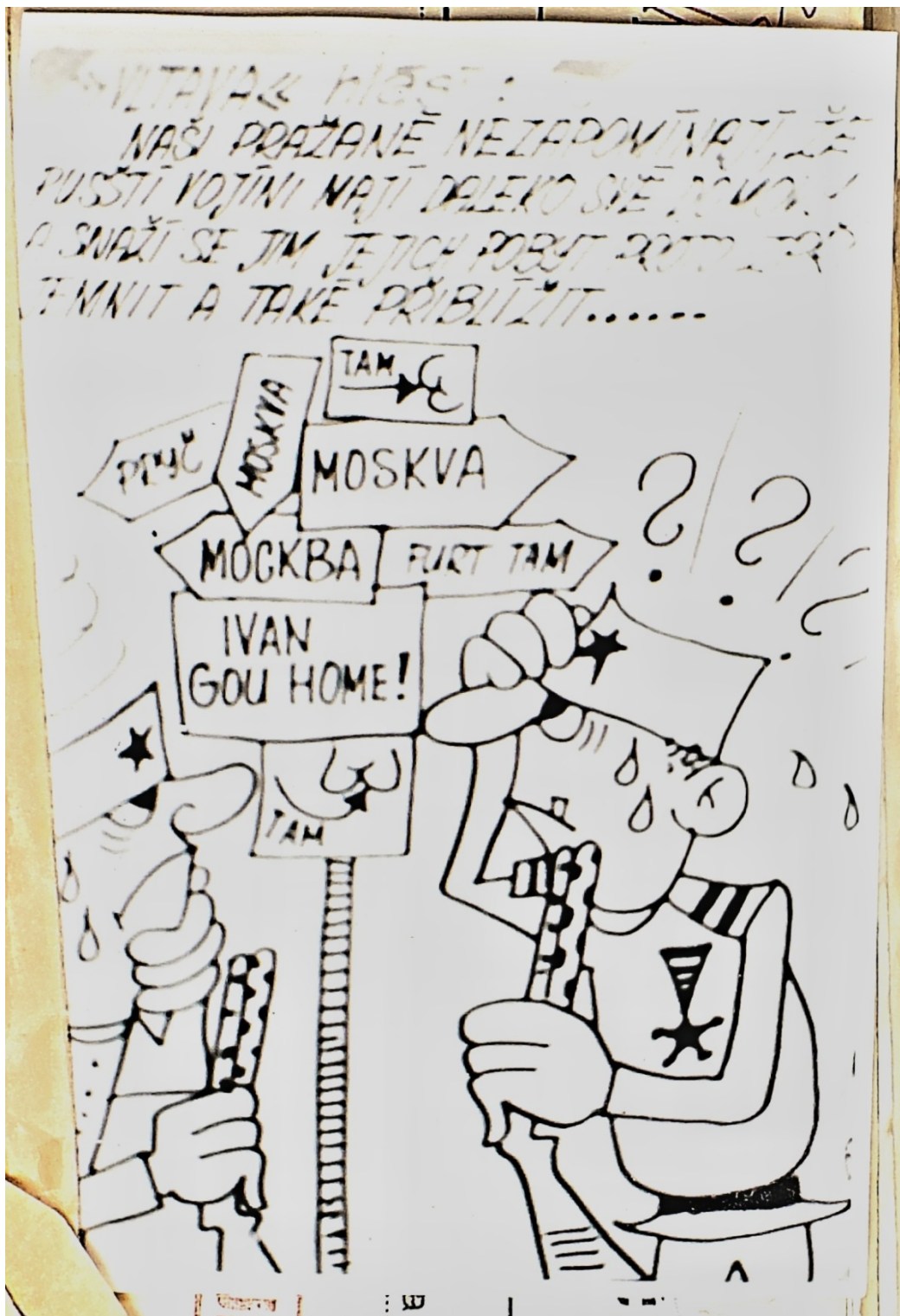
Ve zradě s námi nepočítejte! Dnes již nejde o stranu, dnes jde o budoucnost našich dětí, dnes jde o budoucnost ČSR. A to si, prosím, uvědomte!

Stavíme se do jedné řady s našimi studenty a vyzýváme vás co nejdůrazněji, nejvyšší stranické a státní orgány, aby neodkladně zahájily politiku důsledného hájení zájmů našich národů.

Zaměstnanci elektrárny Tušimice
razítko ZV ROH a podpis předsedy
s. M a c á k a

ABS, fond A 34, inv. jedn. 3641, Zprávy o státobezpečnostní situaci v krajích za leden - únor 1969, s. 15.

2: Kreslené vtipy vyjadřující názory jejich autorů na tehdejší situaci v Československu

ABS, fond A 34, inv. jedn. 3703, Týdenní informace ze správy StB Ústí nad Labem za březen 1969 – prosinec 1969.

MOTTO:

TO KRÁSNE RÁNO,
TO SI PAMATUJ, KE'
DÍTĚ...

S radostí v srdci oznamujeme,
že dne 21.8-68 od nás odešlo
po dlouhé nemoci a drastické
léčbě

ČESKOSLOVENSKO
SOVĚTSKÉ PŘÁTELSTVÍ

Pohřeb drahého zemělího se nekona,
jelikož nebylo ani lochu toho,
co by se veslo do Urny.

La pozůstatě

Bratři

Sestry

Nebyly prázny a vesle se
řevěliny a věneč nejsou milné.

Amen

3: Dopis Vratislava Brabence z Vídně o plánované akci Synchron, v rámci níž měly proběhnout demonstrace proti odsouzení Ivana Jirouse, Františka Stárka, Michala Hýbka a Milana Friče

AKCE SYNCHRON

Příprava synchronních demonstrací před čs. zastupitelskými úřady proti odsouzení Ivana Jirouse /3 1/2 roku/, Františka Stárka/2 1/2 / Michala Hýbka/18 měs./, Milana Friče/15 měs./.
Viz Sdělení VONS č. 307: Rozsudek nad nekonformním časopisem.

Příprava akce, která probíhala během prázdnin, byla zdlouhavá a dodnes nemám odpovědi od všech přátel, které jsem ke spolupráci vyzval. Nezbyvá mi nic jiného, než přípravy uzavřít a určit datum synchronní demonstrace asi v deseti státech. Zprávy z domova docházejí špatně a je pravděpodobné, že bychom nestihli reagovat přesně na termín odvolacího soudu. Rozhodl jsem se, že bez ohledu na datum odvolacího soudního řízení uspořádáme ve dnech 22-23-24. září 1982 demonstrace. Hlavní den by měl být čtvrtek 23.9.1982, ale je možné volit ze tří ~~možných~~ termínů. Jedním z důvodů, proč jsem se rozhodl už teď určit pevné datum je nutnost, žádat předem úřady o povolení k demonstraci.

Nechci nikoho ovlivňovat v tom, jak by měla demonstrace vypadat. Přál bych si, aby v nápisech bylo jasně uveden důvod, tj. odsouzení zmíněné skupiny a aby celá akce zároveň připomněla ostatní politické vězně u nás, případně upozárnila na nebezpečí dalších procesů atd. Bude-li součástí akce petice, nebo podpisovka ap., tím lépe. Nezapomente také napsat, že totéž probíhá současně v dalších deseti státech. Jediné by měly mít tyto akce společného: Aby nebyly emigrantsky utrápené.

Je nutné pro další návaznou činnost všechno dobře dokumentovat dostupnými způsoby a zároveň se pokusit, předem i přitom, o širokou publicitu.

Jestliže mezitím proběhne soudní řízení, budeme protestovat proti rozsudku, který rychle oznámím.

Díky! Těším se na zprávy a na materiály.

Víden 1.9.1982

Vratislav Brabec

Vratislav Brabec

Artillerieplatz 1/1/5

1110 WIEN, Austria

- OBRAŤTE SE NA AMNESTY INTERNATIONAL, KTERÁ AKCI PODPORUJE!
Paul Wilson chce v Kanadě uspořádat několik koncertů ve prospěch vězňů. To je další možnost, jak veřejně projevit náš nesouhlas s potlačováním nezávislé kultury u nás. Očekávám, že podobných nápadů bude víc i jinde.

4: Přehled výskytů protizákonných písemností a anonymních telefonátů za měsíc září, říjen a listopad 1988

Příloha č. 4

P Ř E H L E D

výskytu protizákonných písemností a anonymních telefonátů
za měsíc září, říjen a listopad 1988

	Počet případů	Celkový počet
letáky	38	6.864
anonymní dopisy	33	85
výhružné an. dopisy	6	18
nápisy	27	47
výhružné an. telefonáty	21	21
materiály charty	-	823
zahraniční písemnosti	-	1.069
materiály AMNESTY	-	7.953

Na území ČSSR bylo za měsíc září, říjen, listopad 1988 vypátráno celkem 105 pachatelů - pisatelů a rozšiřovatelů protizákonných písemností a objasněno 84 jednotlivých případů.

ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 875, Informace o bezpečnostní situaci a výsledcích činnosti jednotlivých odborů II. správy SNB za IV. čtvrtletí 1988, Přehled výskytů protizákonných písemností a anonymních telefonátů za měsíc září, říjen a listopad 1988, příloha 1-2.

R O Z B O R

obsahu protizákonných písemností za měsíc září, říjen
a listopad 1988

---

	letáky	dopisy	nápisy
Útoky proti KSČ, stranickým a vládním funkcionářům	257	54	19
Šíření buržoazní ideologie, revizionismu a jiných protisocialistických tendencí	9	20	-
Útoky proti jednotě soc. tábora, spojení se SSSR a jejím představitelům	5	2	4
Vyvolávání nespokojenosti, pasivity a paniky	14	-	-
Vyhrožování fyzickým násilím	3	11	-
Podpora a propagace fašismu	-	2	14
Útoky proti národnostní skupině, rase a náboženskému vyznání	-	3	-
Šíření nepravdivých a poplašných zpráv	3.868	-	-
Písemnosti s nižší spol. nebezpečností	39	14	7
Upozorňující písemnosti	-	1	-
Organizování stávek a demonstrací	2.728	1	-

ABS, fond A 34/1, inv. jedn. 875, Informace o bezpečnostní situaci a výsledcích činnosti jednotlivých odborů II. správy SNB za IV. čtvrtletí 1988, Přehled výskytů protizákonných písemností a anonymních telefonátů za měsíc září, říjen a listopad 1988, příloha

5: Fotodokumentace kanceláře Gustava Vlasatého a zabavených plakátů s hesly

1. Pohled na stůl Vlasatého, nad ním umístěn plakát.

2. Pohled na plakát vedoucích od dveří do kanceláře.

Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), dokumentace k trestné činnosti Gustava Vlasatého.

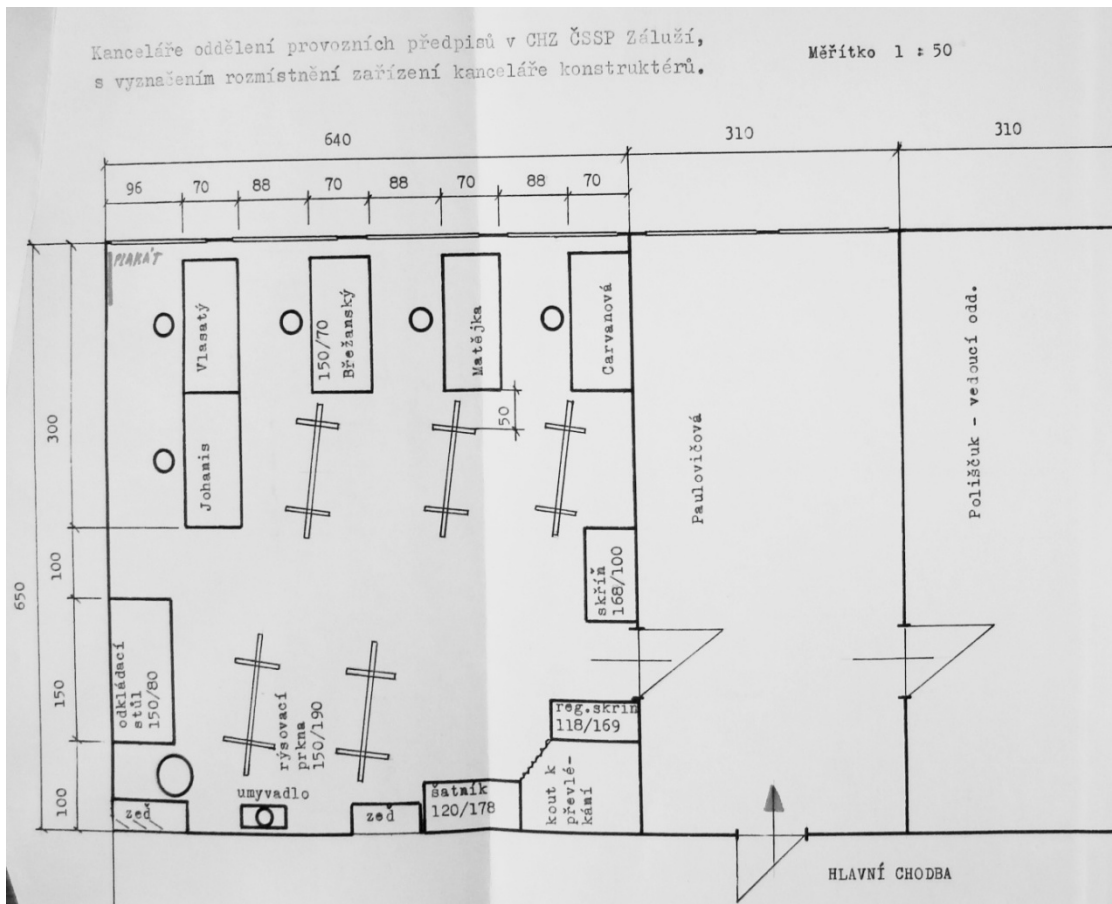
3. Pohled do kanceláře od stolu Vlasatého.

4. Výhled od stolu Vlasatého.

Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), dokumentace k trestné činnosti Gustava Vlasatého.

Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), dokumentace k trestné činnosti Gustava Vlasatého.

5. Fotokopie pla kátu.

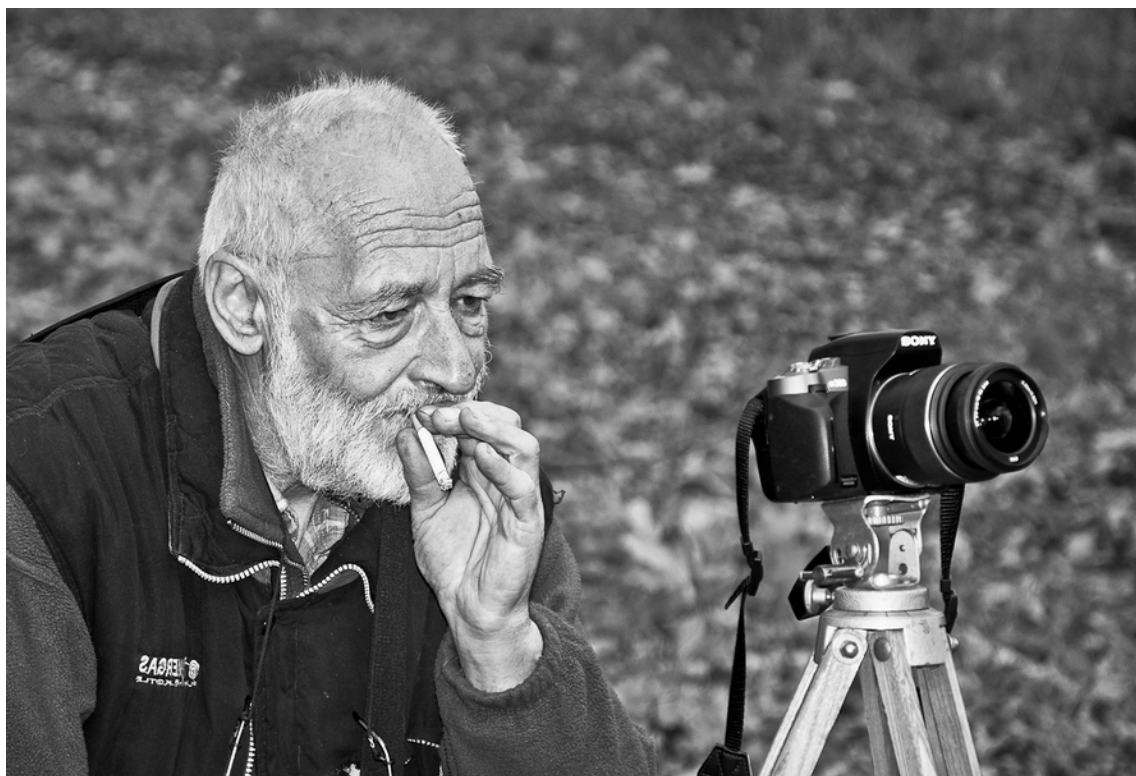
Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Gustava Vlasatého (spis. zn. 1 T 132-78) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spis. zn. 1 Rt 261-90), dokumentace k trestné činnosti Gustava Vlasatého.

6: Fotografie Jiřího Chmela

Libri prohibiti, sbírka VONS, inv. č. 135, sign. VI/1, fotografie Jiřího Chmela.

7: Ivan Kožíšek na fotografii jeho přítele Pavla Kláska

*Fotogalerie Pavla Kláska: Ivan v akci [online], [vid 1. 4. 2015], dostupné z:
<http://www.pavelklasek.cz/image.php?id=1325247565>.*

8: Dopis Ivana Kožíška prezidentu republiky s požadavkem na propuštění Rudolfa Battěka z vězení

Otevřený dopis prezidentu republiky.

dr. Gustáv Husák
prezident ČSSR
Praha Hrad.

Vážený pane prezidente,

nedávno byl pražským soudem odsouzen k více než sedmiletému odnětí svobody ing. Rudolf Battěk (mluvčí Charty 77) za údajnou protistátní činnost.

Domníváme se, že byl odsouzen nespravedlivě. Člověk má přece právo získávat a šířit informace a myšlenky jakýmkoliv způsobem, protože jen tím, že své názory neskrývá, nýbrž zveřejňuje, stává se platnou součástí lidské společnosti. Cílem společnosti je neustálý duchovní růst, který vede k společenskému pokroku. Nepochybujeme o tom, že toto je cíl i naší společnosti.

Proto, vážený pane prezidente, se obračíme na vás s žádostí, aby jste se vším svým vlivem zasadil za důsledné dodržování lidských práv, za propuštění ing. Rudolfa Battěka a dalších nespravedlivě stíhaných občanů. Tím, že z moci své funkce zamezíte nespravedlnosti a svévoli některých úřadů, přispějete k míru a porozumění mezi národy.

S vírou v pravdu, dobro a ušlechtilost
se jako občané ČSSR připojujeme svými podpisy.

v Severočeském kraji 20.9.1981.

Příloha: podpisové archy

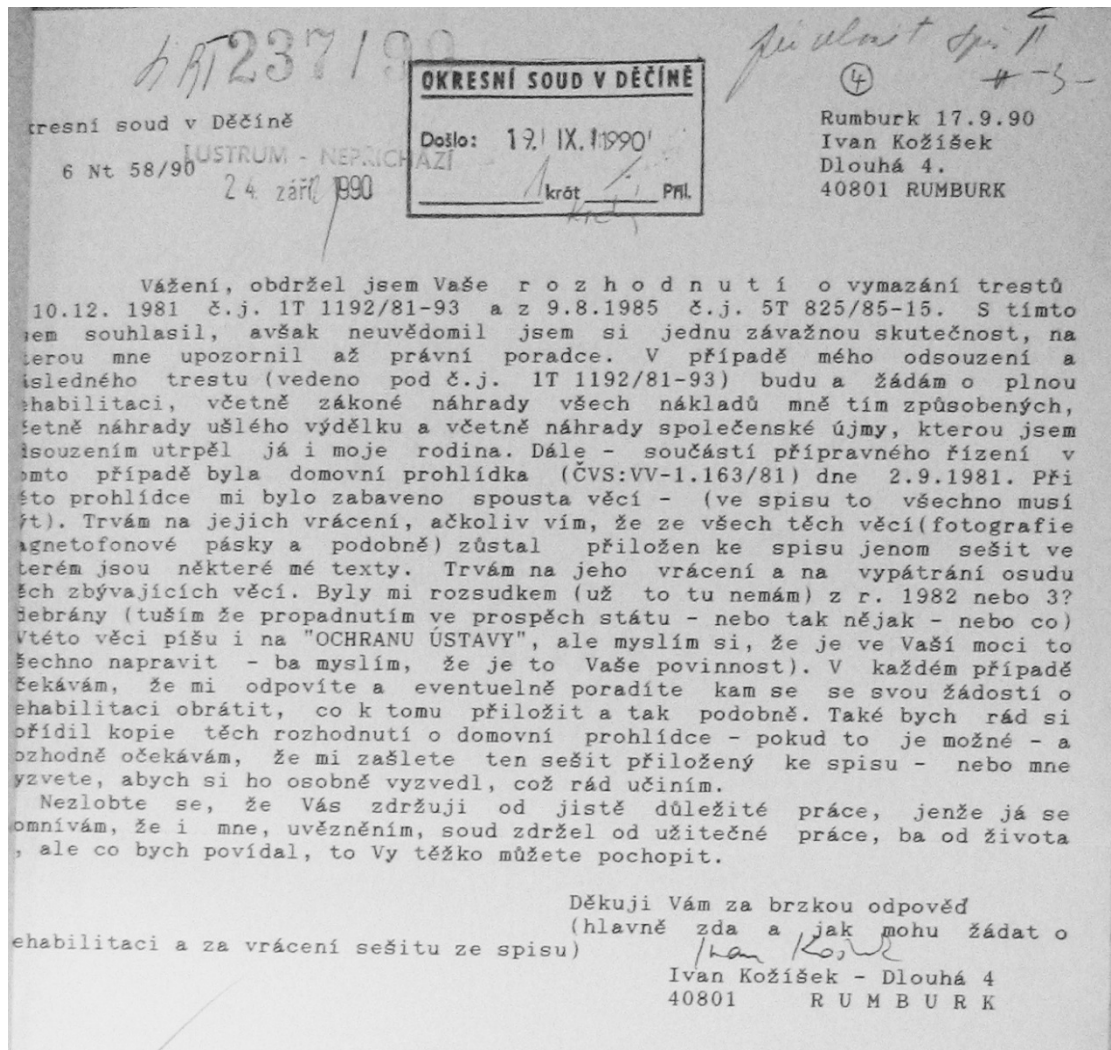
Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Ivana Kožíška (spis zn. I T 1192-81) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spi. zn. 4 Rt 237-90), otevřený dopis prezidentu republiky.

Podpisový arch k Žádosti o propuštění ing.R. Battěka.

Ivan Kožíšek	dělník	Kožík
Jar. Polhořský	u str	Polhořský
Janas Jir	dělník	Jir
Bohuslav Štělba	dělník	Štělba
Antonín Štělba	dělník	Štělba
Štefan Štělba	dělník	Štělba
Riha Audock		29/1004/8
Juana Tabová student	Tabová	

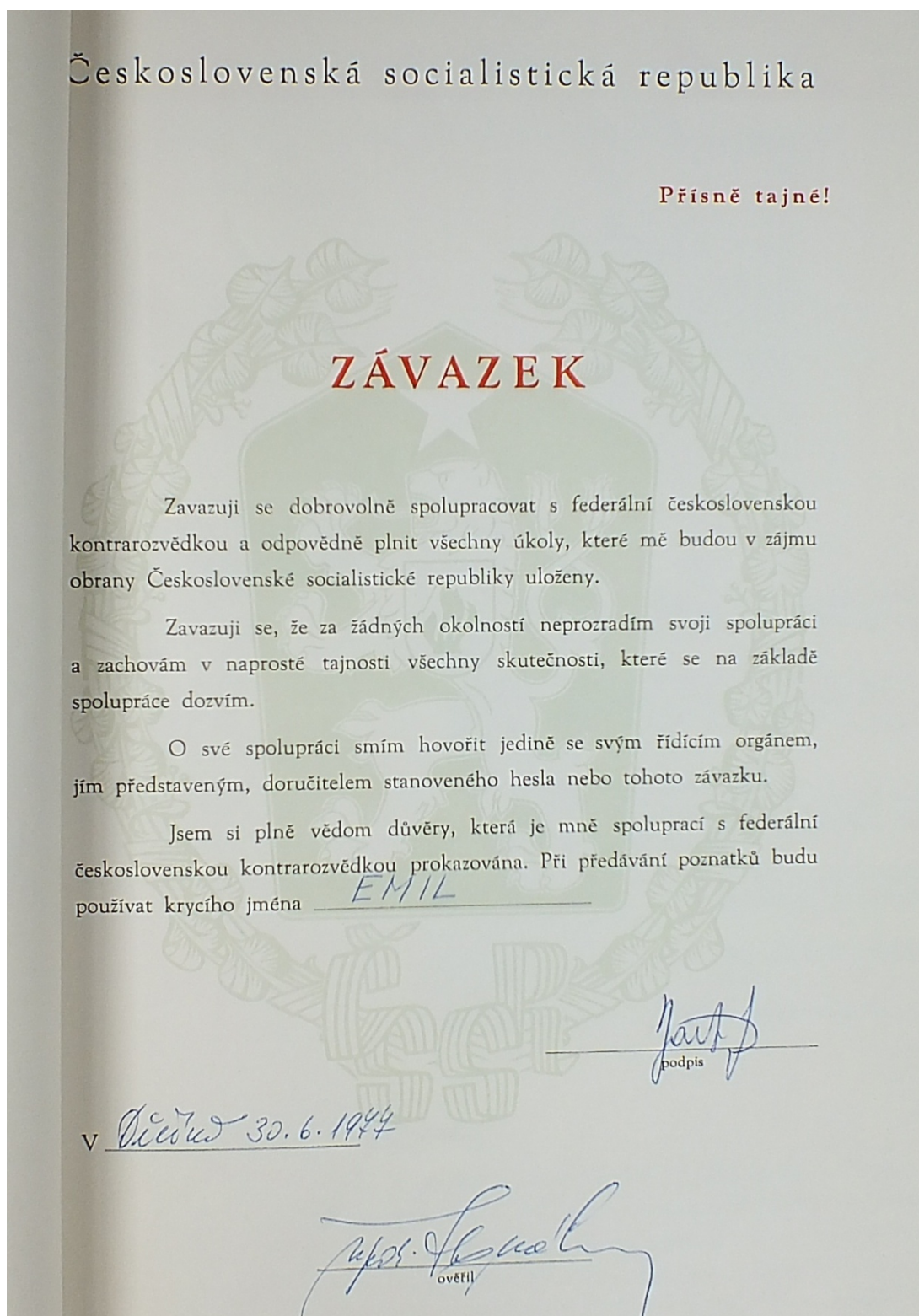
Okresní soud v Mostě, soudní spis k případu Ivana Kožíška (spis zn. 1 T 1192-81) uložený jako příloha k rehabilitačnímu spisu (spi. zn. 4 Rt 237-90), otevřený dopis prezidentu republiky.

9: Dopis Ivana Kožíška Okresnímu soudu v Děčíně, v němž požaduje úplnou rehabilitaci a navrácení všech nákladů vzniklých jeho trestním stíháním

Okresní soud v Mostě, rehabilitační spis k případu Ivana Kožíška (spi. zn. 4 Rt 237-90), dopis Ivana Kožíška Okresnímu soudu v Děčíně.

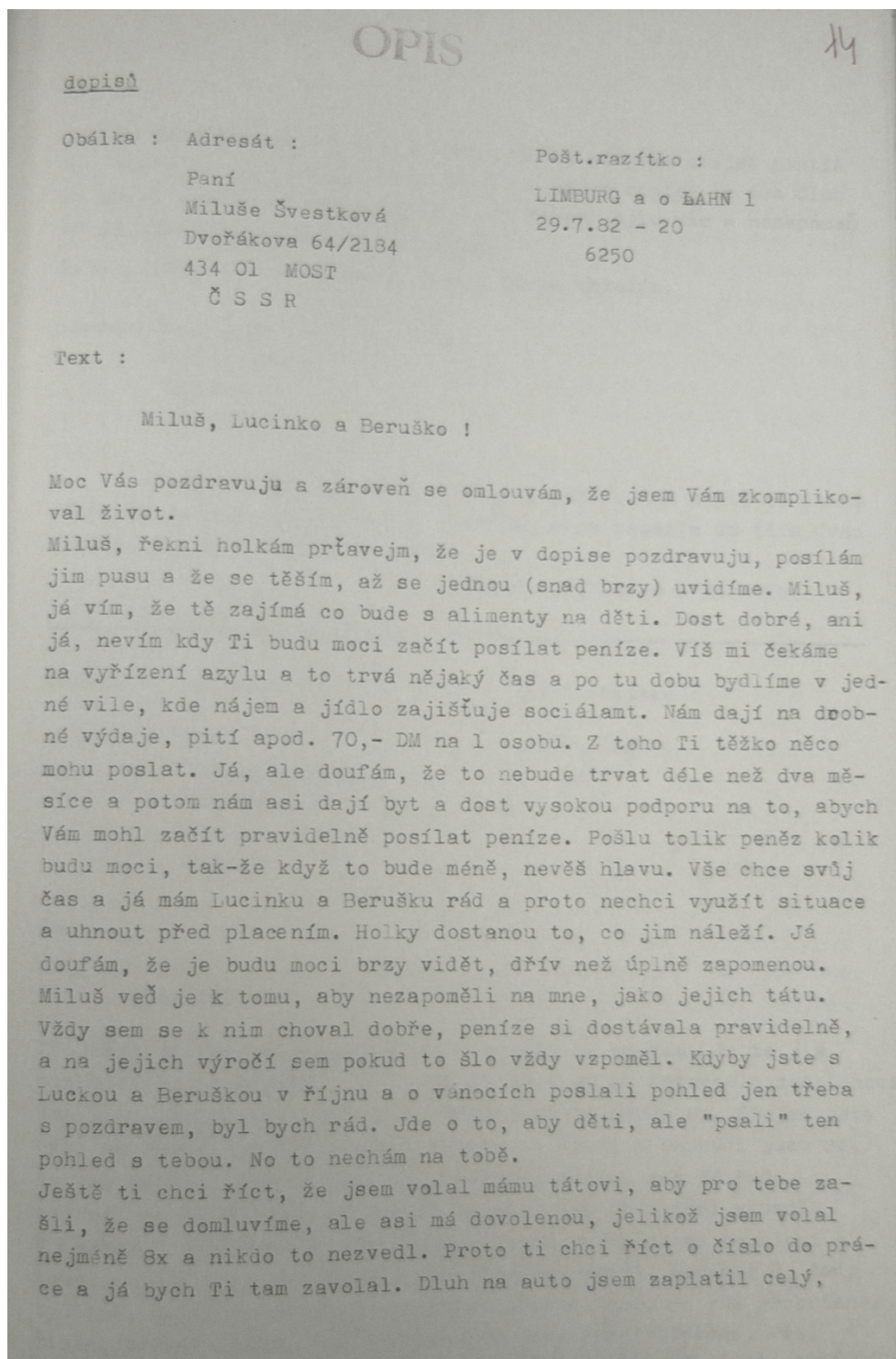
10: Závazek ke spolupráci s československou kontrarozvědkou podepsaný Jiřím Bartošem 30. června 1977

ABS, fond V/Ústí, sign. V-10617 Ústí nad Labem, závazek Jiřího Bartoše.

11: Opisy dopisů z emigrace Petra Švestky své bývalé manželce a svému otci

ABS, fond V/Ústí nad Labem, sign. V-10864 Ústí nad Labem, opisy dopisů z emigrace Petra Švestky své bývalé manželce a svému otci.

tak by to mělo být v pořádku. Ten dluh na nábytek stejně platíš ty, takže se nic nemění. Když tak se v bance zeptej na ten dluh na auto. Jestli je vše v pořádku. To by asi bylo vše a nezapomeň na to telefonní číslo do tvé práce!

P.S. Pozdravuj mého tátu a řekni, že mu zavolám.

adresa: Petr Svestka
Waldstrasse 1
Hadamar 2
6253 BRD

Předpokládám, že jsem na něco zapoměl, tak napiš co chceš vědět na tuto adresu. Ale, je potřeba, abys napsala do těch dvou měsíců, pak asi už budeme pryč.

Ahoj Miluš, Lucko a Beruško

Obálka : Adresát :

Pan
Bohumil Švestka
Budovatelů 100/99
434 01 MOST
Č S S R

Pošt.razítko :

nečitelné
6253

Text:

Ahoj tati !

Přijměte od nás srdečný pozdrav a vzpomínku na Vás. Je to již dva měsíce, co žijeme v NSR a za tu dobu se mi nepovedlo zastihnout Vás doma. Volal jsem telefonem minulý měsíc aspoň 8x. Zřejmě jste byli na chatě, na dovolené. Tak jsem to vzdal a rozhodl jsem se, že Vám napíši. Tak to bude nejjistější. Nevím, zda Tě bude zajímat co dělám, ale přesto Ti napíšu, jak to s námi vypadá. V současné době čekáme s Vládkou v jedné vesničce na povolení k pobytu v NSR a vydání pasů od příslušných úřadů. Hadamar 2, tady bydlíme, je malá vesnička uprostřed polí a lesů. Je zde překrásně. Čisto, krásné domky, zahrady, uličky jsou vyasfaltované. Před každým domem stojí 1 až 3 auta. Lidé jsou na nás velmi příjemní.

*ABS, fond V/Ústí nad Labem, sign. V-10864 Ústí nad Labem, opisy dopisů z emigrace
Petra Švestky své bývalé manželce a svému otci.*

My zde bydlíme v jedné vile, která je moderně zařízena asi pro 5 dvojic. Každý pokojík má dvě postele, umývadlo, skříně, noční koupelny. Zde budeme asi 3 měsíce, ale to nevíme jistě. Záleží, jak dlouho bude trvat, než vyřídí naši žádost. Potom dostanem pasy a povolení k práci. My jsme si vzali vysvědčení sebou a zjistili jsme, že by nám měli zde v NSR školy uznat. Pak se budeme snažit dostat práci obdobnou jako v ČSSR. Máme namířeno do Mnichova. Je to hezké město, moderní, ale přitom se svojí tradicí a historií. Je na jihu, blízko Švýcarska a Rakouska což se nám zdá být výhodné jako .

Nevím, ale jestli tam bude zrovna volné místo na veterině. Když tak, bych šel do ZOO nebo na jatka. To, ale ještě uvidíme. Možná se naskytne lepší příležitost. V Mnichově (nebo kde budeme chtít) nám sociál zajistí byt a než budem vydělávat, budou platit nájem a podporu 1200,- DM na 1 osobu. Není to, ale vše jisté, protože každé město má jiné možnosti. Je také možné, že ta podpora bude nižší. Ale průměrně to tak vychází. Tady v Hadamaru 2 máme bydlení, stravu zajištěné. Vždy jednou za 3 měsíce dají poukázky v hodnotě 370,- DM na 1 osobu, na oblečení. My už jsme je dostali. Protože nevíme, jestli je ještě dostaneme za 3 měsíce znovu, koupili jsme si věci na podzim. Já teplou, koženou bundu, teplé kalhoty, "péřovou" vestu a dvoje boty. Zjistili jsme, že člověk, který umí šetřit a to Češi umí všichni, se tady velmi brzo zmůže. Proto se těšíme, až už budeme bydlet, budeme mít hotovou německou školu (jazykovou) a budem pracovat. Vcelku to je otázka jednoho roku. No, ale to by stačilo. Ještě Vám chci "řici", že dluhy za auto jsem celé zaplatil a na děti budu platit, jak budu moc. Nám dávají na osobní výdaje 70,- DM na měsíc, tak z toho se budu snažit něco poslat. Bude to těžké, ale půjde to. Taťko, řekni Miluš, ať se zajímá o to konto na auto, protože by měli zbyť nějaké peníze (asi 1400,- Kčs), to jsem přeplatil. Doufám, že jsem ty úroky propočítal dobře a že to je tak, jak píší. V každém případě, ať se zeptá.

Já mám ty moje holky moc rád, tak se budu snažit, aby měli aspoň to, co jim náleží. Později to bude víc. Je mi líto, že to asi bude trvat hodně dlouho, než je uvidím, jestli je vůbec uvidím. To ukáže čas. Chce to podporu také od Miluš. Já doufám, že Ti neublížím svým odchodem. Mám na mysli hlavně v zaměstnání. Zatím se loučíme a napište, když budete chtít. Nashledanou snad někdy

Petr + Vlastka

ABS, fond V/Ústí nad Labem, sign. V-10864 Ústí nad Labem, opisy dopisů z emigrace Petra Švestky své bývalé manželce a svému otci.

Adresa: Petr Švestka
Waldstrasse 1
HADAMAR 2
6253 BRD

P.S. Taťko, buď tak hodný a pomoc mi. Já dávám dohromady nás rodokmen. Dělán to ze dvou důvodů. Jednak proto, abych zjistil jestli v našem rodě nebyli němečtí předci a za druhé proto, že mám velmi chabé znalosti o našich předcích. Ani nevím, jak se jmenoval Tvůj tatínek jménem, kdy se narodil a kde, kde pracoval a kdy tak tragicky zemřel. Já vím, že je to ostuda, ale když mi neměli ani čas si to říct. Prosím Tě, napiš také tyto údaje o mé babičce (tvé mamince) a pokud víš, tak i o svých babičkách a dědeci. Já vím, že to je velmi pracné, ale byl bych Ti vděčný.

Zatím se loučím

Petr.

Za správnost opisu:
Mgr. M. J. J. J.
nřřap. Srbová Ivana
Vyhотовeno dne 14.1.1983

ABS, fond V/Ústí nad Labem, sign. V-10864 Ústí nad Labem, opisy dopisů z emigrace Petra Švestky své bývalé manželce a svému otci.

12: Korespondenčně vedený rozhovor Lenky Pondělíčkové s Pavlem Kláskem o jeho příteli Ivanu Kožíškovi, 26. leden 2015 (pozn. neupraveno)

1) Jak dlouho jste znal pana Ivana Kožíška?

Ivana jsem znal od roku 2009, tudíž zhruba 5 let.

2) Kde jste se seznámili?

Seznámili jsme se skrze kamaráda, který se s Ivanem znal podstatně delší dobu. Tenkrát jsme plánovali rozjet internetovou fotogalerii a sháněli jsme podobné fotonadšence, což Ivan byl. Fotogalerie funguje doposud a to včetně Ivanova profilu: www.fotogalerka.net

3) Jaký byl, jakou měl povahu atd.? Jak na něj vzpomínáte?

No, znali jsme se jen pár let, ale mohu s jistotou říci, že Ivan byl naprosto upřímný člověk, který si vždy stál za svým názorem a nebál se ho vyslovit a byl to suverén. Naopak, uměl ale také uznat svoji chybu. Byl to také typ člověka, co na srdci, to na jazyku. Když to shrnu, tak upřímnost, férovost a přímost. Nebál se pouštět do nových věcí a experimentovat (např. ve světě fotografie a výpočetní techniky) a to i navzdory jeho věku.

4) Vyprávěl někdy o svém životě v období tzv. normalizace?

K této tematice jsme se nikdy pořádně nedostali, ovšem něco jsme se z jeho zážitků přeci jen dozvěděli. Například nám líčil doby samizdatu, kdy se u něj v chalupě po večerech scházeli jeho přátelé a často i naprosto cizí lidé (přátelé přátel), trávili tam v hojném počtu celé víkendy a ručně "množili" zakázané knihy, literaturu a tiskoviny, aby to mohli šířit mezi lid. Toto vše schovávali např. na půdě, v nějakém starém gauči ... Jednou Ivana dokonce navštívila na základě udání nepříjemná návštěva. Materiály však byly dobře uschovány a tak "návštěva" odešla s nepořízenou.

5) Vyprávěl někdy o svém trestním stíhání, o svém vězení apod.? O čem konkrétně?

Vím, že byl Ivan nějakou dobu za mřížemi z politických důvodů a že měl po propuštění velké problémy sehnat rozumnou práci. A tak dělal nějaký čas například pokrývače ...

6) Jaké měl koníčky kromě focení?

Vím, že jeho velkým koníčkem byla hra na kytaru, skládání písni a básni a také maloval! K výtvarné činnosti měl sklony - však se to také dobře skloubilo s fotografováním ...

7) Jaký byl jako „fotograf“? Co fotil nejraději?

Ivan měl trochu jiný pohled na svět, než my, klasičtí krajináři. Jeho fotky často ujižděly k abstrakcím, či ponuré a depresivní atmosféře a náladě. Ale v každé jeho fotografii byl ukrytý nějaký příběh, jakýsi genius loci, který jsme občas viděli i my ostatní - často ho tam však ale viděl třeba jen sám Ivan. Každopádně jeho fotografie se vždy lehce odlišovali a jeho rukopis byl na první pohled čitelný! Jednou dokonce vyhrál celorepublikovou soutěž "fotograf roku".

8) Je něco, co byste ještě na pana Kožíška prozradil? Nějaký zážitek, historka atd.?

Ivan byl bojovník. Na podzim roku 2011, už když Ivan znal svou diagnózu, nohy ho pomalu přestávaly poslouchat a berla a hole se stávaly jeho běžnou součástí života, se nám ho podařilo přesvědčit (popravdě to nedalo ani moc práce) a společně jsme vyrazili na focení podzimního východu Slunce na Mariinu skálu v Jetřichovicích - což je opravdu velká výzva. Ivan věděl, že je to jeho poslední takovýto počin v jeho životě a jestli tam nevyleze onoho podzimu, tak už nikdy... Ivan vyhlídku zdolal a moc nám za to vše děkoval. Bohužel se jeho slova vyplnila a rok poté už byl zcela závislý na berlích a krátce nato na vozíčku! Byl to bojovník a popravdě neznám nikoho dalšího, kdo by se mu mohl jeho povahou rovnat!

Z onoho výstupu na Mariánu: <http://www.fotogalerka.net/galerie/lide/pokorena-344.html>

A ještě jedna: <http://www.fotogalerka.net/galerie/lide/mej-se-fajn-ivane-667.html>

Písenný rozhovor Lenky Pondělíčkové s Pavlem Kláskem (25. ledna 2015).